

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI**

DİJİTAL OYUN BAĞIMLILIĞI VE BABA-ERGEN İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebrar MERDE

Tez Danışmanı: Doç. Dr. İsmail AKYÜZ

HAZİRAN - 2023

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DİJİTAL OYUN BAĞIMLILIĞI VE BABA-ERGEN
İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebrar MERDE

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet

“Bu tez 15/06/2023 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıda isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Doç. Dr. İsmail AKYÜZ	Başarılı
Doç. Dr. Mehmet Fatih GÜLOĞLU	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi İhsan KUTLU	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Ebrar MERDE

15/06/2023

ÖNSÖZ

Akademik alanda dünyaya söz söyleyebilme nimetini bana bahşeden ve bu araştırmayı bitirebilecek niteliği ve dirayeti veren, kalemin ve sözlerin en güçlüsüne sahip olan Allah'a şükrederim.

Öncelikle tez danışmanım ve çok kıymetli hocam Doç. Dr. İsmail AKYÜZ'e yol göstericiliği, yönlendirmeleri, zorlukları aşmamdaki destekleyici ve kolaylaştırıcı tutumları, samimi yaklaşımı ve engin bilgi birikimini aktarma hususundaki cömertliği için çokça teşekkür ediyor ve akademik hayatında başarılar diliyorum.

Altı yaşımdan bugüne kadar üzerimde emeği geçen ilkokul, ortaokul ve lise öğretmenlerime; Sakarya Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü hocalarıma, özellikle öğrencilerden desteğini ve ilgisini hiçbir zaman eksik etmeyen, mütevazı ve samimi duruşu ile bizlere örnek teşkil eden kıymetli hocam Prof. Dr. Yusuf GENÇ'e, lisans ve lisansüstü eğitim sürecimde akışa kapılmayan fikirleri ile bakış açımı yeni ufuklar kazandıran ve tezime son şeklini veren Dr. İhsan KUTLU'ya, yüksek lisansa başlamam konusunda beni oldukça motive eden, süreçle ilgili her sorumu büyük bir ilgiyle cevaplandıran ve tez aşamasında desteğini eksik etmeyen Arş. Gör. Fatmanur ALSANCAK ve Arş. Gör. Zeynep ATALAY'a teşekkürü borç bilirim.

Bu uzun ve zorlu yüksek lisans eğitimi sürecinde beni motive eden ve destekleyen yol arkadaşım Hilal ATEŞ'e ve veri toplama süreçlerinde yardımcı olan tüm eğitimcilere ve katılımcılara teşekkür ederim.

Son olarak teşekkürlerin en önemlisini ve en büyüğünü, tüm hayatım boyunca yanımda olan, bütün eksik ve kusurlarıma rağmen beni bağrına basan çok sevdiğim annem Yeter MERDE'ye, yaşamın zorluklarını göğüsleyerek bizleri ayakta ve başı dik tutan değerli babam Nurettin MERDE'ye ve hayatı paylaştığım çok sevgili kardeşlerime sunuyorum.

Hayatımda doldurduğunuz boşluklar için teşekkür ederim.

Ebrar MERDE

15/06/2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	v
TABLO LİSTESİ.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT.....	x

GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	6
1.1. Aile.....	6
1.1.1. Bir İlişki Yumağı Olarak: Aile	6
1.1.2. Ailenin Temel İşlevleri.....	7
1.1.2.1. McMaster Aile İşlevleri Yaklaşımı.....	7
1.1.3. Yeni Aile Türleri	9
1.1.3.1. Tek Ebeveynli Aile	10
1.1.3.2. Babasız Aileler	11
1.1.4. Aile ve Sosyal Hizmet.....	12
1.2. Babalık.....	14
1.2.1. Babalık Kavramı ve Tarih Boyunca Gelişimi	14
1.2.2. Aile İçinde Babanın Rolü ve Çocuk Üzerindeki Etkileri	17
1.2.3. Çağdaş Baba Modeli: “Katılımcı Babalar”	20
1.2.4. Baba Katılımının Çocuk Üzerindeki Etkisini İnceleyen Kuramlar	21
1.2.5. Babanın Çocuğun Gelişimine Katkısı ve Çocuğun Hayatındaki Önemi.....	22
1.2.5.1. Çocuğun Bilişsel Gelişiminde Babanın Rolü	22
1.2.5.2. Çocuğun Sosyal Gelişiminde Babanın Rolü	23
1.2.5.3. Çocuğun Kişilik Gelişiminde Babanın Rolü	23
1.2.5.4. Çocuğun Duygusal Gelişiminde Babanın Rolü	24
1.2.5.5. Çocuğun Cinsel Kimlik Gelişiminde Babanın Rolü	25
1.2.6. Baba ve Çocuk İlişkisi.....	26
1.2.6.1. Baba-Oğul İlişkisi.....	27
1.2.6.2. Baba-Kız İlişkisi	28

1.2.7. Baba Yokluğunu Tanımak.....	29
1.2.7.1. Baba Yokluğunun Ergen Gelişimi Üzerindeki Etkileri.....	29
1.2.8. Baba Eğitim Programları ve Gerekliliği.....	32
1.3. Ergenlik Dönemi.....	33
1.3.1. Ergenlik ve Kavramsal Gelişim Süreci	33
1.3.2. Ergenlik Dönemi ve Özellikleri.....	34
1.3.3. Ergenlik Döneminde Yaşanan Bilişsel ve Davranışsal Sorunlar	35
1.3.4. Ergenlik Döneminde Değişen Ergen-Ebeveyn Etkileşimleri	36
1.3.5. Ergenlikte Ebeveyn Tutumları ve Aile İşlevselliğinin Önemi	38
1.4. Bağımlılık.....	40
1.4.1. Bağımlılık ve Bağımlılığa Sebep Olan Etkenler	40
1.4.2. Bağımlılığın Tanı Kriterleri.....	41
1.4.3. Bağımlılık Türleri	42
1.4.3.1. Davranışsal Bağımlılık	43
1.4.4. Dijital Oyun Bağımlılığı.....	44
1.4.4.1. Dijital Oyunlar ve Tarihi	44
1.4.4.2. Dijital Oyun Bağımlılığı ve Tanı Kriterleri.....	45
1.4.4.3. Dünyada ve Türkiye’de Dijital Oyun Bağımlılığının Yaygınlığı.....	47
1.4.4.4. Dijital Oyun Bağımlılığına Karşı Alınan Önlemler ve Tedavi Yöntemleri	48
1.4.4.5. Dijital Oyunların Ergenler Üzerindeki Olumlu-Olumsuz Yansımaları.....	51
1.4.4.6. Oyun Bağımlılığı Sürecine Aile İlişkilerinin ve Ebeveyn Tutumlarının Etkisi	52
1.4.4.7. Türkiye’de Dijital Bağımlılığa Yönelik Geliştirilen Politikalar.....	55
1.4.4.8. Dijital Oyun Bağımlılığı ile İlgili Yapılmış Araştırmalar	56
1.4.4.9. Oyun Bağımlılığına Giden Süreçte Babaların Aktif Rolü.....	58
1.4.5. Bağımlılık ve Sosyal Hizmet.....	59
2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	62
2.1. Araştırmanın Modeli.....	62
2.2. Araştırmanın Hipotezleri.....	62
2.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	64

2.4. Araştırmanın Veri Toplama Araçları.....	66
2.4.1. Sosyodemografik Bilgi Formu	67
2.4.2. Anne-Baba-Ergen İlişkileri Ölçeği (AİÖ-BİÖ).....	67
2.4.3. Ergenler için Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (EİOBÖ)	67
2.5. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları.....	68
3. BÖLÜM: BULGULAR.....	70
3.1. Katılımcılara İlişkin Tanımlayıcı Bulgular.....	70
3.2. Ebeveynlere İlişkin Tanımlayıcı Bulgular.....	72
3.3. Babaların Ebeveyn Tutum ve Davranışları.....	73
3.4. Katılımcıların Düzenli Olarak Spor Yapma Durumu.....	74
3.5. Katılımcıların Teknolojik Aletlere Sahip Olma Durumu.....	75
3.6. Cinsiyetin Baba-Ergen İlişkisi ve Dijital Oyun Bağımlılığı Düzeyine Göre Değerlendirilmesi.....	76
3.6.1. Cinsiyet- Baba-Ergen İlişkisi	76
3.6.2. Cinsiyet-Dijital Oyun Bağımlılığı İlişkisi	76
3.7. Ekonomik Durum Algısının Baba-Ergen İlişkisi ve Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Değerlendirilmesi.....	77
3.7.1. Ekonomik Durum Algısı-Baba-Ergen İlişkisi	77
3.8. Katılımcıların Anne-Baba Eğitim Düzeylerinin Baba-Ergen İlişkisi ve Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Değerlendirilmesi.....	78
3.8.1. Anne-Baba Eğitim Düzeyi-Baba-Ergen İlişkisi	78
3.8.2. Anne-Baba Eğitim Düzeyi-Dijital Oyun Bağımlılığı.....	78
3.9. Katılımcıların Anne Çalışma Durumunun Baba-Ergen İlişkisi Ve Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Değerlendirilmesi.....	80
3.9.1. Anne Çalışma Durumu- Baba-Ergen İlişkisi.....	80
3.9.2. Anne Çalışma Durumu-Dijital Oyun Bağımlılığı	80
3.10. Katılımcıların Babalarının Ebeveyn Tutulumlarının Baba-Ergen İlişkisi ve Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Değerlendirilmesi.....	81
3.10.1. Baba Tutumu-Baba-Ergen İlişkisi	81
3.10.2. Baba Ebeveyn Tutumu-Dijital Oyun Bağımlılığı.....	83
3.11. Katılımcıların Aile Tiplerinin Baba-Ergen İlişkisi ve Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Değerlendirilmesi.....	85

3.11.1. Aile Tipi- Baba-Ergen İlişkisi	85
3.11.2. Aile Tipi-Dijital Oyun Bağımlılığı	87
3.12. Katılımcıların Sınıf Düzeylerinin Baba-Ergen İlişkisi ve Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Değerlendirilmesi.....	87
3.12.1. Sınıf Düzeyi-Baba-Ergen İlişkisi	87
3.12.2. Sınıf Düzeyi- Dijital Oyun Bağımlılığı	88
3.13. Katılımcıların Düzenli Olarak Spor Yapma Durumlarının Baba-Ergen İlişkisi ve Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Değerlendirilmesi.....	89
3.13.1. Düzenli Olarak Spor Yapma-Baba-Ergen İlişkisi	89
3.13.2. Düzenli Olarak Spor Yapma-Dijital Oyun Bağımlılığı.....	89
3.14. Katılımcıların Kendilerine Ait Bir Tablete Sahip Olma Durumlarının Baba-Ergen İlişkisi ve Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Değerlendirilmesi	90
3.14.1. Kendine Ait Bir Tablete Sahip Olma-Baba-Ergen İlişkisi	90
3.14.2. Kendine Ait Bir Tablete Sahip Olma-Dijital Oyun Bağımlılığı.....	90
3.15. Baba-Ergen İlişkisi-Dijital Oyun Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi ..	91
SONUÇ.....	94
KAYNAKÇA.....	102
EK.....	123
ÖZGEÇMİŞ.....	131

KISALTMALAR

AIÖ	: Anne İlişkileri Ölçeği
BiÖ	: Baba İlişkileri Ölçeği
EİOBÖ	: Ergenler İçin Oyun Bağımlılığı Ölçeği
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TDK	: Türk Dil Kurumu
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DEHB	: Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
APA	: Amerikan Psikiyatri Birliği
DSM	: Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatiksel El Kitabına
MIT	: Massachusetts Teknoloji Enstitüsü
TOGED	: Oyun Geliştiricileri Derneği
PwC	: PricewaterhouseCoopers
ICD	: Uluslararası Hastalık Sınıflandırması
BDT	: Bilişsel Davranışçı Terapi

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Araştırmanın Örnekleminde Yer Alan Okullar	65
Tablo 2: Katılımcıların Cinsiyeti	70
Tablo 3: Katılımcıların Okul Türü.....	70
Tablo 4: Katılımcıların Eğitim Derecesi.....	71
Tablo 5: Katılımcıların Kardeş Sayısı	71
Tablo 6: Katılımcıların Aile Tipi.....	71
Tablo 7: Katılımcıların Ekonomik Durumu	72
Tablo 8: Ebeveynlerin Eğitim Durumu	72
Tablo 9: Ebeveynlerin Çalışma Durumu	73
Tablo 10: Baba Ebeveyn Tutum ve Davranışları	74
Tablo 11: Katılımcıların Düzenli Olarak Spor Yapma Durumu	74
Tablo 12: Katılımcıların Teknolojik Aletlere Sahip Olma Durumu.....	75
Tablo 13: Cinsiyetin Baba-Ergen İlişkisine Etkisi	76
Tablo 14: Cinsiyetin Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi	76
Tablo 15: Ekonomik Durum Algısının Baba-Ergen İlişkisine Etkisi.....	77
Tablo 16: Ekonomik Durum Algısının Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi.....	77
Tablo 17: Anne Eğitim Düzeyinin Baba-Ergen İlişkisine Etkisi.....	78
Tablo 18: Baba Eğitim Düzeyinin Baba-Ergen İlişkisine Etkisi.....	78
Tablo 19: Anne Eğitim Düzeyinin Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi	79
Tablo 20: Baba Eğitim Düzeyinin Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi.....	79
Tablo 21: Anne Çalışma Durumunun Baba-Ergen İlişkisine Etkisi.....	80
Tablo 22: Anne Çalışma Durumunun Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi	80
Tablo 23: Baba Tutumunun Baba-Ergen İlişkisine Etkisi.....	81
Tablo 24: Demokratik Baba Tutumunun Baba-Ergen İlişkisine Etkisi.....	81
Tablo 25: Otoriter\Baskıcı Baba Tutumunun Baba-Ergen İlişkisine Etkisi	82
Tablo 26: İlgisiz\Kayıtsız Baba Ebeveyn Tutumunun Baba-Ergen İlişkisine Etkisi	83
Tablo 27: Tutarsız\Dengesiz Baba Ebeveyn Tutumunun Baba-Ergen İlişkisine Etkisi	83
Tablo 28: Baba Ebeveyn Tutumunun Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi.....	84
Tablo 29: Demokratik Baba Ebeveyn Tutumunun Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi .	84
Tablo 30: Otoriter\Baskıcı Baba Ebeveyn Tutumunun Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi	85

Tablo 31: İlgisiz\Kayıtsız Baba Ebeveyn Tutumunun Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi	85
Tablo 32: Katılımcıların Aile Tipinin Baba-Ergen İlişkisine Etkisi.....	86
Tablo 33: Çekirdek Aile Tipinin Baba-Ergen İlişkisine Etkisi	86
Tablo 34: Geniş Aile Tipinin Baba-Ergen İlişkisine Etkisi.....	86
Tablo 35: Katılımcıların Aile Tipinin Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi	87
Tablo 36: Katılımcıların Sınıf Düzeyinin Baba-Ergen İlişkisine Etkisi.....	87
Tablo 37: 9. Sınıfta Öğrenim Görmenin Baba-Ergen İlişkisine Etkisi.....	88
Tablo 38: Katılımcının Sınıf Düzeyinin Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi.....	88
Tablo 39: Düzenli Olarak Spor Yapma Durumunun Baba-Ergen İlişkisine Etkisi.....	89
Tablo 40: Düzenli Olarak Spor Yapma Durumunun Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi	89
Tablo 41: Kendine Ait Bir Tablete Sahip Olma Durumunun Baba-Ergen İlişkisine Etkisi	90
Tablo 42: Kendine Ait Bir Tablete Sahip Olma Durumunun Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi	90
Tablo 43: Baba-Ergen İlişkisi-Dijital Oyun Bağımlılığı İlişkisi	91
Tablo 44: Baba-Ergen İlişkisinin Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi	92

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Baba-Ergen İlişkisinin Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Dağılım Grafiği. 93

ÖZET	
Başlık: Dijital Oyun Bağımlılığı ve Baba-Ergen İlişkisi	
Yazar: Ebrar MERDE	
Danışman: Doç. Dr. İsmail AKYÜZ	
Kabul Tarihi: 15/06/2023	Sayfa Sayısı: x (ön kısım) + 122 (ana kısım) + 9 (ek)
Gelişen teknoloji ile birlikte değişen oyun kültürü, özellikle ergenler arasında hızlıca yaygınlaşan dijital oyunları gündeme getirmiştir. Dijital oyunların yoğun ve problemli kullanımının sonucunda ise "Dijital Oyun Bağımlılığı" kavramı literatürde yerini almıştır. Bağımlılık, yalnızca bireyi ilgilendiren ve kapsayan bir sorun olarak değil, aynı zamanda aileyi de etkileyen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile özelinde özellikle çocuk gelişimi alanında annenin konumunu merkez üssü saymak, babalığın göz ardı edilmesine sebep olmuştur. Babalar veya babalık hususunda yapılan çalışmaların niceliğinde son yıllarda önemli bir artış görülsede yeterli düzeyde olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu çalışmanın kapsamı içerisinde yer alan dijital oyun bağımlılığı için de durum benzer bir seyir izlemektedir. Ülkemizde dijital oyun bağımlılığı hususunda özellikle babaların rolüne odaklanan bir çalışma henüz mevcut değildir. Bu bakımdan bu çalışmanın literatürdeki boşluğa katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada, dijital oyun bağımlısı ergenlerin babaları ile aralarındaki ilişkinin boyutlarını keşfedebilmek ve babalar ile çocukları arasındaki ilişkinin, dijital oyun bağımlılığı süreci üzerindeki etkilerini kavrayabilmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma kapsamında nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Sakarya da bulunan liselerde öğrenim gören öğrenciler, örneklem grubunu ise bu evren içinde ulaşılan 403 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Kişisel Bilgi Formu", "Anne-Baba-Ergen İlişkileri Ölçeği" ve "Ergenler İçin Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği" kullanılmıştır. Nicel verilerin analizinde, bağımsız örneklem t testleri, tek yönlü varyans analizleri (ANOVA), Tukey HSD Testleri, betimsel istatistik tabloları, basit doğrusal regresyon ve ikili pearson korelasyon analiz yöntemleri kullanılmıştır. Bulgular, SPSS ile sistematik hale getirilmiştir. Bu çalışmada elde edilen verilerin analizi sonucunda, babaların sahip olduğu ebeveynlik tutumu ile ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeyinde anlamlı fark olduğu, babaları demokratik tutuma sahip ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin, babaları tutarsız tutuma sahip ergenlerden daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın temel problemini oluşturan ergenlerin babalarıyla olan ilişkileri ile dijital oyun bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla yapılan ikili korelasyon ve doğrusal regresyon analizlerinde ise negatif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu analizler ile birlikte ergenlerin babalarıyla olan ilişkilerinin dijital oyun bağımlılığı düzeylerini etkilediği, babayla olan ilişkinin güçlenmesinin dijital oyun bağımlılığını azalttığı tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçların, baba-ergen ilişkisinin dijital oyun bağımlılığı üzerindeki yordayıcı etkisini ortaya çıkarması dolayısıyla araştırmanın, dijital oyun bağımlılığı alanında rehabilitasyon ve önleme programlarına yön vereceği, babalık alanında yapılan çalışmaların kapsamını genişleteceği, babalara yönelik oluşturulan eğitim programlarının içeriğine katkı sunacağı ve sosyal hizmet bilim ve mesleği bağlamında sunulan bağımlılık ve aile politikalarında kilit rol üstleneceği düşünülmektedir.	
Anahtar Kelimeler: Dijital Oyun Bağımlılığı, Babalık, Ergen, Sosyal Hizmet	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Digital Game Addiction and Father-Adolescent Relationship	
Author of Thesis: Ebrar MERDE	
Supervisor: Assoc. Prof. İsmail AKYÜZ	
Accepted Date: 15/06/2023	Number of Pages: x (pre text) + 122 (main body) + 9 (add)
The changing game culture with the developing technology has brought digital games to the agenda, especially among adolescents. As a result of the intense and problematic use of digital games, the concept of "Digital Game Addiction" has taken its place in the literature. Addiction emerges not only as a problem that concerns and covers the individual, but also as a phenomenon that affects the family. Considering the mother's position as the epicenter in the family, especially in the field of child development, has led to the neglect of paternity. Although there has been a significant increase in the quantity of studies on fathers or fatherhood in recent years, it is not possible to say that they are at a sufficient level. The situation is similar for digital game addiction, which is within the scope of this study. In our country, there is not yet a study focusing on the role of fathers in digital game addiction. In this respect, it is thought that this study will contribute to the gap in the literature. In this context, in this study, it is aimed to explore the dimensions of the relationship between digital game addicted adolescents and their fathers and to comprehend the effects of the relationship between fathers and their children on the digital game addiction process. For this purpose, quantitative research method was used within the scope of the research. The universe of the research consists of students studying in high schools in Sakarya, and the sample group consists of 403 students reached within this universe. "Personal Information Form", "Parent-Adolescent Relationship Scale" and "Digital Game Addiction Scale for Adolescents" were used as data collection tools in the research. In the analysis of quantitative data, independent sample t-tests, one-way analyzes of variance (ANOVA), Tukey HSD Tests, descriptive statistical tables, simple linear regression and pairwise Pearson correlation analysis methods were used. The findings were systematized with SPSS. As a result of the analysis of the data obtained in this study, it was determined that there was a significant difference in the parenting attitude of the fathers and the digital game addiction level of the adolescents, and the digital game addiction levels of the adolescents whose fathers had democratic attitudes were lower than those of the adolescents whose fathers had inconsistent attitudes. In the binary correlation and linear regression analyzes conducted to determine the relationship between the relationships of adolescents with their fathers, which constitute the main problem of the study, and their digital game addiction levels, a negative significant relationship was found. With these analyses, it has been determined that the adolescents' relationships with their fathers affect the levels of digital game addiction, and that the strengthening of the relationship with the father reduces digital game addiction. As the results obtained reveal the predictive effect of father-adolescent relationship on digital game addiction, the research will guide rehabilitation and prevention programs in the field of digital game addiction, expand the scope of studies in the field of fatherhood, contribute to the content of education programs for fathers, and contribute to social work science and social work. It is thought that it will play a key role in addiction and family policies presented in the context of the profession.	
Keywords: Social Work, Digital Game Addiction, Fatherhood, Adolescent	

GİRİŞ

Son çeyrek asırda yaşanan teknolojik gelişmeler neticesinde tablet, akıllı telefon, bilgisayar gibi pek çok teknolojik alet dünya üzerinde ciddi bir yayılma alanı bulmuş, bununla birlikte oyunlar, oyun materyalleri ve oyun arkadaşlıkları da değişiklik göstermiştir. Oyun kavramına yönelik çocuk ve ergen yaklaşımlarının geçmişe oranla çeşitlilik göstermesi ve meydana gelen teknolojik gelişmeler “dijital oyun” kavramını ortaya çıkarmıştır. Günümüzde dijital oyunlar, ergenlerin boş vakitlerini değerlendirmek için en fazla tercih ettikleri etkinlik olarak karşımıza çıkmaktadır (Brooks, vd. 2016: 36). Nitekim Aral (2022: 1136)’ın 6 yaş döneminde çocukları olan ebeveynlerle yürüttüğü araştırmasında, ebeveynlerin %63’ü çocuklarının bilgisayar, tablet, cep telefonu ile dijital oyun oynadığını belirtmiştir.

Yapılan çalışmalar, en yoğun internet kullanımının ergenlik çağında gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Ergenlik çağı, bireyin psikososyal olarak olgunlaştığı, fiziksel gelişiminin hızlandığı, bilişsel, kişisel, cinsel ve sosyal gelişiminin tamamlandığı bir dönem olarak açıklanmaktadır. Bu dönemde internetin problemli kullanımı, bireyin kişilerarası iletişimini, eğitimini, sağlığını, kişisel ve bilişsel gelişimini büyük oranda etkilemektedir. Günümüz gençlerinin gelecekte topluma yön veren yetişkinler olacakları göz önünde bulundurulduğunda, sağlıklı toplumların inşa edilmesi açısından ergenlik döneminin olumsuz etkilerinin engellenmesi önemli görülmektedir (Aydemir, 2020: 1).

Son yıllarda her geçen gün dijital bağımlı birey sayısının artması nedeniyle genelde dijital bağımlılık özelde ise dijital oyun bağımlılığı en hızlı yayılan bağımlılık türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası hastalık sınıflandırmasında (ICD-11) dijital oyun bağımlılığı, oyun oynama üzerindeki kontrolün yitirilmesi ile karakterize olmuş bir davranış problemi olarak açıklanmaktadır. Limmens, Valkenburg ve Peter (2009: 78) ise davranışsal tanıma uygun olarak oyun bağımlılığını, sosyal ve/veya duygusal sorunlara yol açacak şekilde aşırı ve zorlayıcı şekilde bilgisayar veya video oyunları kullanımı olarak tanımlamıştır.

Ferguson ve arkadaşları (2011: 1573) yaptıkları çalışmada dijital oyun bağımlılığının kişiler üzerinde psikolojik, Delfabbro ve arkadaşları (2021: 106) ise fizyolojik pek çok müdahalesinin olduğunu tespit etmiştir. Dijital oyun bağımlılığı psiko-sosyal açıdan; bireyin ailesini ve arkadaşlarını görmezden gelmesi, dijital oyun oynayamadığı anlarda

sinirli ve yalnız hissetmesi, dijital oyun oynamakla ilgili kişinin yakın çevresine yalan söylemesi ve akademik anlamda düşüş yaşaması gibi problemleri ortaya çıkarırken fizyolojik açıdan ise göz kuruluğu, baş ve sırt ağrısı, düzensiz beslenme, kişisel temizliğin aksatılması ve uyku bozukluğu gibi problemlere sebep olmaktadır (Tekkurşun Demir, 2021: 2).

Tüm bu bilgiler çerçevesinde, bireylerin saatlerce ve yineleyen biçimde bu oyunları oynama sebepleri dışardan bakıldığında zaman doldurma, sosyalleşme veya eğlenme amaçlı gibi görünsede bağımlılık oluşturacak boyutta bir isteğin olması, oyuna yönelten faktörlerin tespit edilmesini gerekli kılmaktadır (Tahincioğlu, 2020: 3). Bu faktörlerin tespiti için bazı çalışmalar yapılmış olsa da psikososyal (arkadaş ilişkileri, aile ilişkileri, ebeveyn tutumları, çeşitli psikolojik sorunlar, travmatik deneyimler) etmenlere değinen çalışmalar yok denecek kadar azdır (Aydemir, 2020).

Bireylerin dijital oyun bağımlılığı süreçlerine katkı sunan faktörler arasında gösterilen psiko-sosyal etmenler kapsamında yer alan aile ilişkileri, dijital oyun bağımlılığı tedavisi sürecinde etkin bir role sahiptir. Ailenin yapısı, aile üyeleri arasındaki bağların zayıflığı, aile ilişkileri ve aile ile ilgili çeşitli belirleyiciler ailenin, ergenin dijital oyun bağımlılığı sürecine zemin hazırlamaktadır. Aile odaklı yapılan çalışmalarda büyük oranda ebeveyn vurgusu yapılarak, anne ve baba ayrımının yapılmadığı, anne ve babanın çocuğun üzerindeki etkisinin eş anlamlı olarak ebeveyn kavramı ile ifade edildiği (Rohner ve Veneziano, 2001: 389), çoğunlukla anne ve çocuk kavramlarına yönelik çalışmaların olduğu, babaların ise ele alınmadığı görülmektedir (Aktürk, 2021: 22). Öyle ki uzun yıllar boyunca çocuğa birincil bakımı sağlayan kişiler olarak anneler görülmüş, babaların ise bu hususta yetersiz ve beceriksiz olduğu görüşüyle birlikte babalar yalnızca evi geçindirme rolüyle sınırlandırılmış, bu sebeple ebeveynlik kavramı uzun yıllar annelik üzerinden tanımlanmıştır (Karabulut, 2017: 1).

Annenin ebeveynliğe geçişi ve annelik algısının oluşumu konularının çok eski bir tarihi bulunurken, babanın ebeveynliğe geçişi, çocuğun yetiştirilme sürecine katılımı ve babalık algısı konularının araştırmalarda ele alınması oldukça yenidir. Bunun başlıca sebebi, çocuğun sağlıklı olarak gelişimini sağlama hususunda babalardan çok annelerin etkili olduğu kanısıdır. Son yıllarda annelerin çalışma yaşamına katılımlarının artması ile babanın önemi ön plana çıkmaya başlamıştır (Kuruçırak, 2010: 1). Ebeveyn-çocuk

ilişkilerinde anne-çocuk etkileşimlerine odaklanılan dönemden sonra Lamb'ın babalar için "çocuk gelişiminin unutulmuş katkı sağlayıcıları" tanımını kullanmasıyla birlikte babaların varlığı ön plana çıkmış ve bu alandaki çalışmalarda artış yaşanmıştır (Lamb, 1975: 245). Özellikle 1980'lerden bu yana, çocuğun babasından gördüğü ilgi, yakınlık ve babanın çocuk bakımına katkıları ile çocuğun yaşamına dâhil olmasının çocuk üzerindeki etkileri vurgulanmıştır. Böylelikle baba-çocuk ilişkisinin doğasını anlamaya yönelik çalışmalar hız kazanmıştır. Bu çalışmaların bir kısmında babanın çocuğun sosyal gelişimine etkisi üzerine odaklanılmış (Santrock vd., 1979: 112) ve özellikle çocuğun okula giderek sosyal hayata adapte olmaya başladığı çocukluk ve ergenlik döneminde yaşanan zayıf baba-çocuk ilişkisinin veya baba yoksunluğunun olumsuz sonuçlar doğurduğu ortaya konulmuştur (Kafalı, 2021: 2).

Bu çalışmada, ergenlerin dijital oyun bağımlılığı süreçlerinde babaların aktif rolü incelenmiştir. Bu yönüyle bu çalışma, dijital oyun bağımlılığı ile baba-ergen ilişkisinin bağımlı inceleyen ülkemizdeki ilk çalışma olma niteliği taşımaktadır. Araştırma sürecinde elde ettiğimiz veriler; baba-ergen arasındaki ilişkinin dijital oyun bağımlılığı sürecine katkısı ve bu süreçte babalar ile ilgili ön plana çıkan diğer unsurların kavranması bakımından önemli nitelikler taşımaktadır. Araştırmanın, dijital oyun bağımlılığı alanında rehabilitasyon ve önleyici çalışmalar açısından yeni yaklaşımların gelişmesine zemin hazırlayacağı, babalık alanında yapılan çalışmaların kapsamını genişleteceği, babalara yönelik oluşturulan eğitim programlarının içeriğine katkı sunacağı ve sosyal hizmet bilim ve mesleği bağlamında sunulan bağımlılık ve aile politikalarında kilit rol üstleneceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Konusu

Gelişen teknoloji ve değişen oyun kültürü, özellikle ergenler arasında hızla yaygınlaşan dijital oyunları ortaya çıkarmıştır. İlerleyen zamanlarda ise dijital oyunların yoğun ve kontrolsüz kullanımı "Dijital Oyun Bağımlılığı" kavramını gündeme taşımıştır. Bağımlılık, yalnızca bireyi ilgilendiren ve kapsayan bir sorun değil, aynı zamanda aileyi de etkileyen bir olgudur. Aile özelinde özellikle çocuk gelişimi konusunda annenin konumuna odaklanmak, babalığın göz ardı edilmesine neden olmuştur. Babalar veya babalık üzerine yapılan çalışmaların niceliğinde son dönemde önemli düzeyde bir artış yaşanıyor olsa da yeterli düzeyde olduğunu söylemek mümkün görülmemektedir. Bu

araştırmanın kapsamı içersinde yer alan dijital oyun bağımlılığı için de durum benzer bir nitelik taşımaktadır. Dijital oyun bağımlılığı husunda özellikle babaların rolüne odaklanan bir çalışma henüz Türkçe literatürde mevcut değildir.

Bu bağlamda bu çalışmada, dijital oyun bağımlılığı konusunda babanın resmi çekilmeye çalışılmış, lise düzeyinde eğitim gören ergenlerin, babaları ile olan ilişkilerinin dijital oyun bağımlılığı sürecine etkisi araştırılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Genel olarak bağımlılık, özel olarak ise dijital oyun bağımlılığı gibi aile ile yakından ilgili konularda, babanın günümüze değin kapsamlı bir biçimde ele alınmamış olması literatürde bu konuda oldukça önemli bir boşluğun olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu çalışmada, dijital oyun bağımlılığı konusunda babaların aktif rolünü tespit edecek bir inceleme yapılmıştır. Bu yönüyle bu çalışma, dijital oyun bağımlılığı ile baba-ergen ilişkisini inceleyen ülkemizdeki ilk çalışma olma niteliği taşımaktadır. Araştırmanın, dijital oyun bağımlılığı ve babalık araştırmaları adına bir model işlevi gördüğü, rehabilitasyon, ve önleme çalışmalarına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Dijital oyun bağımlılığı birçok unsurun etkileyebileceği bir hastalık niteliği taşımaktadır. Aile ilişkileri bu hastalığa zemin hazırlayacak ve dijital oyun bağımlılığının nüksetmesini sağlayacak bir yapı niteliğindedir. Aile özelinde ise özellikle babaların, dijital oyun bağımlılığı kapsamında yeterince ele alınmadığı tespit edilmiştir.

Bu araştırmanın birincil amaçları arasında, baba-ergen ilişkisi kapsamında babaların, çocuklarının dijital oyun bağımlılığı hikâyesindeki konumunu analiz etmek ve dijital oyun bağımlılığı konusunda babaların konumunu saptamak yer almaktadır. Ek olarak lise düzeyindeki ergenlerin dijital oyun bağımlısı olma düzeylerini babaları ile olan ilişkileri bağlamında değerlendirerek, elde edilen bilgilerin rehabilitasyon ve önleyici hizmetlere yönelik yöntem ve politikalar açısından yeni yaklaşımların gelişmesine zemin hazırlaması ve sosyal hizmet bilim ve mesleği bağlamında sunulan bağımlılık ve aile politikalarında kilit rol üstlenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

“Dijital Oyun Bağımlılığı ve Baba-Ergen İlişkisi” başlıklı araştırmamızda nicel araştırma yöntemi, alan araştırması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Sakarya ili Adapazarı-Serdivan ilçelerinde altı farklı lise türünde (Fen\Anadolu\ Mesleki Teknik/Anadolu İmam-Hatip/Özel Anadolu\ Spor), lise bir, iki ve üçüncü sınıf düzeylerinden toplamda 403 öğrenci, gönüllü katılım esasına göre belirlenmiş ve kendilerine anket uygulanmıştır. Çalışmamızın lise türlerinin belirlenmesinde kotalı örnekleme yöntemi, sınıf tercihlerinde ise küme örnekleme yöntemi esas alınmıştır.

Doldurulan anket sonuçları SPSS programına işlenerek sistematize edilmiş, bağımsız örneklem t-testleri, frekans tabloları, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Tukey HSD testleri, basit doğrusal regresyon ve ikili pearson korelasyon analizi uygulanmış, ortaya çıkan anlamlılık derecesi üzerinden değerlendirmeler ve çıkarımlar yapılmıştır. Araştırmanın yöntemi, hipotezleri, evren-örnekleme, veri toplama yöntemi ve ölçme araçları, sınırlılıkları ve varsayımları çalışmanın “Araştırmanın Metodolojisi” bölümünde daha geniş bir biçimde ele alınmıştır.

1. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Aile

1.1.1. Bir İlişki Yumağı Olarak: Aile

Geleneksel yaşam düzenlemeleri ve sosyal ilişkilerin tanımları eskisi gibi geçerli görülmediğinden, aile konusu son yıllarda giderek daha da önemli bir hale gelmiştir (Holstein ve Gubrium, 1999: 3). Oldukça geniş bir kavramsal çerçeveye sahip olan “aile” kavramının literatürde çeşitli tanımlamaları bulunmaktadır. Reyam'ın göre "aile" kavramı, Latince ‘fames’ (açlık) kelimesinden türemiştir ve yaklaşık 4000 yıllık bir geçmişe sahiptir (Kabasakal, 2005: 24). Tarihi bu kadar eskiye dayanan ve halen varlığını sürdüren aile kavramının, dünya toplumlarında nesillere aktarımının milyonlarca yıl devam etmesi işlevsel nitelikte bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim Güneş ve Demircioğlu (2018: 1088) aileyi, evlilik bağı ile başlayan, genellikle aynı evde hayatını sürdüren bireylerden oluşan, üyelerinin maddi, kültürel, cinsel, psikososyal ihtiyaçlarını karşılayan ve bu ihtiyaçların karşılanmasının sürekliliğinin sağlanmasında belli başlı bazı kuralları (görgü kuralları, ev içi disiplin kuralları ..), ahlaksal değerleri bulunan, ortak maddi geliri paylaşan, birbiri ile iletişimde olan ve etkileşim kuran, toplumun gelenek ve göreneklerinin kuşaktan kuşağa aktarımını ve insanlığın devamlılığını sağlayan, farklı rol ve görevlere sahip bireylerden oluşan canlı ve sosyal bir kurum olarak, Danış ve Sülü (2016: 216) ise toplumun yapıtaşı, çekirdeği, özü, aynı zamanda da kökleri çok eskiye dayalı evrensel bir kurum olarak tanımaktadır. Böyle bakıldığında aileyi, toplumu oluşturan en küçük toplumsal yapı olarak açıklamak yerinde olacaktır (Acar, 2011: 7).

Geçmişten günümüze dek evrensel bir kurum olarak varlığını sürdüren aile, her toplumda biyolojik ve sosyal bir birim olarak farklı formlarda mevcudiyetini korumuştur. Ancak ailenin yapısı ve işlevi tarihsel seyir içerisinde değişmiş ve toplumdan topluma farklılaşmalar göstermiştir (Kır, 2006: 399). Yaşanan bu sosyal ve politik değişimlerden toplumsal yapının diğer bileşenleri gibi, aile de etkilenmiştir. Günümüzdeki birçok sosyolog, geniş aileden çekirdek aileye geçişin sanayileşme ve kentleşme ile birlikte meydana geldiğini, küresel süreçler ile aile yapısı arasında evrensel bir bağlantı olduğunu ileri sürmektedir (Kapız, 2002: 139; Bayer, 2013: 103). Ancak bu değişim ve

dönüşümlerin oluşturduğu yeni aile formlarının işlevlerini sürdürmesine olanak sağlayan tek bir ortak özellik vardır: bireyin gelişimini sağlayan ilk yapı olması.

1.1.2. Ailenin Temel İşlevleri

Aile kurumu bir organizasyon olması hasebiyle; aile bireylerinin ekonomik, sosyal, toplumsal, kültürel, eğitimsel ve psikolojik gereksinimlerini karşılayabilmelerine, toplumun içinde ve bireysel olarak kendilerini gerçekleştirebilmelerine, geliştirebilmelerine ve değer kazanabilmelerine aracılık etmektedir (Demircioğlu vd., 2011: 95). Bu çerçevede ailenin, üyelerinin insana özgü temel ihtiyaçlarını karşılama noktasında kaynak işlevi gördüğünü söyleyebiliriz. Aynı zamanda aile, toplumun gelişmesi, kalkınması, beraberliği, esenliği ve sürekliliği için de fonksiyonel bir işlev üstlenmiştir. Bununla birlikte ailenin işlevleri, aile bireylerinin sağlıklı bir beraberlik içinde ikame etmesi gereken sorumlulukları kapsamaktadır (Aslıtürk, 2012).

Aile, sınırları ve işleyişi belli olan bir sistem olarak değerlendirilemediğinden, ailenin temel işlevlerini, farklı araştırmacılar değişik biçimlerde sıralamışlardır. Ogburn (1963); aile kurumunun yedi işlevi olduğunu söylemiş ve bunları maddi ihtiyaçları gidermek, statü elde etmek, dünyaya gelen çocukların eğitimini desteklemek, din ve ahlaki eğitimi vermek, boş zaman faaliyetleri gerçekleştirmek ve karşılıklı muhabbet ortamı oluşturmak olarak sıralamıştır (akt. Karakoyun, 2011: 19). Kuchmaeva ve arkadaşları (2009) belirtilen işlevlere, ailelerin çocuklarını uygun yöntemlerle izlemesini de ekleyerek kapsamı genişletmişlerdir (akt. Demircioğlu vd., 2011: 95). Ackerman (1958) ise, bütün bu işlevleri ekonomik, biyolojik, sosyal ve psikolojik olmak üzere genel başlıklar altında inceleyerek daha kapsamlı bir biçimde açıklamıştır (akt. Bulut, 1993:3). Görüldüğü üzere aile işlevlerinde tek bir sıralamadan ya da sınıflandırmadan bahsetmek mümkün değildir. Çalışmada, çeşitli bakış açılarıyla sınıflandırılan mevcut aile işlevleri yaklaşımlardan güncel bir model olan McMaster yaklaşımını ele alınmıştır.

1.1.2.1. McMaster Aile İşlevleri Yaklaşımı

Ailenin işlevlerini araştıran, bu işlevleri teoriler ile temellendiren ve yapısal bir model olan McMaster Yaklaşımı (1983), son kırk yıldır ailenin bir sistem olarak işleyişini tanımlamaktadır. Bu model aileyi, farklı alt sistemlerin bir araya geldiği (Mussatayeva,

2018: 8) dinamik bir yapı olarak tanımlamaktadır. Sistem teorisini odağına alan bu yaklaşıma göre ailenin işlevleri şu şekildedir (Miller, vd., 2000: 176) ;

- (1) Ailenin bütün alt sistemleri birbiriyle ilişki halindedir.
- (2) Ailenin içinde barındırdığı herhangi bir bileşen aile sisteminden bağımsız değildir.
- (3) Ailenin işlevselliği bileşen sayısından daha fazladır.
- (4) Ailenin organizasyon yeteneği ve çalışma mekanizması, aile bireylerinin davranışlarını şekillendiren güçlü etkenlerdir.
- (5) Aile yapısının davranış kalıpları, aile bireylerinin davranışlarını biçimlendirmektedir.

McMaster, aile işlevlerini ve aile işleyişini farklı boyutlarda açıklamakta ve ailenin işlevselliğini bu boyutlar çerçevesinde incelenmektedir. Bahsi geçen boyutlar şu şekildedir;

Problem çözme: Heppner ve Krauskopf (1987)'a göre problem çözme, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal bir dizi etkinliğin birleşimi neticesinde gerçekleşir (akt. Koç, 2016: 13). Problem çözme sürecinde ise sistem olarak aile, bazı basamakları takip eder. İlk olarak problemi tanımlar, çözüm için uygun kaynakları araştırır, seçenekler üretir sonrasında ise uygun seçeneğe karar vererek eyleme geçer (Ekici, 2019: 15).

İletişim: İletişim, insanların karşısındaki kişiyi anlamasının herhangi bir yolunu kapsamakta ve iki ya da daha çok kişi arasında anlam inşa etme süreci biçiminde açıklanmaktadır (Bienvenu, 1970: 26). Fiske iletişimin, elde edilen bilgiyi yaymaktan saç kesimine, film izlemekten yüz yüze konuşmaya kadar her şeyi barındırdığını belirtmektedir (Fiske, 1996: 15-16).

Roller: Aile sistemi içerisinde aile üyelerinin her birinin ailenin bir parçası olarak uyumlu bir biçimde çalışabilmeleri ve işlevlerini yerine getirebilmeleri için kendilerinden beklenen davranışları Selman (2018: 16) “rol” olarak tanımlanmaktadır. Ergeshkyzy (2012: 23) ise rol kavramını “sahip olunan statü içerisinde bireyin kendisinden göstermesi beklenen davranış” olarak tanımlamıştır.

Tepki Verebilme: Tepki verebilme boyutu, aile üyelerinin birlikte tecrübe ettikleri bir olayda kendi duygularına ilişkin mutluluk ve sevinç gibi pozitif duyguları veya korku,

öfke, hayal kırıklığı ve hüznün gibi negatif duyguları doğru şekilde yansıtabilmesini ve ifade edebilmesini içermektedir (Görgülü, 2019: 109).

Duygusal katılım: Ailedeki üyelerin birbirlerinin duygularını hissedebilmelerini, tanımlayabilmelerini ve bu duygulara karşı doğru tepki verebilmelerini belirten tanımlamadır (Miller vd., 2000: 178). Bu boyutta gösterilen tepkilerin zamanında, dozunda ve uygun ortamda olması önemlidir. Ayrıca verilen duygu, uyarana uygun olmalıdır. Uyarana verilen yersiz duygusal tepkiler sağlıklı olarak nitelendirilmektedir (Görgülü, 2019: 109).

Davranış kontrolü: Aile sisteminin fizyolojik ve sosyal gereksinimlerini karşılarken uyguladığı kuralları, birbirlerinin davranışlarına sınır koyma ya da disipline etme düzeyini (Görgülü, 2019: 111) ve bunların çerçevesini belirtmektedir. Aileye bir sistem olarak baktığımızda aile, üyelerinin yaşlarına, ihtiyaçlarına ve sosyal konumlarına göre uygun davranış biçimleri ve kalıpları oluşturmak mecburiyetindedir (Miller vd., 2000: 179).

1.1.3. Yeni Aile Türleri

Tarihsel olarak günümüze kadar pek çok aile tipi var olmuştur. Ancak aile yalnızca tarihsel olarak değil, aynı dönem içinde de çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Nitekim yaşadığımız dönemde aynı zaman dilimi içerisinde Türkiye’de geniş aile, çekirdek aile ve geçiş ailesi biçiminde üç aile tipi bulunurken, Batı ülkelerinde bu aile tiplerine ek olarak ebeveysiz, tek ebeveynli ve babasız aileler de bulunmaktadır (Özgüven, 2009). Hem teorik hem de "gerçek hayat" bağlamında hangi sosyal düzenlemelerin "aile" olarak kabul edilip edilmemesi gerektiğine dair girdaplı siyasi ve entelektüel tartışmalar sürmektedir (Holstein ve Gubrium, 1999: 4).

Modern toplumda gelenek olarak kabul gören geniş ve çekirdek aile türleri, yeni aile tipleriyle ve aile kurumuna alternatif şekilde ortaya konulan yaşam biçimleriyle rekabet etmek zorunda kalmıştır. Modern çekirdek ailenin oluşması geniş ailenin çözülmesiyle gündeme gelmiş, çekirdek ailenin çözülmesi de yeni aile çeşitlerine kapı aralamıştır (Köse, 2016: 16).

1.1.3.1. Tek Ebeveynli Aile

Günümüzde modernleşmenin getirdiği bireyselleşmenin yaygınlaşması ile birlikte geçmiş literatürde yer alan “dağılmış aileler” kavramı geçerliliğini yitirerek yerini “tek ebeveynli aile” kavramına bırakmıştır. Yeni aile formlarının oluşumu ve aile yapısının değişimi modernleşmenin getirdiği toplumsal değişimin bir ürünüdür. Yansıyan önemli değişimlerin başında ise tek ebeveynli aile yapısının artışı yer almaktadır. Tek ebeveynli aile, yalnızca anne veya yalnızca baba ile yaşayan çocuk veya çocukların oluşturduğu aile tipi olarak açıklanmaktadır. Tek ebeveynli aile yapısının oluşmasına sebep olan etkenlere baktığımızda en masumu anne veya babadan birinin ölümü olurken diğer faktörler, herhangi bir sebeple uzun süren veya sürekli olan ebeveyn yokluğu, boşanma ve tercih etme (sperm bankaları, taşıyıcı annelik, evlat edinme vb.) olarak karşımıza çıkmaktadır (Demir ve Çelebi 2017: 113). Bireysel tercih sebebi ile oluşan tek ebeveynlik:

1. Kasıtlı olarak evlilik dışı çocuk sahibi olunması,
2. İstemsiz şekilde evlilik dışı hamile kalarak çocuk sahibi olunması,
3. Bekâr yetişkinlerin evlat edinmesi (Gladding, 2012: 82) şeklinde üç durumda gerçekleşmektedir.

Tüm dünyada ve ülkemizde boşanmaların artmasıyla beraber Batı ülkeleri başta olmak üzere ülkemizde de tek ebeveynli aile biçimi yayılma alanı bulmaktadır. OECD ülkelerinde yaşayan bütün çocukların ortalama olarak %15’i tek ebeveynli aile ortamında yetişmektedir. Günümüzde İngiltere’de tek ebeveynli ailelerin sayısı 1 milyon üzerindedir ve bu sayı hızlı bir şekilde artış göstermektedir. Bakımın gerektiği küçük yaşta çocukların bulunduğu her beş aileden biri tek ebeveynli bir ailede büyümektedir. İlerleyen zamanlarda ABD’de doğan çocukların yaklaşık yarısının 18 yaşına kadar olan süre içinde en azından bir süreliğine tek ebeveynli ailede yaşayacakları tahmin edilmektedir (Demir ve Çelebi 2017: 113).

Tek ebeveynli aile yapısı, kendi içinde de farklılaşma gösteren bir kategoridir. Bugün tek ebeveynli ailelerin %60’ını boşanmış çiftler oluşturuyorken kalan kısmını (%40) ise tek ebeveynli aileyi başarıyla sürdürebileceğini düşünen kimi yalnız ebeveynlerin oluşturduğu görülmektedir (Demir ve Çelebi 2017: 114). Tek ebeveynliği tercih edenlerin sayısının azımsanmayacak düzeyde olmasını kenara koyarak boşanan çiftlerin velayet

kararlarını incelediğimizde tek ebeveynli ailelerde büyüyen çocukların 3 te 2'sinin babasız olarak büyüdüğünü görmekteyiz. Nitekim Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verileri, 2020 yılında 135 bin çiftin boşandığını ve 124 bin 742 çocuğun velayetinin %75,8 oranda anneye verildiğini göstermektedir (TÜİK, 2021). Bu durum tek ebeveynli ailelerin genellikle anne ve çocuklardan oluşmasında etkin rol oynamaktadır (Boylu ve Öztop, 2013: 211; Gladding, 2012: 79).

Konu bağlamında yapılan araştırmalar incelendiğinde tipik olarak yalnızca annenin var olduğu tek ebeveynli ailelerde yetişen çocukların daha fazla problemlili davranış sergiledikleri, daha düşük akademik başarıya sahip oldukları, psikolojik iyilik hallerinin daha zayıf olduğu ve daha erken yaşta daha fazla cinsel deneyim yaşadıkları araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir (Ellis vd., 2003: 801; Lang ve Zagorsky, 2001: 253; Spurijt vd., 2001: 145). Nitekim Hetherington ve arkadaşları (1998: 167) da yaptıkları araştırmada, tek ebeveynli ailelerin çocuklarının, yakın ilişkiler ve özerklik geliştirmede güçlük yaşadığını, davranışsal sorunlarının ve uyumsuzluklarının da daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir.

1.1.3.2. Babasız Aileler

Babasız aile (fatherless family) kavramı, başlangıçta özellikle 1930-1970 yılları arasında yaşanan savaşlar sonucunda babasız kalan aileleri ifade etmek için kullanılırken, ilerleyen zamanlarda taşıyıcı anneleri (surrogate mothers), erkeğin yerini alan sperm bankalarını ve babasız aile formunu ifade etmek için kullanılmaya başlamıştır (Çapcıoğlu, 2018: 26).

“Babasız aile” kavramı, boşanma, ayrılma yahut sperm bankası uygulaması sonucunda babanın çocuklarıyla ve çocukların babalarıyla olan ilişkilerini sürdürememesini veya babanın yokluğunu ifade etmektedir. Babasız ailelerin çoğalmasıyla birlikte çeşitli sosyal problemler açığa çıkmaktadır. David Blankenhorn “Babasız Amerika”(1995) başlıklı kitabında, boşanmaların artmasıyla birlikte yalnızca babaların değil babalık idealinin de erozyona uğradığını belirterek çocukların otorite figürü olmadan yetiştirilmekte olduğuna dikkat çekmektedir. Babanın ve dolayısıyla otoritesinin yoksunluğu çocukların disipline olma durumlarını ve sorumluluk alma tutumlarını negatif yönde etkilemektedir. Bu sebeple otoriterlik ile otorite kavramlarının farklılıklarına önem vererek, babanın otorite figürü olarak aile içinde otorite, yönetme ve sorumluluk konularında kayda değer işlev üstlendiğini bilmemiz gerekmektedir (akt. Yıldırım ve Canatan, 2009: 76).

Pedersen, Rubenstein ve Yarrow (1979: 51) yaptıkları araştırmada, baba yoksunluğu çeken bebeklerin gelişim testinden, babası ile yaşayan bebeklere oranla daha az puan aldıklarını ve daha az sosyal tepkide bulunduklarını analiz etmişlerdir. Yoksunluğun getirdiği sorumluluk artışını en az anne kadar çocuk da sırtlanmaktadır. Anne de çocukta bu yoksunluktan etkilenmekte ve bu krizin atlatılması için anne-babalar da çocuklar da tanıdıkları-benimsedikleri aile yapısını yeniden yapılandırma gayreti ile öfke ve stres yaşamaktadırlar. Özellikle okul çağındaki çocuklarda bu stresin artış gösterdiği bilinmektedir (Özdal ve Aral, 2005: 257).

Govind ve Stein (2004: 376), babasız büyüyen çocuklar ve babası ile birlikte büyüyen çocuklar arasındaki davranış problemlerini ve akademik başarıyı karşılaştırırken, baba yokluğu çekerek büyüyen çocukların önemli ölçüde daha fazla davranış sorunu sergilediklerini ve daha düşük akademik başarıya sahip olduklarını bulmuşlardır. Nitekim ülkemizde de Aynacı (2020: 105) tarafından yapılan ve baba-ergen ilişkisinin davranış problemlerine ve benlik saygısına etkisinin incelendiği çalışmada, baba ilişkisi zayıf olan ergenlerin daha sık davranış problemi gösterdiği ve benlik saygılarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Lang ve McMunn ve ark. (2001)'nin İngiltere'de tek ebeveynli ailelerin artan oranını fark ederek bekâr bir anne ile babasız olarak büyüyen ve anne-babası ile birlikte büyüyen çocukların psikolojik iyi oluşlarını belirlemek için karşılaştırmalı olarak 'İngiltere Sağlık Araştırması' verilerinden yararlanarak yaptıkları araştırmada, bekâr bir anne ile babasız olarak büyüyen çocukların olumsuz psikolojik iyi oluş düzeyine sahip oldukları ve davranışsal bozukluk sergileme olasılıklarının üç kat daha fazla olduğunu, özellikle dört ile altı yaş arasındaki çocukların olumsuz psikolojik iyi oluşta daha yüksek puan alma olasılıklarının ergenlerden daha da yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır.

1.1.4. Aile ve Sosyal Hizmet

Toplumun en temel yapılarından biri olan aile, sosyal hizmetin müdahale alanında da oldukça önemli bir yere sahiptir. Günümüzde yaşanan maddi problemlerin ve küreselleşme sürecinin aile kurumuna negatif ve pozitif yansımaları aileyi doğrudan etkilemektedir (Aktaş, 2004: 2). Dünya ile birlikte aileyide etkileyen bu değişimler, aile kurumunun yapısını dönüştürmüş ve aile sistemi, sosyalleşme, aile üyeleri arasındaki etkileşim ve yaşam şartları üzerinde de farklılıklar oluşturmuştur. Sanayileşme ve

kentleşme süreci, aile yapılarının değişimine hız katmış ve geniş aile yapısından, çekirdek aileye geçiş meydana gelmiştir. Bu geçiş süreci, ailenin yaşam biçimini eski dönemlere oranla büyük değişime uğratmıştır. Özellikle sanayileşme sonrası meydana gelen postmodern dünya oluşumunda, geniş aileden çekirdek aileye geçiş ile beraber aile kurumu; sosyal, kültürel, psikolojik, duygusal, ekonomik ve ailevi problemlerin üstesinden tek başına gelmek zorunda kalmış, bu durum ise ailenin maruz kaldığı stres ve güçlüklerin artmasına yol açmıştır. Bu sebeple günümüz toplumlarında; birey ve ailenin yaşamında krize sebep olan kişisel ve toplumsal problemlerin aşılmasında, sosyal hizmet bilim dalına ve mesleğine daha fazla ihtiyaç hissedilmektedir (Danış ve Sülü, 2016: 220). Profesyonel hizmet vermekle yükümlü sosyal hizmet disiplini de, aile sistemine yönelik etkili müdahale yöntemlerini geliştirme çabası içindedir (Aktaş 2004: 2).

Ailelerle gerçekleştirilen sosyal hizmetin birincil hedefi, aile bireylerinin kendi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için ailelere destek sağlamaktır. Bu kapsamda aileler ile sosyal hizmet pratiğinde, aileleri güçlendirmenin yanında fonksiyonlarının artışı göstermesi için araştırmalar yapılarak, aileye yönelik somut ve soyut içerikler barındıran destekler sağlanmaktadır (Arslan, 2021: 365).

Collins, Jordan ve Coleman (2013)'a göre aileler ile sosyal hizmet pratiğinin hedefi şu yöndedir:

- Ailenin güçlü ve güçsüz yönlerini ortaya çıkarmak.
- Günlük rutinlerin sürekliliğini sağlamak için aile işlevlerinde değişikliğe gitmek.
- Aile terapisinin hemen ardından aile fonksiyonlarının sürekli hale gelebilmesi amacıyla destek sağlamak.
- Aile ve sosyal çevresi arasında bireylerin en temel gereksinimlerinin karşılanabileceği ilişki ağları kurmaları için yönlendirme yapmak (akt. Arslan, 2021: 366).

Bu hedeflere bağlı olarak geliştirilen sosyal hizmet mesleği, birey ve aileden yola çıkarak, toplumsal yaşam kalitesini artırmaya yönelik faaliyetleri etkinleştirmekte ve ailenin toplumsal alanda fonksiyonel bir yapı olarak sürdürülmesine katkı sağlamaktadır (Stromwall ve Hurdle, 2003: 210).

1.2. Babalık

1.2.1. Babalık Kavramı ve Tarih Boyunca Gelişimi

‘Baba’ kavramı olarak Türk Dil Kurumunca (TDK, 2014) “bir çocuğun dünyaya gözlerini açmasında etkili olan erkek, birinci seviyede erkek hısımlık, çocuk sahibi olan erkek, koruyucu” olarak açıklanmaktadır. Toplumsal olarak bakıldığında ise baba, eşinin ve çocuklarının temel ihtiyaçlarını gideren, çevreye karşı onları koruyan ve neslini devam ettiren kişi olarak algılanmaktadır. Ancak babaya yönelik bu bakış açısı dünya tarihi boyunca meydana gelen ekonomik ve toplumsal dönüşümlerden etkilenmiş (Güngörmüş-Özkardeş, 2010: 19) ve dönemsel farklılaşmalar ortaya çıkmıştır. Bu farklılaşmalar aile içerisindeki görev ve sorumluluklarda değişikliklere yol açmış ve ebeveyn rolleri yeni formlar kazanmıştır (Zeybekoğlu, 2013: 300).

Pleck (1987) babaların ebeveynlik rollerinin zaman içerisindeki dönüşümünü dört farklı dönemde ele almıştır. Pleck’in birinci dönem olarak ele aldığı 18. yüzyılın ortalarından 19. yüzyılın başlarına kadar olan dönemde babalar, çocuklarına dinin getirdiği kuralları ve ahlaklı olmayı öğretmek, onları disipline etmek ile sorumlu bir “ahlak öğretmeni” görevini üstlenmişlerdi. Çocuklarını inanılan kutsal kitap doğrultusunda ahlaklı olarak yetiştiren erkek “iyi baba” olarak nitelendirilmekteydi (Lamb, 1997: 3). Ayrıca bu dönemde babaların, çocuklarının evlenme kararlarında ve meslek seçimlerinde kilit rol üstlenmek ve çocuklarını kontrol ederek topluma kazandırmak gibi görevleri de bulunmaktaydı (Ebeoğlu, 2021: 6).

Pleck (1987)’in ikinci dönem olarak ele aldığı 19. yüzyılın başlarından 20. yüzyılın ortalarına kadar olan dönemde babaların rolü, ahlak öğretmeni rolünden “evinin ekmeğini kazanan” role evrilmiştir. Sanayi Devrimiyle birlikte babalar, uzun süreli çalışma saatleri nedeniyle evlerine geç gelmeye başlamış, aile üyeleri için ‘yok baba’ tipine uygun hale gelmiştir. Bu sebeple anneler, babaların sorumluluklarını da üstlenmek durumunda kalmıştır. Babanın rolüyle ilgili tanımlamanın değişimiyle beraber evin geçimini sağlayan uygun ekonomik sağlayıcılar olan babalar bu dönemde “iyi baba/ilgili baba” olarak tanımlanmaya başlamıştır (Lamb, 2000: 28).

Pleck (1987)’in üçüncü dönem olarak ele aldığı 1940 ile 1965 yılları arasındaki süreçte babaların rolü “çocuğun cinsel kimliğini kazanmasına yardımcı olan babalar” olarak yeni

bir form kazanmıştır (Tin, 2022: 58). II. Dünya Savaşı dolayısıyla erkeklerin savaşa gitmesi ve babaların yıllarca ailelerinden ayrı kalması üzerine kadınlar, tek başlarına hayatın zorlukları ile başa çıkmaya başlamışlardır. Nitekim babasız büyüyen çocuklar içinde durum pek farklı değildir. Özellikle erkek çocuklar açısından evde rol model olacak erkek bireyin olmaması nedeniyle “efemineleşme” problemi gündeme gelmiştir (Çabuklu, 2007, 105-106). Sorunun yaygınlaşması endişesi ile oluşan baba figürü; eve geldiğinde erkek çocukları ile yakınlık kuran, daha çok vakit geçiren (Bükün, 2021: 8), cinsiyet rol modeli olan, diğer bir ifadeyle çocukların cinsel kimlik kazanımına katkı sağlayan babalar “çocuğun yaşamına katılan babalar” (Ebeoğlu, 2021: 7) olarak anılmıştır.

Endüstriyel kapitalizmin dinamiklerinde meydana gelen yeni değişimlere “endüstri sonrası toplum” kavramıyla baktığımızda (Sancar, 2009: 54), Pleck (1987)’in dördüncü ve son dönem olarak ele aldığı 1965’ten günümüze kadar olan zaman diliminde ise babanın, aile bütçesine katkı sağlama dışında da rolü olduğu görüşü benimsenmiş ve babaların rolü ile ailedeki iş bölümü özellikle Batı toplumlarında hızla değişim göstermiştir (Ebeoğlu, 2021: 7). 1970’li yıllardan itibaren görülen bu “Yeni baba” modeli, eve gelir getirme görevine ek olarak çocuk bakımına katılan, onlarla birlikte vakit geçiren, yakın ilişkiler geliştiren ve eşiyle sorumluluk paylaşan baba modelidir (Belli vd., 2021: 368; Mercan ve Tezel Şahin, 2017). Rotundo (1985: 7) bu dönemdeki babalığı “androjen baba” adıyla tanımlamıştır. Bu yeni baba modelinde babalar çocuklarının eğitimi ile ilgilenen, onlarla çok daha fazla etkileşim kuran, kız ve erkek çocuklarının bakımına aktif olarak katılan bir yapıya sahiptir (Aktürk, 2021: 24). Bu dönemdeki babalar, katılımcı bir role sahip olduklarından dolayı “katılımcı babalar” olarak da isimlendirilmektedir (Erdem, 2019: 59).

Bu yeni oluşan babalık modeli, babayı eş-ebeveyn konumuna sokmuş ve babadan, yalnızca çocuğun fiziksel bakımında sorumluluk alması değil, aynı zamanda çocukların gelişiminde de aktif rol alması beklenmiştir. Dolayısıyla bu dönemde çocuk yetiştirme görevini, çocuğun cinsiyeti fark etmeksizin anneler ile eşit olarak paylaşan babalar “ilgili baba” olarak kabul edilmiştir. Ayrıca çocuğun yaşamına daha fazla katılım gösteren bu yeni babalık modeli, çocuğun her ihtiyacının anne ve babalar tarafından karşılanması manasına gelen çift yönlü ortak ebeveynlik anlayışının gelişimine de olanak sağlamıştır (Ebeoğlu, 2021: 8).

Babanın rol tanımlamalarının bu şekilde dönemsel farklılaşma göstermesine (Güngörmüş, 2010: 19) sanayileşme ve kentleşme olgularının küresel yayılımı ile birlikte kadınların çalışma hayatına katılımlarının artması, buna paralel olarak kadınların eve ve çocuğa ait masrafların karşılanmasına ortak katılım göstermeye başlaması ve buna bağlı olarak babanın ekonomik yükümlülüğünün azalması dolayısıyla kadınların erkeklerden ev işleri ve çocuk bakımına katılımları ile ilgili beklentileri artış göstermiştir (Ebeoğlu, 2021: 10).

Dünyada toplumsal ve ekonomik gelişmelerle ilişkili olarak ailede ve bununla beraber babalık kavramında dönüşümler yaşanırken Türkiye’de de benzer değişimler meydana gelmiştir. Ülkemizde yaşanan ekonomik dönüşümlerle ilişkili olarak sosyo-kültürel yapıda da değişimler görülmüş ve bu değişimlerden genelde aile, özelde ise babalık algısı önemli düzeyde etkilenmiştir. Bu bağlamda, özellikle de günümüz babalarının üstlendiği babalık rolleri ile kendi babalarının babalık rolleri arasında önemli değişimlerin olduğunu söyleyebiliriz (Bükün, 2021: 9).

Cumhuriyetin ilanından sonra yapılan yenilikler, aile ve toplum kapsamında kadının rolünün dönüşmesine sebep olmuştur. Dönüşen kadın rolü ise tıpkı batı toplumlarında görüldüğü gibi Türkiye’de de babalık rollerini ve tanımlarını da dönüştürmeye başlamıştır. Özellikle 1950’lilerin sonlarında dünyada yaşanan toplumsal ve ekonomik değişimlerin Türkiye’ye yansması benzer sonuçları meydana getirmiştir (Aktürk, 2021: 25).

1950 yılından sonra batılılaşma ve modernleşme etkisi ile Türkiye’de oluşan toplumsal ve ekonomik değişim ve dönüşümlerden aile yapısı da dolaylı olarak etkilenmiştir. Kırsal yapıdan kentsel yapıya geçiş süreci başlamış, haliyle ailenin üretim ve tüketim alışkanlığı değişmiş ve bu durum ailede ki kadın\erkek rollerinde de değişim yaşanmasını kaçınılmaz kılmıştır. Dolayısıyla babalığın değişen rollerini Batıyla ilişkilendirilerek açıklanmak yanlış olmayacaktır (Bükün, 2021: 10).

Sonuç olarak, babalık algısındaki bu tarihsel dönüşümün üzerinde sosyo-kültürel yapıdaki değişimlerin etkisi yadsınamaz. Nitekim ebeveyn rollerindeki ve toplumun değer atıflarındaki değişikliklere bağlı olarak “ilgili baba” rollerine ilişkin açıklamalar ve iyi baba olmanın ifade ettiği anlam ile bunun gereklilikleri farklılaşmaktadır. Günümüzde çeşitli babalık uygulamaları bir arada görülüyor olsada (Zeybekoğlu, 2013: 309)

Türkiye'de babalar, kendi babalarından edindikleri babalık kalıpları ile beraber yeni babalık algısına ilişkin yaklaşımları da benimsemektedir. Bu durum modern yaşamın geleneksel zeminde ele alınmasının ortaya çıkardığı sancılar ile harmanlanmış şekilde yaşanmaktadır. Ancak bununla birlikte babaların çocuk gelişimindeki aktif rolünün anlaşılması ile birlikte babaların, çocuğun yaşamına dâhil olma konusundaki beklentilerinin artış gösterdiğini söylemek mümkündür (Ebeoğlu, 2021: 10).

1.2.2. Aile İçinde Babanın Rolü ve Çocuk Üzerindeki Etkileri

Toplumsal yaşamın ana sistematğinde bulunan aile, anne, baba ve çocuklardan oluşmaktadır. Ailenin işlevlerinden biri insan neslinin sürekliliğini sağlamaktır. Neslin devamı niteliğinde olan çocuğun hayatına yön veren ve sağlıklı bir birey olmasını sağlamada önemli rollerin yüklendiği anne ve babalar, çocuk üzerinde kalıcı izler oluşturmaktadır (Gür ve Kurt, 2011: 34). Baba olmak, anne olmaktan nitelik yönünden ayrılmamakta ve çocuk gelişiminin en kritik bileşenlerinden birini oluşturmaktadır. Nitekim Frodi ve arkadaşlarının (1978), anne ve babaların çocuklarına yönelik ilgilerini inceledikleri çalışmada; psikolojik ölçümler neticesinde babaların da anneler kadar çocuklarına ilgili oldukları sonucuna varılmıştır. Deneysel araştırma sırasında bebekler ağlama davranışı gösterdiklerinde annelerin ve babaların bu tepki karşısında aynı düzeyde hüznün ve endişe duydukları, kalp atışlarının hızlandığı saptanmıştır (akt. Türkoğlu, 2013: 16).

Çocuğun bakımı ile beraber eğitim ve öğretimin de görev alan aile de, bu sorumlulukların sahibi olarak anne görülmüş ve önemi yıllarca literatürde vurgulanmıştır. Hatta o kadar ki aile ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalarda uzun dönem sadece “anne” üzerine odaklanılmıştır (Şalcı, 2020: 9). Ancak günümüzde giderek artan iş gücü gereksinimi ile birlikte kadınların iş yaşamındaki yerlerinin önemli derecede artış göstermesi, doğum sonrası işe dönme süresinin kısalması gibi sebeplerle aile içi roller değişim göstermiş ve bu değişimler babaların rolleri konusunda çeşitli beklentilere de yol açmıştır. Babalar artık ev ile ilgili işlerde, çocuk yetiştirme aktivitelerinde ve çocukların ihtiyaçlarıyla ilgili daha çok sorumluluk almaya başlamışlardır (Türkoğlu, 2013: 17). Oluşan yeni baba modeli, çocuğa yalnızca maddi olarak destek sağlamakla yetinmeyen; çocuğun gelişiminde ve eğitiminde anneye eşit paylaşımda bulunan, ev içindeki sorumlulukları da paylaşarak annenin yanında olan bir rol üstlenmektedir (Şalcı, 2020: 9).

Çalbayram (2013: 8-12) babalık rollerini kategorik olarak şu şekilde incelemiştir;

Anneye destek rolü: Sağlıklı bir anne-çocuk ilişkisine doğrudan ve dolaylı olarak baba desteğinin eşlik ettiğini söyleyebiliriz. Nitekim yapılan çalışmalar, annenin sağlıklı bir hamilelik geçirmesi ve yakın bir anne-çocuk bağı oluşması ile destekleyici baba modeli arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Baba, annenin yaptıklarını överek, anneyi destekleyici davranışlarda bulunarak, yaşam rutini içinde ona destek olarak ve kolaylaştırıcı olanaklar sunarak annenin, annelik tutumlarının daha yapıcı olmasını sağlamakta ve dolaylı şekilde çocuğun gelişiminde etkili olmaktadır. Nitekim eşinden çocuk bakımı hususunda yardım alan anne, kendini duygusal bakımdan iyi hissedecek ve çocuğuna karşı sağlıklı davranışlar gösterebilecektir (Şalcı, 2020: 10).

Arkadaş rolü: Aile içinde ilgili baba davranışının en belirgin göstergesi, çocuğuyla kurduğu sağlıklı iletişim ve çocuğunun gelişimine sağlayacağı destek ile ilgili bilinç sahibi olmasıdır. Yakın baba-çocuk ilişkisine sahip çocukların, psikolojik olarak daha sağlıklı, akademik hayatında daha başarılı oldukları, daha az antisosyal davranışlar gösterdikleri ve yaşlılarıyla daha sağlıklı bağlar kurdukları belirtilmektedir. Lamb, Pleck ve Levine (1985), babaların çocukları ile yaptıkları fiziksel aktivitelerin, çocukların babalarına bağlanma stillerine yön verdiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla baba-çocuk ilişkisinin temellerini birlikte oynanan çeşitli fiziksel oyunlar atmaktadır. Palmer (1993) ise fiziksel aktivitelerin sıklığının, babanın çocuğun yanında anneye oranla daha az bulunduğu zamanlarda bile çocukları ile güçlü bağlar inşa edebilmesini sağladığını belirtmektedir. Bu durum ise babanın çocuğuyla oyun oynayarak güçlü etkileşimler kurulabileceğini göstermektedir (akt. Türkoğlu, 2013: 19).

Bakım verme rolü: Annelerin iş hayatına başlamaları ile babaların çocuklarına ekonomik refah sağlamanın yanı sıra çocuk bakımına katılmaları artış göstermiştir. Bakım verme rolü, babanın çocuğun temel bakımını (yemek yedirmek, altını temizlemek, üzerini değiştirmek vb.) yapmasını ifade etmektedir.

Disiplin edici rol: Disiplin, çocuğun çevresine yönelik sergilediği davranışı yapıcı bir biçimde yönetme anlayışıdır. Bu sebeple otoritenin çocuğun gelişiminde önemli bir yeri ve rolü olduğu söylenmektedir. Nitekim disiplinin üç temel hedefi vardır: sevgi ve güven bağı kurabilmek, benlik algısını oluşturmak ve başkalarının kimliklerine saygı duyarak örnek olma görevini sürdürmektir.

Ekonomik destek sağlayıcı rol: Babanın aileye maddi destek sağlaması, çocuğun gelişimini doğrudan etkileyen bir roldür. Öyle ki babalar, aile için koruyucu ve ekonomik kaynak olma rolünü geçmişten itibaren sürdürmüşlerdir. Öte yandan babanın maddi destek sağlayamaması kısa vadede baba-çocuk ilişkisini olumsuz etkilemekte ve uzun vadede çocuk gelişimini engellemektedir.

Koruyucu rol: Babalar çocuklarının sosyal çevrelerini düzenleyerek, oluşan engelleri ortadan kaldırarak ve kendilerini dış dünyaya karşı korumayı öğretmekle güvenliklerini sağlama rolü üstlenirler. Freud'a göre bir çocuğun yaşamı boyunca en çok babasının onu korumasına ihtiyacı vardır. Nitekim çocuğun kendisini koruyan, değer veren, kuvvetli bir babasının olduğunu düşünmesi çocuğa güven vererek hayata olan bağlılığını artırmaktadır. “Benim babam senin babanı döver” ifadesi, bunun en iyi göstergesidir.

Öğretici-Rol Model rolü: Bandura’nın sosyal öğrenme yaklaşımına göre çocuklar, çevrelerindeki kişilerin davranışlarını gözlemleyerek ve kimisinin davranışlarını taklit ederek davranış kazanmaktadır. Araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre ise çocuklar en çok anne-babalarını rol model edinme ve taklit etmeye eğilimlidir.

Sevme rolü: Çocukların ilerleyen yıllarda iyi ve sağlıklı bir ruh haline sahip olmalarında veya birçok psikososyal ve davranışsal sorunlar yaşamalarında baba sevgisi ve ilgisinin önemi oldukça fazladır. Erdoğan (2004), babası ile güçlü bir ilişkiye sahip olan çocukların psikolojik olarak daha sağlıklı ve benlik algılarının daha iyi olduğunu, okulda çok daha iyi bir akademik başarı gösterdiklerini, okul dışı etkinliklere daha fazla zaman ayırdıklarını ve kişilerarası iletişimde daha başarılı olduklarını belirtmiştir. Barnett, Marshall ve Pleck (1992)’in yaptıkları çalışmada, anne veya babaları ile sağlıklı ilişki kurabilen erkek çocuklarının psikolojik stresi daha az yaşadığı tespit edilmiştir (akt. Çalbayram, 2013: 12).

Sözcü - Savunucu Rol: Baba çocuğun dış dünya ile bağını şekillendiren ve gereksinimlerini karşılayan kişi rolündedir. Baba özellikle sosyal alanda çocuğun haklarının savunucusu konumundadır. Böylece çocuk kendini güvende hisseder ve okul başarısı, özsaygı kazanımı gibi nitelikleri sağlıklı bir boyut kazanır.

1.2.3. Çağdaş Baba Modeli: “Katılımcı Babalar”

Tanımı üzerinde henüz fikir birliği yapılamamış olan bir kavram olarak baba katılımı, farklı çalışmalarda, farklı boyutlar ve faaliyetlerle incelenebilen, çeşitli açılardan yorumlanabilen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Karabulut, 2017: 10).

Bununla birlikte baba katılımı, baba-çocuk arasındaki etkileşimi, babanın fiziksel ve manevi olarak varlığını, samimiyetini, çocuğunu yetiştirme biçimini, çocuğuna sağladığı ekonomik desteği ve dil kullanımını içeren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Baba katılımının üç boyutu olduğu bilinmektedir. Bu boyutlar: doğrudan temas, ulaşılabilir olma ve sorumluluk boyutlarıdır (Downer vd., 2008:akt. Karabulut, 2017: 11)

:

“Doğrudan Temas”: Çocuğu besleme, çocuğun derslerine yardımcı olma veya parkta oyun oynatma gibi çocukla birebir vakit geçirmeyi, etkileşimde olmayı gerektiren boyuttur.

“Ulaşılabilir Olma”: Etkileşimin daha düşük düzeylerini ifade eder. Baba ile çocuk arasında doğrudan etkileşimi gerektirmeyen, babanın çocuk için ulaşılabilir mesafede olduğunu belirten boyuttur.

“Sorumluluk”: Babanın, çocuklarının refahı ve bakımı için en üst seviyede sorumluluk almasını, aldığı sorumlulukların gereklerini yerine getirmesini ve takibini yapabilmesini ifade eden boyuttur.

İfade edilen boyutlardan ve yapılan tanımlamalardan yola çıkarak baba katılımını, babanın çocuğuna olan yakınlığı, çocuğunun maddi-manevi ihtiyaçlarına karşı duyarlı olması, çocuğunu yakından takip etmesi şeklinde özetlemek mümkün görülmektedir (Karabulut, 2017: 11). Baba katılımının (babanın kendisinden beklenen rolleri yerine getirmesinin) çocuğun gelişimi üzerindeki etkisini araştıran çalışmalarda (Çalbayram, 2013: 6) babanın, çocuğun sosyal, ruhsal, bilişsel ve kimlik gelişimini pozitif yönde etkilediği ve akademik başarısını artırdığı tespit edilmiştir (Allen ve Daly, 2007; Paquette, 2004: 193; Sarkadi vd., 2008: 153).

1.2.4. Baba Katılımının Çocuk Üzerindeki Etkisini İnceleyen Kuramlar

Çocuk bakımına baba katılımının çocuk gelişimi üzerinde hatırı sayılır derecede etkileri bulunmaktadır. Bu etkileri ise açıklamaya yardımcı olan bazı kuramlar ortaya atılmıştır. Bu kuramlardan başlıcaları olan Sosyalleşme Kuramı, Bağlanma Kuramı ve Sosyal Sermaye Kuramlarını Delibalta (2020: 12-13) şu şekilde incelemiştir:

Sosyalleşme Kuramı: Sosyalleşme, çocuğun sosyal, duygusal ve bilişsel yönlerinin gelişiminde oldukça önemli bir destektir. Bandura'ya göre çocuklar anne ve babaları ile etkileşime girip, gözlem yapmayı ve onları taklit ederek davranış biçimlerini öğrenmektedir. Başka bir deyişle, çocuk pek çok davranış gibi sosyal davranış sergilemeyi de ebeveynlerinden modellemektedir. Böylelikle ebeveyn ilişkileri çocuğun sosyalleşmesi için merkez bir rol üstlenmektedir. Bandura'ya göre bireyler gözlem yaparak kendini düzenleme, saldırganlık, ahlaki davranışlar, iletişim kurma ve çevre oluşturma gibi sosyal davranışları kazanmaktadır. Yapılan araştırmalarda babanın saldırganlık ve ahlaki davranışlar konusunda çocuk için rol model olduğu, çocukların bahsi geçen davranışları babalarını taklit ederek edindikleri ve sosyal yaşamlarına da entegre ettikleri belirlenmiştir.

Bağlanma Kuramı: Çocuk bakımına babanın katılımının önemini ifade eden diğer bir kuram ise bağlanma kuramıdır. Bowlby, White ve Karnac'e göre insan, yaşamının ilk yıllarından itibaren bakım veren kişi ile duygusal bir bağ gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Psikoterapi ise duygusal yaşamın erken çocukluk döneminde inşa edildiğini ve duygusal sorunların özünde çocuklukta yaşanan korku, acı, suçluluk gibi duyguların biçimlendirdiğini ve yetişkinlerin bu bağlamda çocukları çok etkilediğini belirtmektedir. Kişileri, yaşamlarının ilk yıllarından itibaren tanıyan, etkileşim içinde olan ebeveynlerinden biri de babalarıdır. Lamb'a göre baba-bebek arasındaki bağlanma düzeyi, bebeğin yaşamının ilk aylarında babanın bebeğe ayırdığı zaman ile ilişkilidir. Babanın, bebek ile aktif etkileşimi ise çocuk gelişimini farklı şekillerde etkilemektedir. Pleck, anne-çocuk arasındaki bağlanma kadar baba-çocuk arasındaki bağlanmanın da oldukça önemli olduğunu, anne-çocuk ve baba-çocuk arasındaki bağlanmanın etkilerinin birbirinden farklı olduğunu belirtmiştir.

Sosyal Sermaye Kuramı: Babanın çocuk bakımına katılımını önemseyen kuramlardan ele alacağımız son kuram ise Sosyal Sermaye Kuramı'dır. Coleman'a göre bu kuram en az

üç tür aile sermayesi olduğundan bahsetmektedir. Bu sermaye çeşitleri: finansal sermaye, beşeri sermaye ve sosyal sermayedir. Finansal sermaye, ailenin mal varlığı veya geliri ile ölçülür ve başarıya götürebilecek fiziksel kaynakları temin eder. Beşeri sermaye, genel olarak ebeveynlerin eğitimi ile ölçülür ve çocuğa bilişsel bir zemin için imkân sağlar. Aile içindeki sosyal sermaye ise çocuğun entelektüel gelişiminde önemlidir ve aile içerisindeki iletişim ve etkileşimin kalitesini ifade etmektedir. Pleck, annelere oranla babaların maddi sermayeye daha fazla katkı sağladığını, annelerin ise sosyal sermayede daha aktif olduğunu belirtmektedir.

1.2.5. Babanın Çocuğun Gelişimine Katkısı ve Çocuğun Hayatındaki Önemi

1.2.5.1. Çocuğun Bilişsel Gelişiminde Babanın Rolü

Babanın davranışlarının niteliği, çocuğun yaşamının ilk anlarından başlayarak çocuğun zihinsel gelişim sürecini etkilemektedir. Babanın çocuğu ile birlikte geçirdiği vakit ve birlikte yapılan faaliyetler çocuğa, zengin ve çeşitli kazanımlar sunmakla birlikte zekâsının da gelişimini desteklemektedir (Kurubıçak, 2010: 16).

Biller, Radin, Easternbrooks ve Boldberg'in yaptığı araştırmada, çocukların bilişsel gelişimleri, başarıma arzuları ve problemle başetme becerileri ile babaların çocuklarına yönelik tutumları ve çocuklarına olan ilgileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (Biller, 1968: Radin, 1972: Radin, 1981: Easternbrooks ve Boldberg, 1984:akt. Şahin, 2012: 12). Nugent (1991) İrlandalı babalarla yaptığı çalışmada, babaların çocuğun bakımına katılımı ile çocuğun bilişsel gelişim hızı arasında doğru orantı olduğunu tespit etmiştir (akt. Çalbayram, 2013: 12).

Lambert ve Hart (1976)'ın Amerika da anne-baba ilgi düzeyi ve çocuğun akademik başarısı arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada, anne ve baba birlikte okulu ziyaret ederek çocuğun gelişim seyrini yakından takip ettiklerinde, çocuğun sözel ve sayısal başarısının yalnızca annenin ziyaret ettiği çocuklardan yedi ay önde olduğunu tespit etmişlerdir. Çalışmada, her iki ebeveynin çocuğun yaşamına birlikte katılmasının anne-babalar arasında davranış çeşitliliğinden kaynaklı olarak çocuğa çeşitli modeller ve oldukça fazla sayıda uyarıcı sağladığını, bu durumunda çocuğun zihinsel ve sosyal gelişimini pozitif yönde etkilediği ileri sürülmektedir (Şahin, 2012: 12).

1.2.5.2. Çocuğun Sosyal Gelişiminde Babanın Rolü

Aile çocuğun hayatındaki en nitelikli sosyalleştirme kurumudur. Çocuk, sosyal bir insan olmayı gerçekleştirmek amacıyla okul öncesi dönemde kendisini rol model alabileceği kişilere gereksinim duymaktadır (Yavuzer, 2000). Coltrane (1990), babanın çocuğun sosyalleşmesinde, annenin ise çocuk bakımında önemli rolü olduğunu belirtmektedir. Babanın otorite sağlamaya daha yatkın bir yapıya sahip olması onu, çocuğun toplumsallaşmasında daha etkili hâle getirmektedir. Lamb'ın 1982'de yaptığı araştırmada, çocuğun sosyalleşmesinde anne kadar babanın da önemli rollünün olduğu tespit edilmiştir. “Çok iyi sosyalleşmiş çocukların” hem anneleri hemde babaları ile aralarında güvenli ve sevgi dolu bir bağın bulunduğu, “en az sosyalleşmiş çocukların” ise yalnızca babaları ile etkileşimlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Özellikle bazı bilimsel araştırmalar, erkek çocuklarının sosyalleşmesinde tek başına babanın önemine odaklanmaktadır (akt. Poyraz, 2007: 13). Tallman, Pasley ve Buehler (1993: 550) yaptıkları çalışmada, eşler arasında boşanma gerçekleştikten sonra babanın çocuğuyla ilişkisini bitirmesinin, çocukta yüksek davranış sorunları ve düşük özsaygı ile anlamlı bir ilişkisi olduğunu bulmuşlardır. Çocuğun çevresindeki kişilerle sağlıklı bağlar kurması ve çocukların sosyal becerileri ve olgunluğu, babaların çocuklarına olan ilgi düzeyleri ile paralel olarak ilerlemektedir (Barber ve Olsen, 2005: 105).

Özellikle baba ilgisinin çocuk üzerindeki etkisine yönelik çalışan Lamb ve Pleck'e göre baba ilgisi; çocuğun iç denetim merkezinin, psiko-sosyal uyumunun, bağımsızlık ve olgunluk seviyesinin gelişmesine olanak sağlarken özgüveni, sosyal ve toplumsal normlara uyumunu da kolaylaştırmaktadır. Babalar yüksek motivasyona ve uygun ebeveyn becerilerine sahip olduklarında, ebeveyn olarak çocuğa sosyal destek sağladıklarında, iş yeriyle ve diğer önemli kurumlarla problem yaşamadıklarında destekleyici rollerini daha yapıcı şekilde sürdüirmektedirler (Poyraz, 2007: 11).

1.2.5.3. Çocuğun Kişilik Gelişiminde Babanın Rolü

Çocuğun aile efradında karşılaştığı olumlu ve olumsuz davranış biçimleri, çocuğun kişilik gelişiminin sağlanmasında oldukça önemli bir role sahiptir. Bu etkiyi baba özelinde inceleyen araştırmalarda babanın, çocuğun kimlik oluşum sürecinde eşsiz bir role sahip olduğu tespit edilmiş ve babaya bağlılığın kimlik kazanımı ile bağlantılı olduğu bulunmuştur (Poyraz, 2007: 17). Ayrıca babadan ayrılık veya babanın yokluğu durumu

yaşamın erken yıllarında yaşanmış ise çocuk üzerinde daha fazla yıkıcı etki oluşturmaktadır. Kişiliğin temelini atıldığı yaşamın ilk yıllarında babasından ilgi ve sevgi gören çocuklar, sosyal ilişkilerde daha başarılı olurken babaları ile ilişkilerinin zayıf olduğu çocuklar ise olumsuz benlik kavramına sahip olmaktadır (Tezel Şahin, 2003: 461).

Gecas ve Schwalbe (1986) tarafından anne-baba davranışları ve ergen bireylerin özyeterlilik ve özsaygıları arasındaki ilişkinin değerlendirildiği araştırmada baba davranışlarının ergenin özsaygısını, anne davranışlarına göre daha çok etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Wagner ve Philillips (1992)'in anne ve baba davranışlarının çocuğun okul başarısı arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada ise babaların yakın ve ilgili tutumlarının çocuğun yeterlilik duygusunu ve akademik başarısını pozitif yönde etkilediği; anne tutumları ile çocuğun özerklik davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, baba davranışıyla çocuğun özerklik algısı arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (akt. Uzun, 2019: 20).

Albükre (2002) ve Sancar (2016)'ın yürüttükleri araştırmalarda baba tutumu ve benlik saygısı arasındaki ilişki incelenmiş ve çocuğun, babasının kendisine karşı olan davranışlarını olumsuz olarak algıladığında benlik saygısının bundan olumsuz yönde etkilendiği ve baba tutumunun çocukların özsaygısını yapılandığı tespit edilmiştir (akt. Uzun, 2019: 21).

1.2.5.4. Çocuğun Duygusal Gelişiminde Babanın Rolü

Baba katılımı çocuğun duygusal gelişimi üzerinde aktif bir role sahiptir. Çocukluğun erken dönemlerinde baba ve çocuk ilişkisinin duygusal gelişim temelleri atılır. Bu ilişkinin sağlıklı gelişmesinde babanın ses tonu, hareketleri ve beden dili oldukça önem arz etmektedir. Baba ve çocuk arasındaki duygusal bağın en önemli tarafı fizyolojik ve psikolojik ihtiyacın doyuma ulaşmasını sağlamaktır. Babalarının kendileriyle yakından ilgilendiği çocukların, babalarına daha fazla güven duyduğu ve bu durumun çocuğun yaşamının ilerleyen yıllarında hayatın getirdiği zor durumlara karşı baş etme becerilerini sağlamlaştırdığı ve stresli durumlar karşısında psikolojik olarak daha güçlü bir tavır sergilediği gözlemlenmiştir (Yıldız, 2019: 19).

Duygusal gelişim, kişilerarası etkileşimin niteliğine göre şekillenmektedir. Babası tarafından onaylandığını ve kabul edildiğini hissedenden çocuğun benlik algısı da sağlıklı bir

gelişim göstermektedir. Çocuklarına yoğun ilgi gösteren, her problemine çözüm bulan bir babaya sahip olan çocukların, çevreleriyle barışık, kolay uyum sağlayabilen, çevresindeki insanlara karşı güven duyan bireyler olduğu belirtilmektedir. Baba-çocuk ilişkisinin sağlıklı şekilde gelişmediği durumlarda, çocuklarda uyum bozukluğu görülürken baba-çocuk ilişkisinin sağlıklı şekilde geliştiği durumlarda ise çocuk dışa dönük, akademik anlamda başarılı ve mutlu bir insan olarak yaşamına devam etmektedir (Yıldız, 2019: 20).

1.2.5.5. Çocuğun Cinsel Kimlik Gelişiminde Babanın Rolü

Babanın, çocuğun cinsel kimliğine uygun davranışlar kazanmasında, cinsiyet rollerinin sağlıklı bir şekilde aktarılmasında önemli bir etkisi bulunmakta hatta anneye oranla babaların daha etkili olduğu bilinmektedir (Kuzucu, 2011: 83). Cinsiyet kimliği gelişimi bakımından çocuğun alıcılığının yüksek olduğu kritik bir dönem vardır; eğer bu dönem aşılsa çocuğun sağlıklı cinsel gelişim göstermesi kolay olmamaktadır. Cinsiyet özdeşimi için kritik olan bu dönem 0-3 yaş aralığındaki dönemdir. Bu sebeple babanın çocuklarıyla 1-6 yaş aralığında kurduğu özdeşim, sağlıklı cinsel kimlik gelişiminin sağlanmasında oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Bayraktar, 2022: 245).

Hayatın ilk dönemlerinde bütün bebekler, biyolojik gereksinimleri nedeniyle anneye bağımlı olurlar. İlerleyen dönemlerde ise kız çocuk bağımlılık ve özdeşimini annesi ile devam ettirirken erkek çocuk bir dönemden sonra -ki bu sıklıkla 1 yaş civarındır- kademeli olarak anneden uzaklaşma sürecine girmektedir. Bu aşamada erkeklik rollerini benimsemek için alıcı pozisyonda olan çocuk, babasına karşı özel bir ilgi gösterir ve babası gibi büyümek ve ona benzemek ister. Baba şefkatli ve kabul edici olduğunda, oğlan çocuğunun kendini kadınsılıktan ayırıştırması ve erkeksi alana girmesi teşvik edilmiş olacaktır. Çocuğun bu süreci sağlıklı bir şekilde atlatabilmesi için anne ve babanın koordineli bir şekilde hareket etmesi gerekmektedir. Bazen annenin aşırı yakınlığı çocuğun cinsiyet özdeşliğindeki bu süreci olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durumda annenin çocuk üzerindeki olumsuz etkisini ancak şefkatli ve baskın bir baba kırabilmektedir. Baba, anneden ayrılmakta zorlanan bir çocuğun bu ayrılışını kolaylaştırabileceği gibi bunu bizzat organize de edebilmektedir. Ancak eğer çocuk babayla özdeşim kuramaz başka bir baba modeli de bulamazsa cinsel kimliğini geliştirmekte zorlanır ve karmaşaya düşer. Bu nedenle bir çocuğun babaya olan ihtiyacı başka bir şey ile telafi edilemez. Nitekim Freud bu ihtiyacı “Çocukluk yıllarında, bir

babanın himayesine duyulan ihtiyaç kadar güçlü başka bir ihtiyaç düşünemiyorum” şeklinde ifade etmiştir (Bayraktar, 2022: 248)

1.2.6. Baba ve Çocuk İlişkisi

Çocuk ve ergen gelişimi ile ilgili araştırmalarda, anneye bağlanma ve anne katılımının etkilerinin incelenmesine kıyasla baba katılımına ilişkin belirgin bir literatür eksikliği mevcuttur. Literatür eksikliğine rağmen, birçok babanın çocuklarının bakımına katıldığı ve çocuklarının psikolojik iyilik halini pozitif yönde etkilediği bilinmektedir (Rohner ve Veneziano, 2001). Rohner ve Veneziano (2001), çocuğun üzerindeki anne etkisinin yoğun kabulünü, anne sevgisinin üstün öneme sahip olduğu şeklindeki görüşten kaynaklandığını ileri sürmektedir. Bu görüş, büyük oranda çocuk yetiştirmede annelerin ana ebeveyn figürü olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Phares (1992: 388) de bu görüşe katılmakta ve babanın çocuk ve ergen gelişimi üzerindeki etkilerine ilişkin araştırma eksikliğinin, annenin çocuğun ana bakıcısı olduğunu ifade eden toplumsal normdan kaynaklandığını öne sürmektedir. Bunlara ek olarak, çocuğun psikolojik iyi oluşundan annenin sorumlu olduğu görüşü ve anneyi suçlama tutumları yaygın olarak görülmektedir (Jackson ve Mannix, 2004: 150).

Baba ve çocuk ilişkisi, bir çocuğun hayatındaki en önemli ve etkili ilişkilerden biri olarak benzersiz bir bağ ve bağlılıktır. Bu özel ilişki, çocukluk gelişimini şekillendirmekte, değer yargılarını etkilemekte ve olumlu-olumsuz psikolojik iyi oluşun yordayıcısı konumunda bulunmaktadır (Rohner ve Veneziano, 2001). Baba-çocuk ilişkisi, çocuklara aynı zamanda bir erkek rol modeli ve disiplin\denetim sağlamakta ve onların mali ve fiziksel refahlarına katkıda bulunmaktadır (Flouri ve Buchanan, 2003: 635). Snarey (1993) Amerika’da yaptığı çalışmada, babanın çocuğun hayatında, özellikle toplumsal, duygusal ve bilişsel gelişim alanlarında oldukça önemli role sahip olduğunu belirtmektedir (akt. Poyraz, 2007: 7).

Rohner ve Veneziano (2001: 382) tarafından çocukların gelişimi ve iyilik hali üzerinde babaların önemine ilişkin yapılan çalışmada baba sevgisinin, çocuğun psikolojik gelişimi ve sağlığı üzerinde oldukça önemli bir yeri olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak, babaların çocukları ile kurdukları bağ, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemleri boyunca çocuğun sağlıklı psikolojik gelişimini, benlik algısını ve kişisel değerlerinin gelişimini

etkilemekte, uyumsuz davranışların ve olumsuz benlik algısının gelişimine karşı koruyucu bir faktör oluşturmaktadır.

1.2.6.1. Baba-Oğul İlişkisi

Erkek çocuklar için babaları ile kurdukları ilişki oldukça önemlidir. Floyd, baba-oğul ilişkisinin, bir erkeğin yaşam döngüsündeki tek ve en önemli erkek-erkek ilişkisi olabileceğini ileri sürer (Miller, 2013: 199). Erkek çocuklar baba ile yakın ilişki kurabilmek ve ona benzemek için çaba sarf ederler. Erkek çocuğun babayla yakın iletişim kurabiliyor olması sağlıklı bir birey olarak gelişimini tamamlaması için gerekli etkenlerden biridir. Anneden farklı olarak baba, çocuğun dünyasında gücü, rekabeti, dış dünyayı, otoriteyi ve iktidarı temsil eder. Babayla bazı zamanlar rekabet içinde olan çocuk, bu çatışma ile benliğini şekillendirir ve kendini fark eder. Önemli olan bu tür çatışmaları yapıcı şekilde yöneterek çocuğun benimseyeceği role olumlu katkıyı sunabilmektir (Kakaliçoğlu, 2019: 12).

Babalar oğullarının, erkeklik rollerinin ve erkeklik duygularının şekillenmesinde (Dick, 2004a: 62) ve erkeksi cinsiyet rollerini modellemelerinde birincil öneme sahip karakterlerdir. Baba çocuğunun bu alanda ilk “rol modeli”dir. Erkekler için, babayla olumsuz veya fiziksel-psikolojik olarak babanın olmadığı bir ilişki, antisosyal ve saldırgan davranışlarla ilişkilidir (Miller vd., 2013: 198). Lisak ve Beszterczey (2007: 118), çocukken babaları tarafından ciddi şekilde suistimal edilen veya ihmal edilen erkeklerin önemli bir bölümünün kendilerine aşıl原因an çaresizlik ve güçsüzlük duygularına, erkekliğin aşırı versiyonlarına tutunarak tepki verdiğini öne sürmektedir.

Genel olarak yapılan araştırmalar -babanın biyolojik olup olmadığına bakılmaksızın- bir baba figürünün varlığının, çocuğun psikososyal gelişiminde önemli olduğunu göstermektedir. Böyle bir baba rol modeli olmadığı zaman erkekler sapkın veya antisosyal davranışlarda bulunmaya daha yatkın olmaktadır (Mackey ve Coney, 2000: 349). Bununla tutarlı olarak, babası olmayan genç erkeklerin suçlu ve şiddet içeren davranışlarda bulunma olasılıkları çok daha yüksektir (Holman, 1998: 101). Dick (2004a: 61) yaptığı araştırmada, çocukluğunda babası tarafından uygulanan şiddete tanık olanların, yetişkinlikte de sıklıkla aynı saldırgan ve antisosyal davranışı sergilediği sonucuna ulaşmıştır. Ek olarak, olumsuz baba bağlılığının artan suç işleme durumu ve kötüye giden madde kullanım riskiyle ilişkili olduğu bulunurken, olumsuz ve/veya eksik

baba-oğul ilişkisi ile de saldırgan davranışın ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Miller vd., 2013: 200).

1.2.6.2. Baba-Kız İlişkisi

Babalar ve kızları üzerine yapılan araştırmalar, kızların hayatında babaların etkili olduğunu göstermiştir (Siegal, 1987: 183). Baba, kızının gözünde karşı cinsin ilk temsilcisi olma niteliği taşımaktadır. Babanın eylemleri, söyledikleri, anneyle ilişkisi, kadınlara karşı olan tavrı ve davranışları, kız çocuğunun ilerleyen yıllarda karşı cinsle kuracağı ilişkinin temelini oluşturmaktadır (Telli, 2014: 7). Kız çocuğunun nezdinde baba dış dünyayı, gücü, otoriteyi temsil etmektedir. Ayrıca babanın var olması, kız çocuklarının özgüvenlerinin ve cinsel kimlik gelişimlerinin sağlıklı şekilde gelişmesinde rol oynamaktadır (Özdağ ve Aral, 2005: 256).

Goldwasser (1993), babaların iletişim kalıplarının, kızlarının yeterlilik duygusunu önemli ölçüde etkilediğini bulmuştur. Ayrıca Lamb (1987), babaların sıcaklığının ve katılımının, kızlarının sosyal ve bilişsel gelişimi üzerinde pozitif yönde etkiye sahip olduğunu bildirmiştir. Leadbeater ve Way (1996) ve Harris, Furstenburg ve Marmer (1998), artan baba-kız ilişkilerinin ergenlerin akademik başarılarını, sosyal etkileşimlerini ve benlik saygısını olumlu yönde etkilediği sonucuna varmışlardır (akt. Punyanunt-Carter, 2007: 311-318).

Ary ve arkadaşlarının (1999: 217) yaptığı çalışmada, baba-kız ilişkisinin kalitesinin akran etkisi için tampon görevi gördüğü, ergenlerin uyuşturucu kullanımlarını ve riskli davranışlarda bulunma olasılıklarını azalttığı bulunmuştur.

Gözlemsel araştırmalar, babaların kızlarıyla annelere göre daha az iletişim kurduğunu bulmuştur (Siegal, 1987: 183). Araştırmacılar, babaların kızlarıyla ifade edici davranışlardan çok araçsal davranışlarda bulunma olasılığının annelere göre daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan araştırmalarda, olumsuz benlik algısına sahip ergenlik çağındaki kızların, çocukluk çağındaki baba ilişkilerini oldukça kötü tanımladıkları belirlenmiştir. Ancak baba-kız ilişkisinin etkisini inceleyen az sayıda makalenin olması durumun daha fazla incelenmesini sınırlandırmaktadır (Punyanunt-Carter, 2007: 311-318).

1.2.7. Baba Yokluğunu Tanımak

'Baba yokluğu' muğlak bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim tüm ebeveynler yaşamın bazı dönemlerinde çocuklarından uzakta veya ayrı kalmaya maruz kalabilirler (Barber ve Eccles, 1992: 108; Silverstein ve Auerbach, 1999: 397). Tanımsal netliğin olmaması nedeniyle 'baba yokluğu' kavramı, ölüm, boşanma veya aile anlaşmazlığı nedeniyle babadan ayrılma, hapsolme veya gizlilik nedeniyle aile konutundan uzaklaşma, iş taahhütleri nedeniyle yokluk ve fiziksel olarak var ancak ilgisizlik veya ihmal nedeniyle yokluk (Spruijt vd., 2001: 286) gibi bir dizi durumu kapsamaktadır.

Baba yokluğunun etkileri türlü çalışmalarda incelenmiştir. Yapılan araştırmalar, baba yokluğunun çocukların davranışını etkilemekle kalmayarak annenin çocuklarına karşı aşırı düşkün veya aşırı koruyucu hâle gelmesinde de etkili olduğunu tespit etmiştir (Poyraz, 2007). Ayrıca çalışmalar, baba yokluğunun ailenin parçalanmasıyla veya ebeveyn ilişkisinin devamıyla ilgili olmadığı durumlarda, çocuklar üzerindeki zararlı etkisinin büyük ölçüde azaldığını göstermektedir (Jensen vd., 1989: 171). Ebeveyn çatışması ile ilişkili aile parçalanması veya anlaşmazlık nedeniyle babanın yokluğu, aile değerlerinin değişmesine ve çocuğun olumsuz ebeveyn görüşlerine sahip olmasına neden olabilmektedir (Barber ve Eccles, 1992: 108). Buna karşılık, bir babanın ölüm nedeniyle kaybı, genellikle çocuk ile ölen baba arasında olumlu duygular ve bağlanma ile sonuçlanmaktadır (Barber ve Eccles, 1992; Spruijt vd., 2001).

1.2.7.1. Baba Yokluğunun Ergen Gelişimi Üzerindeki Etkileri

Baba yokluğu ile ilgili yapılan araştırmalarda daha çok babalar mevcudiyetleri açısından incelenmiş ve babanın olmadığı evlerde yetişen çocuklar ile babalarıyla yaşayan çocuklar karşılaştırılmıştır. Bu araştırmalar, babaların olmadığı ailelerde yetişen çocuk sayısındaki artışa, baba yokluğunun çocuk gelişimi üzerindeki etkisine ve oluşturduğu psikososyal problemlere dikkat çekmektedir. Bu çalışmalar, farklı baba yoksunluk biçimlerinin çocuklar, gençler ve yetişkinlerde ortaya çıkan gelişim problemleri ile bağlantılı olduğunu göstermektedir (Ebeoğlu, 2021: 9).

Barber ve Eccles (1992: 108)'in boşanma sonucu babasından ayrı kalan veya tek kadın ebeveynli aileye sahip olan ergenlerin kariyer planlarını, kişilerarası ilişkilerini ve öz kimlik algılarını inceledikleri çalışmada, baba yokluğunu deneyimleyen ergenlerin,

ebeveynlerin bir arada olduğu ailelerde yetişen ergenlere kıyasla benlik saygılarının daha düşük olduğunu, daha erken yaşta cinsel ilişkiye girdiklerini ve akademik başarılarının daha düşük olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca kişisel ilişkiler üzerinde de olumsuz bir etki kaydedilmiştir. Ancak bu sonuçlar, baba yokluğunun nedenine göre ergenler arasında farklılık gösterebilmektedir. Barber ve Eccles (1992), düşük sosyo-ekonomik durum gibi ek olumsuz faktörlerin varlığının bu sonuçları şiddetlendireceğine dikkat çekmektedir. Nitekim bekâr bir annenin aileyi desteklemek için tam gün çalışması gerekiyorsa, çocukları disipline etmek ve denetlemek için daha az zamanı kalmaktadır ve bu durum da çocuğun akademik başarının düşmesine ve suçlu davranışlar sergilemesine neden olabilmektedir.

Farrell ve White (1998) ergen uyuşturucu kullanımı ile akran etkisi, aile yapısı ve aile ilişkileri arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada, baba yokluğunun ergen kızları olumsuz akran etkilerine ve olumsuz davranışsal seğıimlere maruz bıraktığını, özellikle de sık uyuşturucu kullanımıyla pozitif olarak ilişkili olduğunu bunun aksine baba varlığının bahsi geçen olumsuz durumlara karşı koruma sağlayabildiğini tespit etmişlerdir. Babası olan ve olmayan erkek çocuklarının karşılaştırıldığı bir araştırmada ise babası olmayan çocukların diğerler çocuklara göre daha bağımlı, daha az asabi, arkadaş ilişkilerinde daha zayıf, ahlaki açıdan daha az olgun oldukları ve akademik başarıları düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir (akt. Çalbayram, 2013: 7).

Genç erkekler arasındaki hapsedilme durumunu araştıran Harper ve McLanahan (2004: 369), tek kadın ebeveynli ailelerde -babalarının olmadığı- büyüyen genç erkeklerin, sağlıklı bir aile ortamında yetişen genç erkeklere kıyasla önemli ölçüde daha yüksek hapsedilme oranına sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Flouri ve Buchanan (2003: 141), babaların 7 ve 16 yaşındaki çocuklarıyla ilgilenmelerinin, çocuğun 16 yaşındaki duygusal ve davranışsal sorunları ve 33 yaşındaki psikolojik sıkıntıları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada, duygusal ve davranışsal problemlerin 7 yaşında mevcut olması halinde, bunların 16 yaşında da ortaya çıkma ihtimalinin yüksek olduğunu, 33 yaşındaki psikolojik sıkıntıların 16 yaşındaki zorluklarla ilişkili olduğunu ve bu durumun kadınlarda daha yüksek olduğunu tespit edilmişlerdir. Özetle, erken çocuklukta sağlanan baba katılımı, 16 yaşında daha az duygusal ve davranışsal sorunlar yaşanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu bulgular, 7 ve 16

yaşlarındaki baba katılımının özellikle kız çocuklarını ilerleyen yıllarda psikolojik zorluklardan koruyabileceğini ortaya çıkarmaktadır.

Baba yokluğu ile kadın cinsel aktivitesinin başlangıcı ve ergen hamileliği arasındaki ilişkiyi inceleyen Ellis ve ark. (2003: 801)'nın yaptığı çalışmada, erken yaşta (beş yaşından küçük) baba yokluğunu deneyimleyen ergen kızların, 16 yaşından önce cinsel deneyim yaşama ve hamile kalma oranları, daha geç yaşta baba yokluğu yaşayan kadınlara ve babası var olan kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak özellikle erken yaşta baba yokluğuna maruz kalan ergen kadınların cinsel aktiviteye girme ve erken yaşta hamile kalma riskinin daha yüksek olduğu ve baba varlığının erken cinsel aktiviteye ve erken gebeliğe karşı koruyucu bir faktör olduğu sonucuna varmışlardır. Bu durumdan yola çıkarak baba yokluğunun, ergen kadınlarda erken cinsel aktivite ve hamilelik için önemli bir risk faktörü oluşturduğu anlaşılmaktadır. Çalışmada aynı zamanda, erken yaşta baba yokluğunu deneyimleyen kadınların, düşük sosyo-ekonomik durum ve aile içi çatışmalar dâhil olmak üzere diğer olumsuz yaşam faktörlerine de maruz kaldıkları belirtilmiştir.

Güngörmüş (1986), ergenlerin özbenlik algılarının oluşumunda baba yokluğunun yordayıcı etkisini incelediği çalışmasında; baba yokluğunun kız ve erkek çocukların özbenlik algılarını olumsuz şekilde etkilediğini tespit etmiştir (akt. Uzun, 2019: 20).

'Utrecht Ergen Gelişimi Çalışması'nda sağlıklı, parçalanmış ve tek ebeveynli aileler dahil olmak üzere farklı aile yapılarının ergenlerin ve genç yetişkinlerin refahını etkileyip etkilemediği incelenmiş (Spruijt vd., 2001: 285), sağlıklı bir ilişkiye sahip parçalanmamış ailelerde yaşayan ergenlerin, tek kadın ebeveynli ailelerde yaşayan ergenlere kıyasla daha iyi fiziksel ve psikolojik iyi oluşa sahip olduklarını, ikinci grubun cinsel aktivite, sigara, alkol tüketimi ve uyuşturucu kullanma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermiştir. Ayrıca Pfiffner ve ark. (2001: 357), biyolojik babası olmayan 5-11 yaş arası çocukların anti-sosyal ve davranışsal semptomlarının babası olan çocuklara oranla anlamlı olarak daha yüksek olduğunu ve üvey baba olsun ya da olmasın bu zorlukların devam ettiğini tespit etmişlerdir.

1.2.8. Baba Eğitim Programları ve Gerekliliği

Dünyada ve ülkemizde yapılan pek çok çalışma çocuğun gelişiminde annenin yanında babanın da büyük bir role sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Babanın destek oluşunun çocukların analiz kabiliyetini, zekâ düzeyini, temel becerilerini, dil zekâsını, akademik başarısını, benlik algısını ve psiko-sosyal uyumu ile cinsel kimliğin gelişmesini olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (Uzun, 2016: 37). Bilimsel veriler ışığında babaların, babalık icralarının istenen düzeye ulaşması, çocukları ve diğer aile üyeleri hakkında bilinçli olmalarının sağlanması ve ‘sağlıklı’ bir aile ortamının tesis edilmesi ile aile üyelerinin sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesi (Güloğlu, 2017: 92) için baba eğitim programları dünyada ve ülkemizde düzenlenmektedir. Bu açıdan babaların eğitimlere katılmaları konusunda teşvik edilmesi, aile eğitim uygulamalarına ve diğer aile hizmetlerine adapte edilmesi gerekmektedir. Ancak buna rağmen babalara yönelik yapılan eğitim programları oldukça sınırlı sayıdadır. Nitekim ebeveynler ve çocuklarına ve aileye yönelik eğitim faaliyetlerinin değerlendirildiği bir meta analiz araştırmasında, incelemeye alınan 17 çalışmadan yalnızca üçünde babaların yer aldığı, katılımcıların ise yalnızca %11’ini babaların oluşturduğu belirlenmiştir. Bu bakımdan uygulanan birçok eğitim faaliyetinin ve araştırmanın odağını anneler oluşturmakta ve odak noktada babalar bulunmamaktadır (Phares, vd., 2006; Rumble, 2010; Wilson ve Prior, 2011; Wood ve Lambin, 2013: akt. Tutkun, 2017: 27).

Magill Evans vd. (2006)’nin babalara yönelik hazırlanmış olan müdahale programlarını değerlendirdikleri çalışmada 12 çalışma incelenmiştir. Araştırma sonucunda müdahale programlarının %75’inde yeni doğan bebeklerin babalarının merkeze alındığı belirtilmiştir. Bu müdahale programlarından dördünde babaların, doğum öncesi dönemde veya bebeklik döneminde bebeklerin davranışlarına karşı farkındalıklarına ve duyarlılıklarına yoğunlaştığı, yine dördünde bebek bakım becerileri ve bebek masajı gibi eğitimlerin verildiği, birinde ise doğum sırasında ve sonrasında sosyal ve fiziksel ortam üzerinde durulduğu belirtilmiştir. Geriye kalan 3 müdahale programında ise yürümeye yeni başlayan bebekler ile okul öncesi yaş grubundaki çocukların babalarına odaklanılmıştır. Ayrıca bu çalışmalardan yalnızca bir tanesi her iki ebeveynin de katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Buradan yola çıkarak söyleyebiliriz ki okul öncesi yaş grubundaki çocukların babalarının esas alındığı yeterli sayıda müdahale programı olmamakla birlikte hâlihazırda uygulanan eğitimler ve aile hizmetleri, baba katılımını

babaların ihtiyaç duydukları düzeye yükseltebilecek nitelikte değildir. Özellikle babalara hitap eden eğitim programları, babaların gereksinim duydukları alanlarda, becerilerini ve özgüvenlerini artıracak şekilde geliştirilmelidir (akt. Tutkun, 2017: 28).

Baba eğitim programlarının babaların, ebeveynlik tutumlarını, ulaşılabilir olma durumlarını, empati becerilerini, çocuklarının gereksinimlerine karşı farkındalıklarını artırdığı, babaların çocuklarıyla olan ilişkilerini, babaların iletişim becerilerini, çocuklarına karşı duyarlılıklarını, babalık algılarını ve çocuklarıyla geçirdikleri vaktin niteliğini pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Baba eğitim programları sayesinde babalar çocuklarının davranışlarını gözlemlemeyi ve yorumlamayı öğrenmektedir. Tüm bu bilgilerden yola çıkarak baba eğitim programlarının babalar, çocuklar ve eşler bakımından pek çok olumlu katkısı olduğunu ve eğitim programlarının niceliğini ve niteliğini artırarak daha fazla babanın bu eğitimlerden yararlanmasında toplumsal fayda ön görüldüğünü söyleyebiliriz (Tutkun, 2017: 30).

1.3. Ergenlik Dönemi

1.3.1. Ergenlik ve Kavramsal Gelişim Süreci

Çocukluk ile erişkinlik arasında bir ara dönem olarak açıklanan ergenlik, “adolescence” kavramının karşılığı olarak kullanılmakta ve büyüme, olgunlaşma manasına gelmektedir (Yavuzer, 2003: 262).

20. yüzyılın başında ergenlik konusunda yayımladığı iki ciltlik “Adolescence” kitabı (1904) ile Hall, ergenlik alanındaki bilimsel çalışmaların öncülüğünü yapmıştır. Psikanalitik alanında ise ergenlik çağından ilk söz eden kişi Sigmund Freud olmuştur. Freud (1936), bireyin ergenlik dönemi sürecinde yaşadığı anlık davranış değişimlerine, normlar dünyasındaki karşıtlıklara, otorite karşısındaki asi ve agresif tutumuna, dürtüsel davranışlarına ve duygu durumundaki inişli çıkışlı değişimlere değinmiştir. Ergenlik dönemindeki ruhsal ve fiziksel değişimlerin kişinin gelişmesinde sağladığı katkıya dikkat çekmiş ve cinsel kimliğin ve kişisel karakterin temellerinin atıldığını, bu dönemin insan gelişiminin basamaklarından biri olarak ele alınması gerektiğini öne sürmüştür (akt. Seçkin, 2015: 6).

Winnicott 1961’de ergenlik dönemi çerçevesinde verdiği ilk konferansın başlığını “Ergenlik: Kasvetle Çabalamak” koyarak ergenlik dönemine karşı bakış açısını net bir

biçimde gözler önüne sermiştir. Winnicott ergenliği, bir arayış, buluş ve dönüşüm evresi olarak görmüştür. Cloutier (1982) ise çocukluk ile yetişkinlik arasında bulunan bir geçiş evresi olarak açıklamış ve bu evre süresince ergene, çocuk rolünden ayrılıp toplumsal rolleri ve görevleri deneyimleme olanağı sunulacağı için “mola evresi” kavramıyla da anmıştır. Ancak ergenlik döneminde toplumsal, fiziksel ve ruhsal olarak ortaya çıkan çok yönlü ve çok sayıda değişim ve gelişimlerin “mola evresi” kavramını kolay bir biçimde “karmaşa dönemi” kavramına yerini bırakabileceğini de ifade etmiştir (akt. Seçkin, 2015: 7).

1.3.2. Ergenlik Dönemi ve Özellikleri

Ergenlik dönemi, kişinin çocukluktan ayrılıp yetişkin yaşamında üstlenmesi gereken rollere adaptasyon sağladığı ve Lancet’in yayımladığı son dönem araştırmasına göre 10’lu yaşların başında başlayarak 20’li yaşların başlarına kadar (24) devam eden gelişimsel bir süreçtir. Ergenlik çağı, yaşam döngüsünde bir “kriz dönemi” olarak açıklanmaktadır. Parman (2006) bu varoluşsal krizi, çocukluktaki kimlikten kopuş ve yeni bir kimlik oluşturmak için karar alma süreci olarak açıklamaktadır. Buluş çağı kavramıyla tanımlanan ergenliğe giriş dönemi, ergenliğin ilk göstergelerinden olan biyolojik ve cinsel gelişimle birlikte kendini göstermektedir (akt. Seçkin, 2015: 9). Ayrıca tam manasıyla çocukluk döneminden uzaklaşmadığı ve yetişkin olunamadığından hareketle bu dönemi, insan yaşamının ara dönemi olarak anmak doğru olacaktır (Özyürek ve Özkan, 2015: 75).

Blos (1967), ergenlik döneminde kişinin “ikinci bireyleşme aşaması”ndan geçtiğini söyler. Blos (1967)’a göre bireyleşme, olgunlaşan bireyin ne yaptığı ve ne olduğu hususunda artan sorumluluğu, ona etki eden ve yetiştiren insanların omzuna yüklemek yerine kendi üzerine almasıdır. Bu dönemde bireyleşme anlamında ilk adım atılarak ben olan ile ben olmayan arasında bir farklılık hissedilir. Ergen bu dönemde hem kendisini tanımaya hem de gelecekle ilgili planlar yapmaya çalışır. Bu süreç, içsel ebeveynlik temsillerinin yeniden yapılandırılmasını içerir (akt. Dönmez, 2021: 11). Bu dönemin zor olan taraflarından biri de ergenin, kendini bulma ve kendisi olma mücadelesi verirken aynı anda yaşamıyla ilgili bazı tercihler yapma mecburiyetinde kalmasıdır (Atabek, 2002). Çevresi tarafından artık yetişkinliğe adım atan biri olarak görüldüğünden meslek seçim yapması, cinsel kimliğini farkederek evlenmesi, dini ve ahlaki değerlerini tanıyarak

uyum sağlaması ve kabul etmesi beklenir (Poyraz, 2010). Bu fark etme ve karar alma durumlarının üst üste gelmesi ergeni bir girdaba sürükleyebilir. Ailenin ve sosyal çevrenin bazı konularda ergen bireye rehberlik etmesi işini kolaylaştırıp bazı sorunları daha hızlı bir şekilde çözmesine olanak sağlayabilir.

1.3.3. Ergenlik Döneminde Yaşanan Bilişsel ve Davranışsal Sorunlar

Ergenlik döneminde bireyin yaşadığı hızlı ve çok yönlü sosyal, bilişsel ve biyolojik gelişim ve değişim süreçleri bazı psikopatolojik sorunlara, uyum problemlerine ve sorunlu davranışlara yol açmaktadır (Gürsu, 2011: 26). Yaşanan davranışsal sorunlar, psiko-sosyal bakımdan ergenin gelişimini, sosyal uyumunu ve fiziksel sağlığını tehlikeye atan davranış kalıplarıdır. Problemlili davranışlar kapsamında alkol kullanımı, uyuşturucu madde kullanımı, erken yaşta cinsel ilişki deneyimi, anti-sosyal davranışlar, evden kaçma, okulla ilişkisini kesme, sigara içme, toplumsal becerilerde yetersizlik gibi davranış kalıpları yer almaktadır (Arslan ve Balkıs, 2014: 12)

Türkiye’de 4-18 yaş arası 4488 çocukla ve ergen bireyle yapılan Türkiye Ruh Sağlığı Profili Araştırmasında ulaşılan sonuçlara göre, 4-18 yaş grubu erkeklerin kızlara kıyasla daha fazla sorunlu davranışlar gösterdiği, içe yönelim sorunlarının (depresyon, kaygı, yalnızlık vb.) kızlarda, dışa yönelim (madde bağımlılığı, çevreyle çatışma, davranış bozuklukları vb.) ve dikkat problemlerinin de erkeklerde daha çok olduğu tespit edilmiştir (Erol vd., 1998).

Özellikle son zamanlarda görülen bir diğer ergenlik dönemi problemi de internet ve oyun bağımlılığıdır. Bilgisayar, tablet, cep telefonu, sosyal medya artık çağımızın kaçınılmaz iletişim araçlarıdır. Dünya nüfusunun yarısından çoğu bu araçlarla iletişim ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Gençlerin internet ve bilgisayarla bu kadar fazla meşgul olmaları, kullanım amacı (can sıkıntılarını gidermek ya da dijital oyun oynamak) dolayısıyla gelişim süreçlerini olumsuz etkilemektedir (Özçelik, 2022: 13). İnternetin bu şekilde olumsuz yönde kullanılması kişi üzerinde, depresyon, yalnızlık, sosyal çevreyle kurulan ilişkilerin zayıflaması gibi sorunları ortaya çıkarabilmektedir. Dolayısıyla sosyal çevre ile kurulan zayıf ilişkiler, ergenin gerçek hayatta karşılaşılabileceği problemler karşısında sosyal desteğinin de yetersiz olmasına yol açmaktadır (Günlü ve Ceyhan, 2017: 29).

Ayrıca ergenlerde internet bağımlılığının oluşmasında DEHB (dürtüsellik, aşırı hareketlilik ve dikkat sorunları ile karakterize olmuş nörogelişimsel bozukluk) tanısının belirleyici olduğu tespit edilmiştir (Bekar, 2018: 28). İsveç'te ergenlerin kontrolsüz bilgisayar oyunu oynama dereceleri ile gösterdikleri psikiyatrik belirtiler arasındaki bağlantının değerlendirildiği bir araştırmada, sorunlu ve sağlıklı oyuncuların gösterdikleri psikiyatrik belirtiler değerlendirilmiştir. Problemlili bilgisayar oyuncusu olan ergenlerde DEHB belirtilerinin görülme sıklığının sağlıklı oyunculara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Vadlin vd., 2016: 8-15).

1.3.4. Ergenlik Döneminde Değişen Ergen-Ebeveyn Etkileşimleri

Çocuğun ergenlik çağına girmesi ile birlikte bedeninde, psikolojisinde, davranışlarında, duygularında, sosyal hayatında ve gereksinimlerinde değişimler meydana gelmektedir. Duvall (1979)'ın Aile Yaşam Döngüsü modelinde bu temele odaklanan sekiz aşama yer almaktadır. Aile yaşam döngüsünde beşinci aşama olan 'ergenlik döneminde çocuğu olan aileler'in karakterlerine bakıldığında bu süreçte ebeveyn-çocuk ilişkisinde fark edilir değişimlere rastlanmaktadır. İlk olarak ergen gelişiminin temel niteliklerine bağlı olarak çocuğun, yetişkin kişiliğini oluşturma çabası ve bu eksende daha çok özgür olma gibi talepleri artmaktadır. Ergenlik süreci öncesinde sıklıkla uyumlu davranan, anne-babaları ile çatışmaya girmeyen çocuklar bu dönemde bireysel zevk, arzu ve inançlarını ifade etmeye ve başkaldırmaya başlarlar (akt. Çalış, 2019: 5). Çocukluk döneminde anne-babasının söylemlerini ve davranışlarını esas alan ergen, ergenlik dönemine girmesiyle birlikte kendi doğruları çerçevesinde karar almaya başlar (Maraşlı, 2006). Ayrıca kendi duruşunu netleştirmek yerine başka insanların hareketlerine eleştiri getirme yolunu tercih eder. Bu dönem ergen ve aile arasında bir uzaklaşma yaşanmasına sebep olabilir (Sarı, 2008: 22). Ergenlik döneminde aileden uzaklaşma davranışları yaygın olarak karşılaşılan ve gayet tabii bir durum olmakla birlikte bu uzaklaşma ergen üzerindeki ailenin etkisini azaltmaz. Aksine yapıcı ve olumlu anne-baba tutumlarının benimsendiği bir aile ortamında bu etki, ergen bireylerin daha sağlıklı bir gelişim süreci geçirmesini sağlar (Çalış, 2019: 4).

Ergen bireyin gereksinim duyduğu özerklik, yakınlık ve güven duygusunun yanında problemlerle baş edebilen, iletişim yollarını kullanan, çocuğu ile birlikte etkin zaman geçirebilen, çocuklarını bireysel ve toplumsal alanda destekleyen ebeveynler ergenlik

sürecinin başarıyla tamamlanmasında büyük rol oynar. Nitekim tersi bir durum söz konusu olduğunda da ergenlik döneminin getirdiği zorluklarla beraber aile ilişkilerinde meydana gelecek problemler ergeni duygusal yıkıma, davranışsal sorunlara ve asosyal yaşama sürükleyerek gelişiminin olumsuz etkilenmesine sebebiyet verecektir (Çalış, 2019: 5). Nitekim aile fertleri veya ergen tartışmayı sağlıklı şekilde yönetebilecek olgunluğa erişememişse tartışma büyür ve tartışmanın altında yatan depresif durum ortaya çıkmaz. Ergen üzüntü ve endişelerini bu şekilde gizler çünkü aksi bir durumun zayıflık göstergesi olacağını düşünür (Roberts ve Bengston, 1993: 263-77).

Ergenlik döneminde anne-baba açısından oluşan fark, ergenlik dönemine gelen çocukları ile olan ilişkilerinin\iletişimlerinin çok daha farklı bir sürece girmiş olmasıdır. Ne yazık ki tüm anne-babalar mevcut döneme uyum sağlama hususunda yeterli beceriye sahip değildir. Birçok ailenin çocuğuyla olan ilişkisinde göze çarpan en büyük hata yanlış iletişim dilini kullanmaktır (çocuğa nasihat verme, ikazda bulunma, eleştirme veya çocuktan gelen mesajlara karşı kapalı olma vb.). Bunun yanında, ebeveynlerin ergen çocukları ile olan etkileşimlerini olumsuz yönde etkileyen bazı faktörler şu şekildedir (Çalış, 2019:7):

- Farklı çevresel bileşenlerin devreye girmesi: Bu dönemde yeni arkadaş grupları, gönül ilişkileri, eğlence, spor gibi pek çok dışsal etken ergenin yaşamına dâhil olduğundan ailenin, çocuğu üzerinde kontrol kaybı yaşadığını düşünmesi üzerine yaşadığı kaygı ile birlikte çocuğu sorgulayan, kısıtlayan, kontrolü elinde tutmaya çalışan bir yöntem benimsemesi,
- Ergenliğin karmaşık ruh hali: Ergenlik dönemindeki duygusal geçişlerin, biyopsikososyal açıdan yaşanan karmaşaların ve değişken ruh durumunun ebeveynler tarafından anlaşılmaz bulunması,
- Kendi gençliği ile kıyaslama: Anne-babaların çocuklarına kendi karakterlerini etkileyen ve biçimlendiren gelenek özellikleriyle bakmasının ebeveynler ile ergen arasında kuşak çatışmasına sebep olması,
- Ergeni sınırlandırmaya çalışma: Ebeveyn tarafından denge gözetmeksizin ergenin bağımsızlığının engellenmesi,
- Ebeveynin kendi yaşam zorlukları: Ebeveynler ergenlikle beraber değişen çocuklarına uyum sağlamak için uğraşırken aynı zamanda kendi yetişkinlik rollerini sergilemek,

hayatın yükünü sırtlanmak (geçim derdi, çocukların eğitimi, kariyer planları, evlilik problemleri) zorundadırlar. Bu durumun ebeveynler için yıpratıcı olması halinde çocukları ile aralarındaki iletişimi önemli ölçüde etkilemektedir.

Batı toplumlarının bireyciliğine karşı Doğu kültürlerinin güçlü yapıda olan aile bütünlüğü de ergenlerin aile ilişkilerinin şekillenmesini etkilemektedir. Bu bakımdan Türkiye'nin kültürel dinamiklerin güçlü olduğu, aile bağlarının korunduğu, aileye karşı görev bilincinin ön planda çıktığı bir sistemi desteklediği görülmektedir. Böylelikle ergenlik dönemindeki Türk gençliği, kendi kararlarını alma, bağımsız olma gibi bireysel isteklerinin yanında ailelerine karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmenin gerekliliğine inanmaktadır. Bu durum ergenin gelişimini sağlıklı bir biçimde tamamlayabilmesi için aile ve bireysellik arasındaki dengeyi doğru kurabilmesini gerektirmektedir (Çalış, 2019: 8).

1.3.5. Ergenlikte Ebeveyn Tutumları ve Aile İşlevselliğinin Önemi

Ergenlik çağındaki kişinin içinde bulunduğu süreci psiko-sosyal bakımdan olumlu ve geliştirici bir biçimde tamamlayarak ilerlemesi için ebeveynlerinin kendisine yönelik tutum ve davranış biçimleri büyük önem arz etmektedir. Ebeveynlik tutumlarını otoriter, ilgisiz, demokratik, izin verici, aşırı koruyucu, aşırı hoşgörülü olarak sıralayabiliriz (Çalış, 2019: 11).

Otoriter ebeveynlik tutumunun benimsendiği aile tiplerinde çocuklar sıklıkla belirgin bir otorite ve ciddi bir disipline dayalı olarak büyütülür. Ebeveynlerin aldığı kararlar çocuklar için uyulması gereken normlardan sayılır. Ebeveynlerin belirlediği ve genellikle çocuğun talebi ve iradesi dışında gelişen sert kurallar, yüksek beklentiler, cezalandırmaya dayalı otorite ve eğitim algısı mevcuttur. Bu özellikleri sebebiyle otoriter ebeveynlik tutumu 'talepkar ve duyarsız' ebeveynlik tarzı olarak açıklanır. Ebeveynlerin çocuk üzerinde sağladığı otoriteyle beraber taleplerine karşı takınılan ilgisizlik çocuğun özgünlüğünü geliştirmesini engelleyerek sonraki hayatında sosyal ilişkilerinde düşük özgüven, yüksek kaygı, kabul görme ihtiyacı, psikolojik uyum problemleri gibi sorunlara sebep olabilmektedir (Çalış, 2019: 11).

İzin verici ve ilgisiz ebeveynlik tarzlarını benimseyen ailelerde ise çocuklar çok fazla hareket alanına sahiptir. Çocuklardan genellikle disiplin konusunda beklentiler düşük

seviyededir. Aşırı itici, ilgisiz ve otoritesi olmayan bir ebeveyn tutumu ergenlerde problemlere sebep olmaktadır. Bu tutumda disiplinsizlikten maksat sorumsuzluk ve ilgi yoksunluğudur. Ek olarak bu tutum tarzında sevginin yeterli düzeyde gösterilmemesi de iticiliğe neden olur. Sevmeyen, ilgilenmeyen, merak etmeyen, bakım ve koruyup kollama sorumluluğu üstlenmeyen ebeveyn, çocuğun yeterli donanıma sahip olmadığı bir dönemde kendi kendisine yetebilmesini ve bir an önce bağımsız hareket etmesini ister. Bu tutuma reddedici tutum da denilebilir. Aşırı otoriter veya aşırı izin verici tutum tarzları ise kurulan bağı zedeler ve ebeveyn görüşlerinin olduğu gibi onaylanmamasına sebep olur (Sarı, 2008: 36).

Ebeveynlik tarzları içinde en nitelikli ve sağlıklı yaklaşım tarzı demokratik ebeveynlik tutumu olarak tarif edilmektedir. Bu ebeveynlik tutum tarzında çocuklara yakın bir alaka ve samimiyet gösterilirken aynı anda uygun kurallar ve davranış kontrolü yöntemiyle disiplin sağlanmaktadır. Dolayısıyla bağımsızlıkların ve sorumlulukların arasında ilişkisel bir denge mevcuttur. Bu ebeveynlik tutumunda çocukların ilgi, talep ve beklentilerini dile getirmesi desteklenmekte ve bireyselleşmelerine imkân sağlanmaktadır. Yapılan birçok çalışmanın neticeleri demokratik ebeveynlik tarzının benimsendiği ailelerde çocukların psiko-sosyal bakımdan daha sağlıklı bir benlik gelişimi gösterdiğini tespit etmiştir (Çalış, 2019: 12).

Ergen ve ailesi arasında gelişen ilişkilerin sağlıklı veya sağlıksız bağlar oluşturması bakımından ebeveynlik tarzları yüksek düzeyde öneme sahiptir. Ebeveynlerin ergen bireye yönelik tutumları karşılıklı etkileşimle birlikte ailenin karakteristiğini oluşturan faktörlere dönüşmektedir. Bu anlamda, ailenin bir sistem olarak ele alınmasında ve ailenin sağlıklı ve sağlıksız yönlerinin belirlenmesinde önemli kavramlardan biri de aile işlevselliğidir. Dolayısıyla işlevlerini yerine getirebilen aileler ‘sağlıklı aile’ olarak açıklanmakta ve genellikle aile bireyleri arasında yapıcı ve doyurucu etkileşim biçimleri yer almaktadır (Çalış, 2019: 12).

Ergenlik çağındaki kişinin gelişim özellikleri dikkate alındığında ailenin sağlıklı bir yapıya sahip olmasının önemi daha net anlaşılmaktadır. Aile, bireyin davranışlarının oluşumu ve kişiliğinin gelişiminde sosyal ve kültürel anlamda birçok boyuta katkı yapan bir kurumdur. Ergenlik dönemindeki gelişim sürecinin sağlıklı başarılı bir biçimde tamamlanması hususunda aile, etkili bir destek niteliği taşımaktadır (Kocayörük, 2010:

38). Ergenin gelişimi için anne-babanın ergene yönelik davranışlarından daha fazla önem arz eden durum, ebeveyn-ergen ilişkisinin niteliğidir. Haliyle anne-babanın çocukları ile olan etkileşimi, çocukların ahlaki olgunluklarına ve gelişim düzeylerine yön vermede etkilidir (Özyürek ve Basar, 2021: 252). Yapılan çalışmalarda bu bilgiyi doğrulamaktadır. Solomon (1973)’a göre çocuğun ergenlik çağına girmesiyle beraber başlayan yeni aile yaşamında ailenin çocuğa verdiği tepkilere bakarak ailedeki patolojik durumların tespiti sağlanabilmektedir. VanRenen ve Wild (2008) ebeveynleri tarafından düşük seviyede ilgi gören ergenlerde duygusal ve davranışsal problemler görüldüğünü, aşırı kontrolcü ebeveynlere sahip ergenlerde ise düşük öz saygı, yüksek stres ve depresyona daha fazla eğilim görüldüğünü belirtmektedirler (akt. Çalış, 2019: 13)

Ailenin işlevsel nitelikte olması ergenlerin problemleri davranışlar göstermesine karşı önemli bir koruyucu etkidir. Bu sebeple aile işlevselliğinin sağlıklı ebeveyn tutumları ile desteklenerek nitelikli ve etkili bir şekilde dinamiğinin korunması, ergenlerin gelişim süreçlerini sağlıklı bir biçimde atlatalmaları için önem arz etmektedir (Çalış, 2019:13).

1.4. Bağımlılık

1.4.1. Bağımlılık ve Bağımlılığa Sebep Olan Etkenler

Bağımlılık kavramının kökeni Latince “addico” kelimesine dayanmaktadır ve köleleştirme veya mahkûm olma manasında kullanılmaktadır. Kavram olarak bağımlılık; 1964 senesinde ilk olarak Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, kişinin bir maddeye ya da davranışa diğer davranışlara maddelere kıyasla çok daha fazla bir üstünlük kazandırması sonucu psikolojik, davranışsal ve zihinsel vaka sınıfı kapsamına girmesi şeklinde tanımlanmıştır (Özçelik, 2022: 15).

Hazar (2011: 161)’a göre bağımlılık, bir işi ya da fiili yaptığında rahatlama, engellendiğinde ise güçlü bir yapma arzusunun meydana gelmesi ve bu fiilden elde edilen doyum derecesi ile karakterizedir. Bir başka açıklamada ise bağımlılık; bireylerin bedensel, zihinsel ve sosyal hayatını olumsuz yönde etkileyen patolojik bir davranış olarak tanımlanmaktadır (Aşantıgürol, 2020: 24).

Genel anlamda bağımlılık, belirli bir davranış ya da nesne ile kurulan sürekli ilişki sonucunda ortaya çıkan bir durumdur (Young, 1999: 320). Griffiths (1999) bağımlılığı, dikkat çekme, çatışma, tolerans, geri çekilme, ruhsal durum dönüşümü ve nüksetme gibi

alt oluşumları barındıran herhangi bir davranış olarak açıklamıştır (Aktaş, 2022: 10). Ayrıca belirtilen altı kriteri taşıyan herhangi bir davranışın bağımlılık olarak nitelendirilebileceğini ifade etmektedir (Griffiths, 1999: 246-250).

Bağımlılık, kişinin fizyolojik ya da kalıtsal eğilimleri, ruhsal durumu, yaşadığı sosyal çevre gibi faktörlerin karşılıklı etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır (Griffiths vd., 2003: 82-83). Bağımlılığın oluşması için pek çok risk faktörü vardır: aile ile ilgili riskler, toplumsal ve çevresel riskler, bireyin kişiliğı ve psikolojisi ile ilgili riskler, kalıtsal riskler (Akkaş, 2019) bunlardan bazılarıdır. Sherry ve Lucas (2001: 423-431)'e göre özellikle teknoloji bağımlılığında sanal âlemin rekabetçi, adrenalin artırıcı, hayali bir ortam oluşturması ve dijital bir sosyal ağı sunması teknolojiye yönelimi hızlandırmaktadır. İnal ve Çağıltay (2005: 72)'a göre ise çocukların internette iken kendilerini rahat ve serbest hissetmeleri, stresten uzaklaşmış olmaları ve kendilerine ait zamanı değerlendirme arzuları teknolojiye bağımlılığı hızlandırmaktadır (Yalçın ve Bertiz, 2019: 30).

1.4.2. Bağımlılığın Tanı Kriterleri

Amerikan Psikiyatri Birliğı (APA)'nin yayımladığı tanı sınıflandırmasında aşağıdaki yedi belirtiden üçünü veya daha fazlasını on iki aylık zaman içinde herhangi bir zaman diliminde barındıran kişilere bağımlılık tanısı konulmaktadır (Tunçay, 2019):

- a. Tolerans geliştirmek: Maddenin etki etmesini sağlamak için her defasında kullanılan madde miktarının devamlı olarak artırılmasına duyulan gereksinimdir.
- b. Yoksunluk belirtileri: Maddenin kullanımı azaltıldığında yada kesildiğinde meydana gelen fizyolojik ve bilişsel belirtilerdir.
- c. Planlandığından daha uzun vadeli ve fazla miktarda kullanmak.
- d. Maddeyi bırakmak için sık ve başarısız deneyimler.
- e. Maddeye ulaşabileceğı araçları kontrol altına almak için uzun zaman harcamak.
- f. Madde kullanımı sebebiyle sosyal, kişisel ve mesleki aktiviteleri azaltmak veya tamamen durdurmak.
- g. Psikolojik olarak yaşanılan sıkıntılara rağmen madde kullanımını sürdürmek.

Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) mevcut davranışsal bağımlılıklara, birçok literatür incelemesinde bulunmasına rağmen yeterli düzeyde geçerlik ve güvenilirlik araştırması olmaması sebebiyle DSM-V'in üçüncü kısmında yer alan "üzerinde daha fazla çalışma yapılması önerilen durumlar" başlığı altında yer vermiştir (Özçelik, 2022: 15).

1.4.3. Bağımlılık Türleri

Bağımlılık türleri, Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) tarafından yayımlanan DSM-V kitabında madde bağımlılığı ve davranışsal bağımlılık olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. DSM-IV'te "madde kötüye kullanımı ve bağımlılığı" tanı bölümünün, DSM-V'te "madde kullanımı ve bağımlılık bozuklukları" olarak değiştirilmesi ile bağımlılığın maddeyle ilişkili olmayan davranışları da kapsar nitelikte olmasını sağlamış ve bu ayrımı bilimsel forma sokmuştur (Noyan, vd., 2015: 74). Kişinin alkol, tütün, kokain, eroin gibi ürünleri kullanımı neticesinde ortaya çıkacak olan zihinsel, davranışsal ve psikolojik belirtileri bilmesine rağmen kullanımı sürdürmesi ve bunu tekrarlaması madde bağımlılığı olarak tanımlanmaktadır. Uyuşturucu madde ve alkol kullanımı haricinde çay, kahve, sigara, çikolata gibi maddelere bağımlılık da bu kapsam içerisinde değerlendirilmektedir. Davranışsal bağımlılık terimi ise 1990 yılında Isaac Mark tarafından kullanılmış bir kavram olmakla birlikte kişinin kendisine maddi veya manevi zarar verici şekilde davranması için duyulan tekrarlı dürtüler şeklinde açıklanmıştır (Özçelik, 2022: 16). Davranışsal bağımlılıklar arasında alışveriş, internet, seks, yemek yeme, pornografi veya dijital bağımlılık (cep telefonu bağımlılığı, internet bağımlılığı, oyun bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığı) (Yanardağ, vd., 2020: 552) gibi davranışlar sayılabilirken iken, hırsızlık hastalığı veya kumar oynama şekillerdeki bağımlılıklar patolojik bağımlılıklar olarak değerlendirilmektedir. Ancak sosyal medya bağımlılığı, internet bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığı DSM-V'te henüz bir bozukluk olarak açıklanmamaktadır. DSM-V'te bozukluk olarak tanımlanan tek teknolojik bağımlılık "İnternette Oyun Oynama Bozukluğu" dur (Andiç ve Durak Batıgün, 2021: 34).

Bağımlı olunan maddeye bağlanma şekline göre de bağımlılığın türleri vardır. Bağlanma şekilleri psikolojik ve fiziksel olarak ikiye ayrılmaktadır. Psikolojik bağımlılık, kişinin duygusal anlamda kendi kendini tatmin etmek ve aynı haz ve zevki tekrar yaşamak amacıyla madde kullanması şeklinde açıklanmaktadır (Şen vd., 2021: 159). Fiziksel bağlanmanın psikolojik bağlanmadan ayrılan yönü direnç artışının görülmesidir. Kişide

kullanılan maddenin veya aracın kesilmesine\azaltılmasına bağılı olarak yoksunluk belirtileri görölmektedir. Beyin maddenin kullanımına alıştığı için o madde veya araç olmadan olağan işlevlerini gerçekleştiremez. Madde veya araçtan yoksunluğu durumunda; terleme, agresiflik, çevreye zarar verme, bulantı, titreme, huzursuzluk gibi semptomlar görölmektedir (Tarhan ve Nurmedov, 2011).

1.4.3.1. Davranışsal Bağımlılık

Davranışsal bağımlılıkların nasıl sınıflandırılacağı hususunda büyük tartışmalar olması sebebiyle davranış bağımlılığı kavramı, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatiksel El Kitabına (DSM) ancak 2010 yılında girebilmiştir. Kumar oynama bozukluğunun DSM-V'in kategorilendirmesinde "maddeyle ilişkili olmayan bağımlılıklar" başlığına dâhil edilmesiyle birlikte davranışsal bağımlılıklar da bir patolojik bozukluk olarak kabul görmeye başlamış (Robbins ve Clark, 2015: 66) ve bağımlılığın yalnızca maddelerden değil, davranışlardan da kaynaklanabileceğı anlaşılmıştır (Köroğlu, 2013).

Davranışsal bağımlılık, madde ile bağlantılı olmayan belirli bir davranışın yinelenmesini yoğun olarak arzulamak şeklinde tanımlanmaktadır. Davranışsal bağımlılıklar kapsamında değerlendirilen çeşitli bozukluklar ve bağımlılıklar mevcuttur. Bunlara; çevrimiçi veya çevrimdışı oyun bağımlılığı, kumar bağımlılığı, seks bağımlılığı, alışveriş bağımlılığı (Doğan Keskin, 2019: 18-19), YouTube bağımlılığı, video oyun bağımlılığı, çalma bağımlılığı, egzersiz bağımlılığı, pornografi bağımlılığı, internet kullanımı ile alakalı bağımlılıklar örnek olarak gösterilebilir (Nazlıgöl ve Yılmaz, 2019: 99).

Davranış bağımlılığı, madde bağımlılığı gibi psikolojik ve fiziksel semptomların oluşmasına sebep olmaktadır. Bu anlamda davranışsal bağımlılıklar madde kullanım bozuklukları ile bazı yönlerden benzerlik göstermektedir. Her iki bağımlılığın beyine olan etkisi birebir aynıdır ve her ikisi de yaşam alanlarındaki işleyişi engellemektedir. Yine benzer olarak her ikisi de ergenlik veya genç erişkinlik döneminde başlamakta ve bu yaş gruplarında daha sık görölmektedir. Davranışsal bağımlılığı bulunan kişilerde tıpkı madde bağımlılıklarında olduğu gibi zihinsel meşguliyet, ruhsal durum bozukluğu, yoksunluk, tolerans, tekrarlama ve kişilerarası çatışma gibi bedensel ve psikolojik bağımlılık belirtilerine rastlanmaktadır (Katırcıoğlu, 2021: 3).

1.4.4. Dijital Oyun Bağımlılığı

1.4.4.1. Dijital Oyunlar ve Tarihi

Dijital oyun terimi bilgisayar, mobil, tablet, konsol ve video oyunlarının bütününi kapsayan bir kavramdır. Nitekim teknolojik araçlar aracılığıyla oynanan oyunlar dijital oyunlar olarak nitelendirilmektedir (Çantaoglu, 2022: 8). Oyunun tarihi, yazının bulunmasından daha fazla bir geçmişe sahip olmasına rağmen, dijital oyunlar 1970’lerden bu yana kullanılmaktadır. Geleneksel oyunların haricinde dijital oyunlar, özellikle çocukların ve ergenlerin oldukça fazla tercih ettikleri bir faaliyettir. Online ve çevrimdışı olarak oynanabilen dijital oyunları oynamak için tablet, cep telefonu, dizüstü/ masaüstü bilgisayar, sabit veya taşınabilir oyun konsolları kullanılmaktadır (Doğan Keskin, 2019: 19).

Teknolojinin yaygınlaşmasıyla birlikte geçmişten günümüze kadar gelen oyunlar yerini dijital oyunlara bırakmıştır. Dijital oyunların tarihi, 1951 yılında televizyon tabanlı video oyun fikrini ilk kez ortaya atan kişi olan mühendis Ralph Bear ile başlamaktadır. Ortaya attığı bu fikri 1966 yılında uygulamaya başlayan Bear, ilk video oyun prototipini uygulamaya geçirmiştir. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (MIT) öğrencisi olan Steve Russel’in “Spacewar” adlı oyunu dijital oyun tarihinin başyapıtlarından biridir. Dijital oyunların sanayileşmesi ise 1971 yılında Nolan Bushnell’in jetonla harekete geçen ve Spacewar’a benzeyen Computer Space oyun aletini üretmesi ve satışa sunulması ile başlamıştır. İlerleyen yıllarda Microsoft ve Apple şirketlerinin ABD’de açılmasıyla sektör giderek hızlanmıştır. 1982 yılında oyun oynamak için icat edilmiş bir bilgisayar konfigürasyonu olan Commodore 64 pazara açılmış, bilgisayar oyunlarının öncüsü Elektronik Art kurulmuştur. 1986’da internetin ticari amaçla kullanıma açılmasıyla beraber dijital oyun türlerinde de artış görülmüştür. İlk Türkçe strateji oyunu olan Hançer 1992’de ortaya çıkmış, 1994’te Sony şirketi PlayStation oyun konsolunu, SEGA şirketi Dreamcast isimli oyun konsolunu piyasaya sürmüş ve aynı yıl on milyonlarca kişi tarafından oynanan Half-Life ve Counter Strike oyunları çıkmıştır (Özçelik, 2022: 19).

Dijital oyun sektörü küresel çapta oldukça hızlı büyüyen sektörlerden biri olarak büyüme hızında otomotiv, sinema ve enerji gibi dev sektörleri geride bırakmıştır. Gelişimi ve bununla birlikte çeşitliliği hızlı bir biçimde devam eden dijital oyun sanayisi 2015’te 93,1 milyar dolar bütçeye sahipken, 2016 yılında 106,5 milyar dolar, 2017’de ise 121,7 milyar

dolar bütçeye sahip olmuştur. 2018 yılında yaklaşık 138 milyar dolar olan dijital oyun pazarı büyüklüğünün, 2022 yılında 184,4 milyar dolara ulaşmıştır. Ayrıca dünya çapında 2,5 milyar insanın aktif olarak dijital oyuncu olduğu araştırmalarda belirlenmiştir (Dijital Oyunlar Raporu, 2019;akt. Özçelik, 2022: 20).

Ülkemizde yaklaşık 30 milyon kişi bilgisayarların, telefonların, tabletlerin veya televizyonların karşısında oyun oynamaktadır. Ülkemizdeki oyun pazarı 2017’de 750 milyon dolarken 2018’de bu durum 878 milyon dolara yükselmiştir. Ayrıca Türkiye Oyun Geliştiricileri Derneği (TOGED), ATOM, ODTÜ-Teknokent ve Oyunder gibi kuruluşlar profesyonel yüzlerce oyun geliştiriciye imkân sunarak sektörün gelişmesine olanak sağlamaktadır (Özçelik, 2022: 21). Nitekim Türkiye Avrupa’nın oyun yatırımları anlamında en fazla yatırım yaptığı ülke konumundadır. 2022 yılının ilk 6 ayında Türk oyun girişimcilerinin 333 milyon dolar yatırım alması Türkiye’nin oyun yatırım alımında Avrupa birincisi olmasına neden olmuştur. Avrupa’nın oyun sektörüne en fazla yatırım yaptığı ülkeler arasında Türkiye’yi 158 milyon dolar ile İngiltere ve 60 milyon dolar ile de Norveç takip etmektedir (PwC, 2022).

1.4.4.2. Dijital Oyun Bağımlılığı ve Tanı Kriterleri

Davranışsal bağımlılığın bir çeşidi olan ve günden güne oldukça hızlı bir şekilde daha çok gündemimize giren dijital oyun bağımlılığı (video oyunları, çevrimiçi oyunlar, bilgisayar oyunları, online ve offline oyun çeşitleri) için birçok araştırmacı birtakım tanımlar yapmış fakat kapsayıcı bir tanım net olarak bulunamamıştır (Tekkurşun Demir, 2021, 44). Uluslararası Hastalık Sınıflandırmasına (ICD-11) göre oyun oynama bozukluğu; online veya offline olarak sürekli veya yinelenen oyun oynama davranışı şeklinde açıklanmaktadır. Başka bir deyişle, kişinin oyun başında ihtiyaçtan fazla zaman harcaması ve harcadığı zamanı kontrol edememesi dijital oyun bağımlılığı olarak açıklanmaktadır. Nitekim bununla birlikte dijital oyun oynama davranışı ile birlikte duygu durum değişimi, yoksunluk, tolerans ve çatışma gibi klasik bağımlılık belirtilerinin de gözlemlenebilmesi gerekmektedir (Özçelik, 2022: 23).

Dijital oyun bağımlılığı, İnternet Oyun Oynama Bozukluğu olarak yalnızca APA tarafından değil, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından da bir ruh sağlığı bozukluğu olarak kabul edilmiştir. Hastalıkların Uluslararası Sınıflaması (ICD-11) 2018 yılı Haziran

ayında, bağımlılık oluşturan davranışların sebep olduğu bozukluk kapsamında, Dijital Oyun Oynama Bozukluğunu da ele almıştır (Doğan Keskin, 2019: 25).

İnternette Oyun Oynama Bozukluğu, konu bağlamında yeterli düzeyde araştırma olmaması sebebiyle DSM-V'te ayrı bir kategoride değerlendirilmemiş, “Maddeyle İlişkili Olmayan Bozukluklar” adı altında ele alınmıştır. Tanı kriterleri ise madde bağımlılığına oldukça benzemektedir. Dijital oyun bağımlılığının literatürde internet oyun bağımlılığı, problemli video oyun oynama ve internette oyun oynama bozukluğu gibi çeşitli başlıklar ile incelendiği görülmektedir (Tahincioğlu, 2020, 15)

DSM-V'te “İnternet Oyun Oynama Bozukluğu”, ileri derecede araştırma yapılması gereken bozukluklardan biri olarak ele alınmıştır (Doğan Keskin, 2019: 25). DSM-V'te İnternet Oyun Oynama Bozukluğu için belirlenen tanı ölçütlerini sıralayacak olursak (Tahincioğlu, 2020: 14):

1. Dijital oyunlar ile alakalı aşırı derecede zihinsel uğraş göstermek.
2. Dijital oyunlar kendisinden uzaklaştırıldığında veya ulaşması engellendiğinde/sınırlandırıldığında yoksunluk belirtileri göstermek.
3. İnternet oyunlarına tolerans geliştirmek, oyunda geçirilen zamanı gittikçe artırmak.
4. İnternet oyunlarını oynamayı kontrol etmede başarısız girişimlerde bulunmak.
5. İnternette oyun oynamak ile geçirdiği süre ile ilgili çevresindekilere yanlış bilgi vermek.
6. Sahip olduğu hobi ve zevklerine duyduğu ilgiyi kaybetmek.
7. Psikososyal sorunlarla karşılaşılmasına rağmen oyun oynamayı bırakamamak.
8. Olumsuz bir olaydan kaçmak ya da olumsuz bir duygu hissetmemek için oyun oynamak.
9. Dijital oyunlar oynamak için aileyi, işi ya da eğitimi aksatmak.

Dijital Oyun Bağımlılığı tanısı için kişinin 12 aylık bir zaman diliminde, belirlenen dokuz kriterden beş veya daha fazlasını taşıması gerekmektedir (APA, 2013). İnternet Oyun Oynama Bozukluğunun tanı ölçütleri DSM-V'te sıralanmış olmasına karşın, “tam bir geçerlik kazanması için daha fazla araştırmaya gerek duyulmaktadır” ifadesi de kullanılmıştır. Bununla birlikte tanı koymak için 12 aylık bir zaman gerekirken,

semptomlar şiddetli ise süre kısaltılabilmektedir. Ayrıca bipolar bozukluk tanısı konulan bireylerin ve tehlike oyunlarının tanı koymada esas alınmaması gerekmektedir (Doğan Keskin, 2019: 25)

1.4.4.3. Dünyada ve Türkiye’de Dijital Oyun Bağımlılığının Yaygınlığı

Dijital oyun oynama davranışı, bağımlılık oluşturan bir davranış biçimi olarak değerlendirilmektedir. Oyun bağımlılığının yaygınlığına yönelik yapılan araştırmalarında bu durumun ülkeler arasında çeşitlilik gösterdiği tespit edilmiştir (Doğan Keskin, 2019: 26). Potansiyel olarak yaygın olan oyun ve sosyal medya bağımlılığı, dikkatli bir araştırmayı gerektirmektedir (Farchakh vd., 2020: 2). Bu çeşitliliğin kültürel özelliklerden, farklı araştırma yöntemlerinden ve ölçme araçlarındaki çeşitlilikten kaynaklandığı ifade edilmektedir. Dünyada oyun bağımlılığı yaygınlığı %0,6 ile %15 bandındadır (Yalçın-Irmak ve Erdoğan, 2016: 130). Amerikalı ergenlerin %90'ından fazlası çevrimiçi veya video oyunları oynamaktadır. Çevrimiçi veya video oyunları kullanan ergenlerin neredeyse %15'i bağımlı olarak kategorize edilmektedir (Hagedorn ve Young, 2011).

Oyun bağımlılığını da kapsayan internet bağımlılığı yaygınlığı ise Avrupa’da 11.356 ergen bireyle yapılan çalışmaya göre %4,2 olarak belirlenmiştir. Dijital oyun bağımlılığının en yaygın olduğu ülkeler Doğu Asya ülkeleridir. Bu ülkelerde dijital oyun bağımlılığı halk sağlığı sorunu olarak tanımlanmaktadır. Örneklemini 580 ergen, 1936 genç yetişkin ve 1866 yetişkin bireyin oluşturduğu bir araştırmada oyun bağımlılığının yaygınlığı araştırılmıştır. Araştırmada kullanılan oyun bağımlılığı ölçeğinin tüm kriterlerini, örneklemin %0,2’sinin karşıladığı, bu kriterlerin yarısını karşılayanların oranını ise %3,7 olduğu bulunmuş ve bu kullanıcılar problemli oyuncu olarak nitelendirilmiştir. Bu problemli oyuncuların %7,6’sını ise ergenlerin oluşturduğu ifade edilmektedir. Amerika’da 8-18 yaş arası 1178 çocuk ve ergenle yapılan bir diğer araştırmaya göre ise çocuk ve ergenlerin %8’inin patolojik seviyede oyun oynadığı belirlenmiştir (Doğan Keskin, 2019: 26)

Dünya Sağlık Örgütü (WHO)’nün koordinatörü Vladimir Poznyak’a göre dünyada 300 milyona yakın insan oyun bağımlısıdır (İnan, 2019). Dijital oyun sektörü özellikle pandeminin etkisi ile yaklaşık %10 oranında artış göstermiş ve dijital oyun endüstrisi 159

milyar dolara ulaşmıştır. Ayrıca dijital oyun pazarının büyüklüğünün 2026 yılında yaklaşık 300 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir (BTK, 2021).

Mustafaoğlu ve Yasacı (2018: 51)'nin yaptığı araştırmada, dijital oyun oynamaya başlama yaşının dört olduğu, kişilerin günlük dijital oyuna harcadıkları zamanın 179,9 dakika olduğu ve erkeklerin kadınlardan daha fazla dijital oyun oynadıkları tespit edilmiştir. Balıkçı (2018: 137)'in yürüttüğü ve örneklemini çeşitli ülkelerden 7019 bireyin oluşturduğu çalışmada, örneklemin %11,9'unun dijital oyunlara bağımlı olduğu, Türkiye'de ise 865 ergen ile yapılan bir araştırmada oyun bağımlısı oranının %28,8 olduğu tespit edilmiştir.

Kaliforniya Institute for the Future, tüm insanların her hafta toplamda üç milyar saati oyun oynayarak geçirdiğini, bir bireyin ise 21 yaşına kadar yaklaşık on bin saatini oyun oynayarak geçirdiğini öne sürmektedir. Oyun oynama saati cinsiyete göre incelendiğinde ise kadınların haftada 5, erkeklerin ise 13 saat oyun oynadığı gözlemlenmiştir (Doğan Keskin, 2019: 26).

Yapılan çalışmalar MMORPG ([Çok Oyunculu Çevrimiçi Rol Yapma Oyunları], sanal bir dünyada oyunun hedefine ulaşmak amacıyla yüzlerce kişinin online olarak oynadığı oyunlara verilen isim) oyunlarının en çok bağımlılık yapan oyunlar olduğunu tespit etmiştir. Hollanda'da 2442 ergen ve yetişkinin oynadığı 2720 oyun çeşidi arasındaki ilişkiyi analiz eden bir araştırmaya göre, çevrimiçi ve çevrimdışı oyunların her ikisinde bağımlılık yaptığı ancak online oyunların offline oyunlara kıyasla daha çok bağımlılık yaptığı tespit edilmiştir (Doğan Keskin, 2019: 27).

1.4.4.4. Dijital Oyun Bağımlılığına Karşı Alınan Önlemler ve Tedavi Yöntemleri

Türkiye'de dijital oyun bağımlılığı kapsamında yapılan alan araştırmaları henüz tanımlama düzeyini aşamamış ve istatistikî bilgi ve tedaviye yönelik hizmetler istenen düzeye ulaşamamıştır. Günümüz toplumlarında giderek artan teknoloji kullanımının doğal bir neticesi olarak dijital bağımlılıkların baş göstermeye başlamasına paralel olarak yapılan çalışmalarda da niteliksel ve niceliksel artışlar yaşanmıştır.

Dijital oyunların sürekli olarak artan popüleritesi, bu bağımlılık çeşidi hakkında literatürdeki çalışmaların niceliğinin artmasını ve derinlik kazanmasını sağlamış ve nihayet 2018'de Sağlık Bakanlığı tarafından "Dijital Oyun Bağımlılığı Çalıştayı"

organize edilerek problemin çözümüne ilişkin planlamalar yapılmıştır. Dijital oyun bağımlılığının tedavisi için tıbbi müdahaleler ve yöntemler oldukça önemli olmakla birlikte bağımlılığın gelişimini ve yayılmasını önlemek öncelikli hedeflerimiz arasında olmalıdır. Nitekim toplumsal, bireysel, ailevi ve hukuki olarak alınabilecek önlemler problemin yaygınlaşmasını önleyen bir niteliğe sahiptir. Söz konusu çalıştayın raporunda bahsedilen önlemler şu şekildedir (Özçelik, 2022: 28):

- a. Türkiye’deki teknoloji kullanımını tespit edebilecek geniş çaplı bir çalışma yapılmalıdır.
- b. Çocuklar, ilgi alanlarını keşfedebilmeleri için farklı aktivitelere yönlendirilmelidir.
- c. Medya okuryazarlığı yaygınlaştırılmalı ve tüm aileye bu eğitim verilmelidir.
- d. Dijital oyunlar ödül veya ceza olarak sunulmamalıdır.
- e. Bütün teknolojik cihazlarda aile filtresi kullanılmalıdır.
- f. Çocuğun oyun oynaması aile gözetiminde olmalıdır.
- g. Aile bireyleri hep birlikte oyunlar oynayarak nitelikli zaman geçirmelidir.
- h. Dijital Yaşam Danışmanlık birimleri oluşturulmalı ve aile eğitimleri planlanmalıdır.

Dijital oyun bağımlılığının tedavisi ise diğer bağımlılık tedavileri ile benzerdir. Nitekim bütün bağımlılıklar beyni aynı şekilde etkilemekte ve benzer semptomları oluşturmaktadır. Profesyonel ilgi, belirtilerin tedavisi için ilaç kullanımı ve kendi kendine yardım grupları tedavinin başlıca unsurlarıdır (Özçelik, 2022: 29). Oyun oynamayı en aza indirmek için destek ve yardım talep eden, oyun bağımlısı olan, problemli oyun oynayan ya da oyun oynama bozukluğu olan kişilerin, psiko-eğitim ve yoksunluk yönetimi stratejilerinden yararlanabilecekleri ifade edilmektedir (Doğan Keskin, 2019: 31)

Arıncak (2019), Türkiye’de internet ve oyun bağımlılığı üzerine çalışan, araştırmalar yapan uzman sayısının oldukça az olduğunu ifade etmektedir. Oyun bağımlılığı merkezleri ise yalnızca Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde ve birkaç özel hastanede bulunmaktadır. Günümüzde bu merkezlere olan gereksinimin artmasıyla birlikte oyun bağımlılığı merkezlerinin de artış göstereceği düşünülmektedir. Nitekim Güney Kore’de oyun bağımlılığı tedavisine yönelik yaklaşık 150 danışma merkezi, Hollanda ve İngiltere’de ise oyun bağımlılığı hastaneleri kurulmuştur. Bu kurumlardaki

tedavi yöntemlerinde kendi kendine yardım grupları, grup terapisi faaliyetleri oldukça yaygın şekilde kullanılmaktadır (akt. Özçelik, 2022: 29).

Türkiye'de dijital oyun bağımlılığı tedavisi için geliştirilen yöntemler oldukça sınırlı olmakla birlikte yaygın olarak bağımlı kişi ayakta tedavi edilmektedir. Movaghar (2018) dijital oyunlarla mücadelenin devlet kanalıyla yapılması gerektiğini, pornografik sitelere uygulanan tedbirler gibi bütün dijital oyun kanallarının devlet tarafından kontrolünün sağlanması gerektiğini savunmaktadır.

Teknoloji tabanlı bağımlılık tedavileri için 32 farklı terapötik yaklaşım, bilişsel davranışçı, kişilerarası ve çözüm odaklı terapi yöntemleri ve psiko-eğitim kullanılmaktadır (Kuss ve Griffiths, 2012a). Özellikle bilişsel psikoterapiler dijital oyun bağımlılığının tedavisinde oldukça fayda sağlayan bir terapi yöntemidir. Terapinin kuramsal temelini, kişinin duygu ve davranışlarının büyük ölçüde otomatik düşünceler tarafından belirlendiği varsayımı oluşturmaktadır. BDT'de bireyin sahip olduğu ve çeşitli sorunlara yol açan otomatik düşüncelerin ve düşünce hatalarının yerine alternatif sağlıklı ve işlevsel düşünceler geliştirmek esastır (Aşantuğrul, 2020: 32). Dijital ortamda yapılandırılan idealize edilmiş kimlik ve gerçek yaşamdaki kimlik arasındaki tutarsızlığın fark edilmesi için en çok bilişsel, davranışsal yaklaşımlar, oyun terapileri, kendi kendine yardım grupları fayda sağlamaktadır (Tarhan ve Nurmedov, 2018). Dijital oyun oynama bağımlılığıyla ilişkili olarak gelişen anksiyete, depresyon veya uyku bozukluğu semptomları için psikoterapinin yanında ilaç tedavisi ve psikotik semptomlar geliştiren bireylere antipsikotikler ile destek vermek fayda sağlamaktadır (Özçelik, 2022: 30).

Bilişsel davranışçı terapiler (BDT) de dijital oyun bağımlılığının tedavisinde etkili bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Nitekim Güney Kore'de dijital oyun bağımlısı olan 101 kişi ile yapılan bir araştırmada BDT yöntemi kullanılarak %66,3 oranında başarı sağlanmıştır (Han vd., 2019: 207), Young'un internet bağımlılığı bulunan 114 birey üzerinde yaptığı BDT araştırmasında ise, olguların genelinde üçüncü oturumdan sonra klinik düzelme, sekizinci oturumun sonunda ise klinik düzelme sağlanmış ve kazanımların altı aylık izleme süresince korunduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte çalışmaya katılan oyun bağımlısı bireylerin geliştirdikleri kaygı ve sosyal kaçınma gibi bozukluklarında da fark edilir şekilde azalmalar görülmüştür (Şenormancı vd., 2010: 266).

1.4.4.5. Dijital Oyunların Ergenler Üzerindeki Olumlu-Olumsuz Yansımaları

Günümüz gençlerinin dijital dünyanın kucağına doğmuş olmaları (Horzum, 2011), ergenlikle birlikte saldırgan tutumların artması, dijital oyunların sanal rekabet ortamı oluşturması, ergenlerin fazlaca boş vakite sahip olması ve otokontrol sistemlerinin henüz yeterince gelişmemiş olması gibi nedenler ergenleri dijital oyun sektörü için hedef kitle haline getirmektedir. Oyun literatüründe özellikle şiddet barındıran oyunların ergenler üzerindeki etkileri ile oyun bağımlılığı hususunda birçok çalışma mevcuttur (Şimşek ve Yılmaz, 2020).

Dijital oyunların ergenler üzerindeki olumlu yansımalarına değinecek olursak, Gazali (1058-1011)'ye göre oyun oynamanın çocuğun eğitim ve tekâmülünde, belleğin yenilenmesinde, öğrenme gücünün artmasında büyük bir rolü vardır. Ayrıca çocuğun dinç ve zinde kalması, belleğini taze tutması ancak oyunla mümkün olabilmektedir (Özçelik, 2022: 26). Dijital ortamda oynanan iyi düşünülmüş bazı oyunlar, kişinin grup ile hareket etme, lidere uyum sağlama, takım içerisinde kendini gösterebilme, el-göz koordinasyonu sağlama ve görsel-uzamsal dikkatinin gelişmesini sağlamaktadır. Ayrıca bilgisayar tabanlı öğrenme imkânı oluşturmakta, görsel zekâyı kuvvetlendirmekte, problemlerle baş etmeyi kolaylaştırmakta, bilişsel koordinasyon ve yön bulmada yeni şemalar kurulmasını sağlamakta ve tedavi amaçlı da kullanılmaktadır (Doğan Keskin, 2019: 15).

Dijital oyunların ergenler üzerindeki zararları ise tıpkı teknolojik araçların zararları gibi uzun vadede belirginleşmektedir. Dijital oyun bağımlılığının çocuk ve ergenlerin akademik başarısını düşürdüğü yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir (Duman, 2016). Tayvan'da 2014 yılında ve Bülbül ve arkadaşlarının 2018 yılında yaptıkları araştırmalara göre dijital oyun oynama süresinin artmasıyla akademik başarı arasında negatif yönlü bir korelasyon olduğu, oyun oynama süresinin artmasının aile içi ilişkilere olumsuz yansıdığı saptanmıştır. Yine Asya ülkelerinden biri olan Çin'de yapılan çalışmada, video oyunu bağımlısı olan çocukların diğer çocuklara göre daha fazla psikolojik ve davranışsal problemler sergilediği, depresyon ve anksiyete gibi problemler geliştirdikleri ve bu problemleri de aile içi bağların kuvvetli olmamasıyla ilişkili olduğu belirtilmiştir (Özçelik, 2022: 27).

Dijital oyun bağımlılığı; aile bağlarında zayıflık, saldırganlık, dikkat eksikliği (Akbulut, 2013) hiperaktivite bozukluğu, depresyon, kaygı, endişe, yalnızlık, depresif duygulanım,

kompulsif bozukluk, kendini yalnız hissetme, sosyal çevreden uzaklaşma (Whang, Lee ve Chang, 2003) gibi psikososyal problemlere; bel, boyun ve bilek ağrıları iskelet kas sistemi ve baş ağrısı, kalp atışında ve metabolizmada hızlanma, nörolojik rahatsızlıklar, kısmi felç, epileptik nöbetlere benzer kasılmalar (Hakala vd., 2006), obezite, uyku bozuklukları ve göz bozuklukları gibi fiziksel ve sosyal (şiddet içerikli davranışlara yönelimi artırma) olumsuz etkilere neden olmaktadır (Doğan Keskin, 2019: 16).

Dijital oyunlar, kişilerin gerçek yaşamdaki sorunlarını unutturduğu için yalnız ve depresif kişiler oyun oynamaya daha fazla yatkınlık gösterirler. Nitekim yapılan çalışmalarda da oyun bağımlılığı ve saldırganlık arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulmaktadır. Bu nedenle oyun bağımlılığı ile ilgili geliştirilen politikalarda oyun bağımlılığının yol açtığı psikososyal sorunlara odaklanılmalıdır (Jeong vd., 2017: 207-208).

1.4.4.6. Oyun Bağımlılığı Sürecine Aile İlişkilerinin ve Ebeveyn Tutumlarının Etkisi

Endüstrileşme ile birlikte teknolojiye yaşanan gelişmeler doğrudan insanı, dolaylı olarak da aileyi etkilemektedir. Endüstrileşme, kentleşme ve teknolojinin gelişmesi genelde toplum yapısının özelde ise aile yapısının değişmesine\dönüşmesine, çekirdek ailenin çözülerek tek ebeveynli aile yapılarının yaygınlaşmasına yol açmıştır. Pek çok toplum bilimci günümüz çocuklarının sorunlarının, toplum modelinde meydana gelen dönüşüme bağlı olarak geliştiğini ifade etmektedir. Bu dönüşümler arasında boşanma sayılarındaki artış, ailenin birlikte geçirdiği etkin zamanın azalması, internetin yaygın ve zarar verici etkisindeki artış yer almaktadır. Hayatında aile veya arkadaş gibi sosyal çevrenin eksikliğini yaşayan kişi, bu ihtiyacı karşılamak adına farklı arayışlar içine girmektedir. Özellikle kişinin aile ortamı ve sosyal etkileşimleri de bağımlılıkta büyük ölçüde risk faktörü oluşturmaktadır. Sunduğu iletişim ağı dolayısıyla da iletişim araçları bireylerin bu eksikliklerini gideren araçlar olarak görülmektedir (Karacaoğlu, 2019: 25).

Kut (1994)'a göre, boş vakitlerin değerlendirilmesi ailenin işlevlerinden biridir. Ancak anne ve baba gelişen teknolojiyi çocuk büyütmede kolaylaştırıcı bir mekanizma gibi kullanarak (meşguliyet zamanlarında çocuğu oyalamak, eğlence zamanlarında eğlendirmek, beslenme zamanında dikkatini dağıtmak vb.) çocuğun gelişim düzeyine uygun olmayan bir biçimde değerlendirmektedir. Bu şekilde çocukların erken yaşta

teknolojik aletler ile tanışması ilerleyen dönemlerde teknolojinin çocuklar tarafından yoğun biçimde kullanılmasını doğurmuş ve anne-babaların son yıllarda şikâyet ettikleri en önemli sorunlardan biri haline gelmiştir. Bu durum aile fertlerinin birbirlerinden uzaklaşmasına ve bağlarının zayıflamasına neden olmaktadır (akt. Karacaoğlu, 2019: 26).

Çocuğun anne ve babası ile kurduğu ilişki özellikle erken yaşlarda gelişim basamaklarını sağlıklı şekilde tamamlayabilmesi için oldukça önemlidir. Aile süreçlerinin araştırılmasına yönelik ekolojik yaklaşım, çocukların bağımlılık yapıcı davranışlarını anlamada ebeveynlik faktörlerini dikkate almanın önemini vurgulamaktadır. Gugliandolo vd. (2020: 1389), ebeveyn psikolojik kontrolünün ergen çocukların teknolojik bağımlılıklarıyla ilişkili olduğunu bulmuştur. Malezyalı ergen çocuklar üzerinde yapılan çalışmada, ebeveynlerin çocuklarının internet bağımlılığı ve riskli çevrimiçi aktiviteleri üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğuna ulaşılmıştır. Çocuklar ebeveynleri ile olumlu ilişkiler kurmaya gereksinim duyarlar ve bu gereksinimleri karşılanmadığında özgüveni ve özsaygısı düşük, saldırgan ve bağımlı davranışlar gösterebilirler. Bu sebeple aile ilişkilerinin ve anne-baba tutum tarzlarının kimyasal ve davranışsal bağımlılıklar arasındaki anlamlı ilişki son dönemlerde araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir. Şimdilerde özellikle çocukların dijital oyunlarda uzun vakit geçirmesi dijital oyun bağımlılığı riskiyle beraber aile ilişkilerinde de çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Nitekim aile içi yaşanan sorunlar da bağımlılık tanı kriterleri arasında yer almaktadır (Karacaoğlu, 2019: 30).

Ebeveynlik tarzlarının (ebeveyn yetiştirme stilleri ve ebeveyn gözetimi) da çocukların yaşamlarını ve bağımlılık davranışlarının kapsamını önemli ölçüde etkilediği bilinmektedir (Chou ve Lee, 2017: 137) Ebeveynler çocuklarını önemseyip korurken özerkliklerine saygı duyduklarında, çocuklarının hayatlarına daha fazla dahil olarak çocuklarının internet kullanımını izlediklerinde ve rehberlik sağladıklarında çocukların bağımlılık yaratan sosyal medya ve diğer internet kullanımıyla daha az meşgul oldukları bulunmuştur (Floros ve Siomos, 2013: 529; Lee, 2011: 375). Diğer yandan ise ebeveynlerin daha katı kurallar ve sıkı denetim uygulamasının Hong Kong'daki ergen çocuklar üzerinde yapılan bir çalışmaya göre bağımlılık yaratan internet kullanım davranışları geliştirme olasılığını yükselttiği bulunmuştur (Wu vd., 2016: 1). Bununla birlikte araştırmalar, ebeveyn kontrolüne sahip çocukların internet kullanımında nispeten daha az riskli davranışlar sergilediğini işaret etmektedir (Fleming vd.,2006: 135; Valcke

vd., 2007: 2838). Özgür (2019: 47) tarafından internet ebeveynlik stilinin ergenlerin çevrimiçi oyun bağımlılığı üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen araştırmanın örneklem grubunu 1336 ergen oluşturmaktadır. Araştırmanın neticesinde ebeveyn sıcaklığının yüksek olduğu ve otoriter internet ebeveynlik tarzının yüksek olduğu hanelerde yaşayan ergenlerin, diğer ebeveynlik tarzlarının bulunduğu hanelere göre daha düşük çevrimiçi oyun bağımlılığına sahip olduklarına ulaşılmıştır.

Bununla birlikte gelişmekte olan çocukların ebeveynlerinin “helikopter ebeveynlik (aşırı ilgili, aşırı kontrol edici)” tarzına sahip olmasının çocukların bağımlılık davranışlarına katkısını anlamak için araştırmalar yapılmaktadır (Love vd., 2020: 327). Helikopter ebeveynlik üzerine yapılan araştırmalar, çocukların alkol ve uyuşturucu bağımlılığıyla ilişkisini kapsamlı bir şekilde incelemiştir (Cook, 2020: 1899; Cui vd., 2019: 97; Perez vd., 2020: 510; McGinley, ve Davis, 2021: 221). Araştırmacılar helikopter ebeveynliğin yetişkin çocuklarda artan madde kullanım sorunlarına (Cook, 2020: 1899), daha yüksek alkol (Cui, vd., 2019: 97), uyuşturucu ve internet kullanımına (Hwang vd., 2023) sebep olduğu bilgisine ulaşmışlardır (Nelson vd., 2019: 355). Nitekim yakın zamanda yapılan bir çalışmada helikopter ebeveynliğin, etnik kökenleri fark etmeksizin hem erkek hem de kadın üniversite öğrencileri için artan depresif semptomlar, madde kullanım sorunları ve azalan ilişki yetkinliği ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Cook, 2020: 1899). Helikopter ebeveynlik ile alkol ve uyuşturucu bağımlılığı davranışları arasındaki ilişkinin kanıtlarını gösteren bu geçmiş araştırmalara dayanarak, helikopter ebeveynliğin ergen bireyleri oyun ve sosyal medyayı bağımlılığına da sürükleyebileceği fikrine yönelik güçlü bir yönelim oluşmuştur. Ergenlerin oyun ve sosyal medya bağımlılık davranışlarının önemi ve yaygınlığı, farklı helikopter ebeveynlik türleri ve bunların bağımlılık davranışları üzerindeki etkilerini incelemek ayrıca oyuna yönelimi şiddetlendirebilecek rolleri araştırmak önem arz etmektedir.

Ebeveyn tutum biçimleri ergen bireylerde dijital oyun bağımlılığının önlenmesinde oldukça büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda ailelerin oyun bağımlısı olan çocuklarına yönelik geliştirdikleri üç ana tutumdan söz edebiliriz: birinci tutum tarzı “bağımlılığa karşı duyarsızlık”tır. Bu tutum tarzına sahip aileler çoğunlukla çocuklarına karşı ilgisiz ve bağımlılık riskine karşı duyarsızdır. İkinci tutum tarzı “bağımlılık konusunda kaygılı aile tutumu”dur. Bu tutum tarzına sahip olan ebeveynler sorunun farkındadırlar fakat aşırı kuralcı ve sınırlayıcı tavırlarından dolayı teknolojinin kullanımı hususunda çocuklarıyla

çatışma yaşarlar ve çocuklarına karşı olan tepkilerini yüksek sesle dile getirirler. Üçüncü tutum tarzı ise “teknoloji bağımlılığı konusunda bilinçli tutuma sahip aile tutumu”dur. Bu tutum tarzına sahip olan aileler bağımlılık riskinin farkında olarak çözüm için kaynak arayışındadır ve teknoloji kullanımı noktasında çocuklarına örneklik sunarlar (Ayaz, 2018: 189).

1.4.4.7. Türkiye’de Dijital Bağımlılığa Yönelik Geliştirilen Politikalar

Güvenli internet kullanımı bağlamında yapılan araştırmalar neredeyse her ülkede yürütülmektedir. Bu alandaki ilk araştırmalardan biri 1992’de ABD’de internet kullanımını kütüphanelerde ve okullarda sınırlandırmayı hedefleyen “Çocukları İnternette Koruma Yasası” olmuştur. Avrupa da ise 1999’da “Güvenli İnternet Programı” düzenlenerek internet risklerine yönelik önlemlerin alınması ile güvenli internet kullanımı teşvik edilmeye başlanmıştır. İnternet ortamında çocukların ve gençlerin korunması için ihtiyaç duyulan düzenlemelerin yapılmasında devletlere önemli görevler düşmektedir. Bu kapsamda pek çok ülkede, çocuklar için internet risklerini en aza indirmek ve internetin sunduğu fırsatları da en üst seviyeye çıkarmak için çalışmalar ve politikalar geliştirilmiştir (Aslan ve Karakuş Yılmaz, 2017: 123).

Türkiye’de ise dijital bağımlılıkla mücadele, Yeşilay Cemiyetinin öncülüğünde 2010 yılında ele alınmaya başlamış ve mücadele yöntemleri araştırılmıştır. Yeşilay’ın Ocak 2014 tarihinde düzenlenen “Bilinçli İnternet Kullanımı ve Teknoloji Bağımlılığı Çalıştayı” ile dijital bağımlılıkla mücadelenin önemini gündeme taşıyarak bilinç oluşturmuş, kamuoyundaki dijital bağımlılık seviyesinin asgari düzeyde tutulması amacıyla düzenlediği “Türkiye Bağımlılıklarla Mücadele Eğitim Programı”nda da halkın konu kapsamında eğitilmesini sağlamıştır (Erzincanlı, 2022: 91).

Dijital bağımlılık alanında Dünyada yapılan ilk kongre olan “Uluslararası Teknoloji Bağımlılığı Kongresi” ise Türkiye tarafından Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) yürütücülüğünde organize edilmiştir. Bununla birlikte ilerleyen zamanlarda “Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı” oluşturulmuş ve bu eğitim programı kapsamında dijital bağımlılık alanında farkındalık oluşturmak ve toplumu aydınlatmak hedeflenmiştir (Erzincanlı, 2022:91).

Cumhurbaşkanlığı düzeyinde dijital bağımlılıkla mücadele bağlamındaki ilk girişim ise 2018 yılının aralık ayında ilan edilen ikinci “Yüz Günlük İcraat Raporu”nda Sağlık Bakanlığı tarafından “Dijital Oyun Bağımlılığı Çalıştayı” düzenlenmesinin kararlaştırılmasıdır. İlerleyen dönemlerde de Bağımlılık ile Mücadele Yüksek Kurulu revize edilmiş ve yeni düzenlemelerle oluşturulmuş yeni birimler ile dijital bağımlılığa yönelik araştırmaların ivme kazanması sağlanmıştır (Genelge, 2019/2;akt. Erzincanlı, 2022: 92).

1.4.4.8. Dijital Oyun Bağımlılığı ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Literatüre bakıldığında dijital oyun bağımlılığı ile ilgili yapılan çalışmaların “video oyun bağımlılığı”, “online oyun bağımlılığı”, “internette oyun bağımlılığı”ya da “çevrimiçi oyun bağımlılığı” gibi başlıklarla yayımlandığı görülmektedir. Ülkemizde dijital oyun bağımlılığı alanındaki araştırmalar özellikle son yıllarda hız kazanmıştır. Bilgisayar ve internet kullanımı, e-ticaret, sosyal medya kullanımı gibi alanlarda Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) yapmış olduğu geniş çaplı araştırmalar olsa da dijital oyun bağımlılığı alanındaki çalışmalar çoğunlukla sosyal bilimler araştırmacıları tarafından yapılmıştır.

Çavuş vd. (2016: 265) tarafından yapılan araştırmada, üniversite öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerini araştırmak amacıyla 435 lisans öğrencisinden veri toplanmıştır. Çalışmanın sonucunda her 5 öğrenciden 1’inin oyun bağımlılığı açısından risk grubunda olduğu, ailenin gelir seviyesi arttıkça öğrencilerin bilgisayar oyun bağımlılık düzeylerinde de artış görüldüğü, bilgisayar oyun bağımlısı öğrencilerin günlük rutinlerini ihmal etme, sorumluluk alamama ve sanal-gerçek ayrımını yeterince sağlayamama gibi davranışsal problemler yaşadıkları tespit edilmiştir.

Aktaş ve Bostancı (2021: 129) tarafından COVID-19 pandemisinde üniversite öğrencilerinin oyun bağımlılığı düzeylerinin ve pandeminin dijital oyun oynama durumlarına etkisinin belirlenmesi amacıyla 427 üniversite öğrencisi ile yapılan araştırmada, öğrencilerin dijital oyun oynama sürelerinin pandemi sürecinde önemli düzeyde arttığı, en fazla telefonla dijital oyun oynandığı ve pandeminin sürecinin savaş-strateji oyunlarını oynama oranını artırdığı tespit edilmiştir.

Dursun ve Eraslan Çapan (2018: 128) tarafından yapılan çalışmada, ergenlerin dijital oyun bağımlılıklarını etkileyen psikolojik ihtiyaçları incelenmiştir. Örneklemi 322 ergenin oluşturduğu çalışmada, cinsiyet ve psikolojik ihtiyaçların dijital oyun bağımlılığını anlamlı olarak yordadığı tespit edilmiştir.

Yiğit ve Sünüş (2020: 144) tarafından yapılan çalışmada, çocukların dijital oyun bağımlılıkları ve aile profilleri arasındaki bağlantıyı ortaya koymak amacıyla 225 ortaokul öğrencisinden veri toplanmıştır. Çalışmada örneklemin %15'inin dijital oyun bağımlısı, %44'ünün ise risk grubunda olduğu, dijital oyun bağımlısı olan ergenlerin ailelerinin; çocuklarına yeterli düzeyde ilgiyi göstermedikleri, aile içi iletişimlerinin zayıf olduğu ve çocuklarına şiddet uyguladıkları tespit edilmiştir.

Ayas (2012: 627) tarafından internet ve bilgisayar oyun bağımlılığı düzeylerinin utangaçlıkla olan ilişkisini ölçmek amacıyla ortaöğretimde okuyan 365 öğrenciye yapılan araştırmanın sonucunda, internet bağımlılığı düzeyi ile bilgisayar oyun bağımlılığı düzeyi arasında pozitif yönlü, utangaçlıkla internet bağımlılığı ve bilgisayar oyun bağımlılığı düzeyi arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Bülbül ve Tunç (2018: 97) tarafından yapılan çalışmada, üniversite öğrencilerin dijital oyun oynama davranışının kişisel özellikler ve akademik başarı ile ilişkisinin araştırılması amacıyla 446 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. Bağımlıların yaklaşık üçte ikisini erkeklerin oluşturduğu, bağımlılık arttıkça ders çalışma sürelerinin ve akademik ortalamalarının düştüğü tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen diğer önemli bir bulgu ise bağımlıların kendilerini başarısız olarak nitelendirmemeleri olmuştur.

Balıkçı (2018) tarafından yapılan çocuk ve ergenlerde saldırgan davranışlar ile çevrimiçi oyun bağımlılığı arasındaki bağlantıyı tespit etmeyi hedefleyen başka bir çalışmada ise çevrimiçi oyun bağımlılığı ile saldırganlık arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki ve akıllı telefon kullanımının saldırganlık düzeyini artırdığı tespit edilmiştir.

Dijital oyun bağımlılığının toplumdaki yayılma hızı göz önünde bulundurulduğunda devlet destekli, ulusal ölçekte ve daha nitelikli çalışmalara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

1.4.4.9. Oyun Bağımlılığına Giden Süreçte Babaların Aktif Rolü

Türkçe literatürde dijital oyun bağımlılığı ile aile kapsamında çalışılan konular ebeveyn ve anne çerçevesi ile sınırlı kalmıştır. Ebeveyn olarak ise baba özelinde dijital oyun bağımlılığı henüz çalışılmış değildir. Dünya çapında ise son yıllarda oyun bağımlılığında babanın etkisine yönelik çalışmalar artış göstermektedir. Dijital oyun bağımlılığı özelinde yapılan çalışmaların sonuçlarına bakarak baba ebeveynlik tarzlarının, babadan algılanan duygusal istismarın, baba-çocuk iletişim tarzının, baba-çocuk ilişkisinin, baba ebeveyn izlemesinin, baba-çocuk bağlanmasının ve baba tarafından reddedilmenin oyun bağımlılığı davranışını olumsuz olarak önemli derecede etkilediği tespit edilmiştir.

Hassan ve Fatima (2021: 96) tarafından üniversite öğrencilerinde baba ebeveynlik tarzları ile oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemek ve aralarındaki saldırganlığın aracılık etkisini araştırmak için yapılan çalışmada, Pakistan'ın Lahor kentindeki farklı üniversitelerden toplam 150 katılımcıdan veriler toplanmıştır. Ulaşılan sonuca göre, babaların otoriter ve izin verici ebeveynlik tutumunun oyun bağımlılığı ile pozitif anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu, baba ebeveynlik tarzlarının oyun bağımlılığı davranışını etkilediği ve saldırganlığın aracı rol oynadığı sonucuna varılmıştır. Bu gerçek, ebeveynlere ve psikologlara oyun bağımlılığının arkasındaki ana nedenleri ele almada kesinlikle yardımcı olacaktır.

Taş (2023: 45) tarafından ebeveynlerden algılanan duygusal istismar ile oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan çalışmada yaşları 13 ile 18 yaşları aralığında 360 ergenden veri toplanmıştır. Çalışmada elde edilen bulgularda hem anneden hem de babadan kaynaklanan duygusal istismar arasında iki yönlü bir ilişki olduğu ve anneden ve babadan gelen duygusal istismarın kişilerarası yeterliliği ve oyun bağımlılığını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Lee ve Kim (2018: 244) tarafından Kore'de yapılan ergen saldırganlığı ile dijital oyun bağımlılığı arasındaki ilişkide ebeveyn-çocuk iletişim biçimlerinin aracılık etkisini araştırmayı amaçlayan çalışmada, erken ergenlik döneminde olan 402 öğrenciden toplanan verilere göre baba-çocuk iletişim tarzı ile dijital oyun bağımlılığı arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuş ancak anne-çocuk iletişim tarzının aracı etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Ergen saldırganlığı ile dijital oyun bağımlılığı arasındaki ilişkide baba-çocuk

iletişim tarzının önemli bir rol oynaması nedeniyle, babaların çocukları ile açık ve olumlu iletişim becerilerini geliştirmek için çaba sarf etmeleri gerektiğini düşünölmektedir.

Su vd. (2018: 95) tarafından ebeveyn izlemesi ile internette oyun oynama bozukluğu arasındaki karşılıklı ilişkiyi araştırmak için Çin’de gerçekleştirilen, örneklemini 10-15 yaş arasında 1490 ergen bireyin oluşturduğu araştırmada, baba-ocuk ilişkisinin ebeveyn izlemesi ile internette oyun oynama bozukluğu arasındaki ilişki üzerinde karşılıklı ve dolaylı bir etkisi bulunurken, anne-ocuk ilişkisinin etkisinin olmadığı bulunmuştur. Bu bulgular, ebeveyn etkilerinin (daha yüksek ebeveyn izleme ve daha iyi baba-ocuk ilişkisi) ergenlerde internet oyun bozukluğunu önlemede güçlü bir role sahip olduğunu düşöndörmektedir.

Ni vd. (2017: 1057) tarafından patolojik internet kullanımını etkileyen faktörlerin tespiti için 501 Çinli üniversite öğrencisi ile yapılan çalışmada, annelerin duygusal sıcaklığının doğrudan etkisinin patolojik internet kullanım riskini azalttığı, babaların aşırı koruyucu ebeveynlik tarzının ve baba tarafından reddedilmenin patolojik internet kullanım riskini artırdığı bulunmuştur.

Jeong vd. (2020: 1) tarafından Kore’de gerçekleştirilen, baba-ocuk bağlanması ile ilgili internet oyun bozukluğuna ve benlik saygısına etkisini ölçmeyi amaçlayan ve örneklemini erken ergenlik dönemindeki 1061 bireyin oluşturduğu 12 aylık bir takip çalışmasında, zayıf baba-ocuk bağlanması görölen çocuklarda dijital oyun bağımlılığı tanı kriterlerini karşılamada artış ve buna bağlı olarak benlik saygısı düzeylerinde düşöş tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında ebeveynlerin, özellikle babaların, çocuklarının dijital oyun bağımlılığını geliştirme riskini azaltmak için çocukları ile bağ kurmaya çalışmaları önerilmektedir.

1.4.5. Bağımlılık ve Sosyal Hizmet

Bağımlılık alanı multidisipliner bir yapıya sahiptir. Bu yapı içersinde sosyal hizmet uzmanları tanı, tespit, tedavi ve izleme-takip aşamalarında bireyin ve sosyal çevresinin bütöncöl değerlendirilmesi açısından önemli rol oynamaktadır. Sosyal hizmet müdahalesinin amacı bireyde sosyal becerileri ve sosyal işlevselliği geliştirerek sosyal değişimi sağlamak yer almaktadır. Bağımlılık tedavisi sürecinde sosyal hizmet uzmanının üstlendiği bazı roller bulunmaktadır. Bu rollerin arasında kaynak oluşturmak,

savunuculuk yapmak ve aracı ve eğitimci olmak gibi rolleri bulunmaktadır. Bu rolleri uygulamaya geçirebilmek ve amaçlanan sosyal değişimi sağlayabilmek için yapılacak görüşmeleri buna göre yapılandırabilmek önem arz etmektedir (Polat, 2014: 143-146).

Mesleki uygulamaları şekillendiren güncel politika, sosyoekonomik gelişmeler ve kanıt temelli araştırmalar sürekli değişim göstermektedir. Bu değişimler müdahale planlarını ve yönlendirmeleri etkileyeceği için sosyal hizmet uzmanlarının mesleki yetkinliklerini sürekli olarak geliştirmeleri gerekmektedir (Tapan, 2022: 112). Tedavi aşamasına gelindiğinde sosyal hizmet uzmanı, güncel gelişmeler ışığında bağımlı birey, ailesi ve sosyal risklere yönelik ayrıntılı bir değerlendirme yapmaktadır. Gerçekleştirilen bu değerlendirme sonrasında, bağımlı kişinin yaşamında yer alan ve bağımlılığına etki eden psikososyal unsurlar tespit edilmekte ve bu unsurlar baz alınarak müdahale stratejileri geliştirilmektedir. Nitekim en doğru ve en uygun müdahaleyi gerçekleştirebilmek için ilk olarak değerlendirme aşamasının ve takip görüşmelerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi gerekmektedir. (Aktürk ve Bozoğlu, 2020: 1). Öyle ki müdahaleler kişiye özgüdür, müracaatçının bulunduğu yerden başlar ve müracaatçının iyilik haline en hızlı etki edebilecek şekilde planlama yapılır (YEDAM, 2021).

Biyopsikososyal bir hastalık olarak tanımlanan bağımlılığın tedavisinde genelci sosyal hizmet uygulamaları bakımından sosyal hizmet uzmanları, multidisipliner bir tedavi ekibinin üyesi olarak mikro, mezzo ve makro boyutta rol ve işlevlerini yerini getirirler (Soyhanoğlu, 2021: 41-42). Bağımlılık kliniklerinde sosyal hizmet uzmanlarının bağımlı birey ve ailesini odak aldığı mesleki uygulamaları mikro müdahaleyi, gruplar çalışma, bağımlı bireyin sosyal çevre ve toplumsal entegrasyonu ile ilgili (bağımlı bireyi işe yerleştirme, okul ve işyeri ziyaretleri) mesleki uygulamalar mezzo müdahaleyi, toplumu bağımlılık, bağımlı bireyler hakkında bilinçlendirme, bağımlılık tedavisinde topluma düşen sorumluluklar konusunda topluma farkındalık kazandırma çalışmaları ise makro düzeydeki sosyal hizmet müdahalelerini oluşturmaktadır (Mutlu, 2015: 19).

Sonuç olarak, hem davranışsal bağımlılık hem de madde bağımlılığı alanında faaliyet gösteren sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçılara yönelik müdahalelerinin her basamağı farklı odaklar altında gerçekleşmekte ve uzmanın rolleri de yine her basamakta müracaatçının gereksinimleri ve sürecin gerekliliklerine göre farklılaşmaktadır (Yanardağ vd., 2020: 557). Bağımlılık sürecinde tıbbi tedavilerden olumlu sonuç

alınmasında, sosyal hizmet uzmanı tarafından uygulanan psikososyal tedaviler ve bağımlılık alanında yapılan koruyucu-önleyici çalışmalar oldukça büyük öneme sahiptir (Mutlu, 2015: 23).

2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Modeli

“Dijital Oyun Bağımlılığı ve Baba-Ergen İlişkisi” başlıklı araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Nicel yöntemin kullanıldığı araştırmalar, çeşitli grupların benzerliklerinin, yüzdelik oranlarının ve farklılıklarının sayısal olarak belirlenmesini mümkün kılmaktadır. Araştırma bir problemten oluşmakta ve bu problemi oluşturan olaylar arasındaki verileri tanımlamak için istatistiksel veriler kullanılmaktadır. Araştırma verilerinin elde edilmesi için “ne kadar, ne miktarda, hangi miktarda sık, hangi miktarda yaygın” gibi sorulara yanıt aranmaktadır. Nicel araştırmalarda; genelleme yapılabilmekte, sonuçlara ilişkin tahminler yürütülebilmekte ve sonuçlara ilişkin karşılaştırmalar yapılabilmektedir (Kafalı, 2021: 85).

Araştırma kapsamında, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha çok bağımlı veya bağımsız değişken arasındaki bir arada değişim düzeyini tespit etmeyi amaçlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2009). Baba-ergen ilişkisinin dijital oyun bağımlılığı düzeyine etkisinin inceleneceği bu araştırmada, sağlıklı sistematik verilere ulaşmak için nicel araştırma analizleri arasından en uygun yöntem olarak ilişkisel tarama modeli seçilmiştir.

Yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen sayısal veriler SPSS ile sistematikleştirilmiş, ilişkili olduğu düşünülen ikili pearson korelasyon analizi, basit doğrusal regresyon analizi, tek yönlü varyans (ANOVA) ve Tukey HSD analizleri, betimsel istatistik tabloları, bağımsız t testleri yapılmış ve çıkarımlar elde edilmiştir.

2.2. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmamızın temel problemini oluşturan soru “Ergenlerin babaları ile olan ilişkilerinin güçlü veya zayıf olması dijital oyun bağımlılığı düzeylerine etki etmekte midir?” şeklindedir.

Çalışmaya katılım sağlayan ergenlerin sahip olduğu sosyo-demografik özellikler, yöneltilen ilgili sorular ve ölçek soruları baz alındığında, çalışmanın hipotezleri şu şekildedir:

Hipotez 1: Cinsiyet değişkeni, ergenlerin baba ilişkilerine ve dijital oyun bağımlılığına etki eden faktörler arasındadır.

1.1. Erkek öğrencilerin baba ilişkileri, kız öğrencilerin baba ilişkilerinden daha güçlüdür.

1.2. Erkek öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı düzeyi, kız öğrencilerden daha yüksektir.

Hipotez 2: Ebeveynlerin sahip olduğu eğitim düzeyi, ergenlerin baba ilişkilerine ve dijital oyun bağımlılığı düzeylerine etki eden faktörler arasındadır.

2.1. Anne-baba eğitim seviyesi yükseldikçe baba-ergen ilişki düzeyleri güçlenmektedir.

2.2. Anne-baba eğitim seviyesi yükseldikçe dijital oyun bağımlılığı azalmaktadır.

Hipotez 3: Ergenlerin içerisinde yaşadıkları ailenin gelir düzeyini algılama biçimleri baba ilişkilerine ve dijital oyun bağımlılığı düzeylerine etki eder.

3.1. Ergenlerin içerisinde yaşadıkları ailenin gelir düzeyini algılama biçimleri iyileştikçe baba ilişkilerinde güçlenme görülür.

3.2. Ergenlerin içerisinde yaşadıkları ailenin gelir düzeyini algılama biçimleri iyileştikçe dijital oyun bağımlılığı düzeylerinde azalma görülür.

Hipotez 4: Babaların çocuklarına karşı sahip oldukları tutum, ergenlerin baba ilişkilerine ve dijital oyun bağımlılığı düzeylerine etki eder.

4.1. Babaları demokratik tutuma sahip olan ergenlerin babaları ile olan ilişkileri, babaları baskıcı ve ilgisiz tutuma sahip olan ergenlerden daha güçlüdür.

4.2. Babaları demokratik tutuma sahip olan ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri, babaları dengesiz\ tutarsız tutuma sahip olan ergenlerden daha düşüktür.

4.3. Babaları otoriter\baskıcı ve ilgisiz\kayıtsız tutuma sahip ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri, mevcut diğer tüm baba ebeveyn tutumlarına oranla daha yüksektir.

Hipotez 5: Anne çalışma durumu baba-ergen ilişkileri ve dijital oyun bağımlılığı düzeylerine etki eder.

5.1. Annesi çalışan ergenlerin baba ilişkileri daha güçlüdür.

5.2. Annesi çalışan ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri daha yüksektir.

Hipotez 6: Ergenlerin sahip oldukları aile yapıları baba ilişkilerine ve dijital oyun bağımlılığı düzeylerine etki eder.

- 6.1. Parçalanmış aile yapısına sahip olan ergenlerin baba ilişkileri daha zayıftır.
- 6.2. Çekirdek aile yapısına sahip olan ergenlerin baba ilişkileri daha güçlüdür.
- 6.3. Parçalanmış aile yapısına sahip olan ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri daha yüksektir.
- 6.4. Çekirdek aile yapısına sahip olan ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri daha düşüktür.

Hipotez 7: Ergenlerin düzenli olarak spor yapma durumları baba ilişkilerine ve dijital oyun bağımlılığı düzeylerine etki eder.

- 7.1. Düzenli olarak spor yapan ergenlerin baba ilişkileri daha güçlüdür.
- 7.2. Düzenli olarak spor yapan ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri daha düşüktür.

Hipotez 8: Ergenlerin kendilerine ait bir tablete sahip olma durumları baba ilişkilerine ve dijital oyun bağımlılığı düzeylerine etki eder.

- 8.1. Kendine ait bir tablete sahip olan ergenlerin baba ilişkileri daha zayıftır.
- 8.2. Kendine ait bir tablete sahip olan ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri daha yüksektir.

Hipotez 9: Ergenlerin sınıf düzeyleri baba ilişkilerine ve dijital oyun bağımlılığı düzeylerine etki eder.

- 9.1. Lise birinci sınıfa giden ergenlerin baba ilişkileri daha güçlüdür.
- 9.2. Lise üçüncü sınıfa giden ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri daha düşüktür.

Hipotez 10: Ergenlerin baba ilişkileri ve dijital oyun bağımlılığı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

- 10.1. Baba-ergen ilişkisi güçlendikçe dijital oyun bağımlılığı düzeyi azalmaktadır.

2.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Sakarya ilinin Adapazarı-Serdivan ilçesinde bulunan Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı, araştırmacı ve tez danışmanının koordineli bir şekilde seçtiği liselerde eğitim alan dokuzuncu, onuncu ve onbirinci sınıf düzeylerinde öğrenim

gören öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise seçilen okullarda çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 403 öğrenci oluşturmaktadır.

Onikinci sınıf öğrencilerinin araştırma kapsamı dışında bırakılmasının sebebi, öğrencilerin üniversite sınavlarına hazırlanması dolayısıyla okulda bulunma durumlarının sınırlı olmasıdır. Araştırma için evren olarak Adapazarı ve Serdivan ilçelerinin seçilme nedeni ise Sakarya şehrinin merkez ilçeleri olmaları ve yoğun nüfusa sahip olmalarıdır. Araştırmanın örneklem grubunda bulunan okullar ve bu okullardan kaç öğrencinin araştırmaya dâhil olduğu aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1: Araştırmanın Örnekleminde Yer Alan Okullar

	<i>SAYI (N)</i>	<i>YÜZDE (%)</i>
Fatih Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	77	19,1
Sakarya Anadolu Lisesi	85	21,1
Mehmet Öztürk Anadolu İmam Hatip Lisesi	62	15,4
15 Temmuz Şehitler Fen Lisesi	71	17,6
Özel Adabilim Anadolu Lisesi	33	8,2
Sakarya Spor Lisesi	75	18,6
TOPLAM	403	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırma örneklemine belirlenmesinde, random olmayan örnekleme yöntemlerinden kotalı örnekleme yöntemi ve olasılıksal örnekleme yöntemlerinden küme örnekleme yöntemi kullanılarak araştırmanın daha sağlıklı sonuçlara ulaşması amaçlanmıştır.

Kotalı örnekleme yönteminde amaç, evrenin küçük bir modelini oluşturarak evrendeki önemli grupların örneklemede daha doğru bir şekilde temsil edilmesini sağlamaktır. Bu yöntemde, temsil kabiliyeti düşük olan kesimlerin de temsili sağlanmaktadır (Coşkun vd., 2019).

Yöntemin uygulanmasında ilk basamak, evrenin hangi gruplardan oluşacağının tasarlanmasıdır. Gruplar tasarlandıktan sonra bu grupların evren içindeki oranları saptanır veya tahmin edilir. Her gruptan, o grubun evren içindeki oranına uygun birim seçilir (Ergin, 1994).

Araştırmanın, kotalı örnekleme kısmında evreni temsil eden liseler altı gruba ayrılmış (Spor, Fen, Anadolu, Meslek, İmam-Hatip, Özel Anadolu) ve her bir lisenin diğerleri ile olan bağı hesap edilmiştir.

Küme örnekleme yöntemi ise örneklem birimlerinin birden çok kitle biriminden oluştuğu örnekleme yöntemidir. Elemanların değilde şubelerin, kümelerin, kurumların, sınıfların tesadüfi olarak seçildiği örnekleme biçimidir (Coşkun vd., 2019). Bu tanıma göre örneklem kümeleri eşit ya da farklı sayıda kitle birimi içerebilir. Böylece farklı birimler örnekleme girerek örneklemin kitleyi temsil niteliğini artırır.

Araştırmanın küme örnekleme kısmında ise uygulamanın yapıldığı okullarda bulunan şubeler öncelikle kümelere bölünmüş, daha sonra bütün kümeler bir örnekleme alt birimi olarak açıklanmıştır.

Araştırmamızın örneklem grubunun belirlenmesinde %95 güven ve %5 hata payı aralığı göz önünde bulundurulmuş ve 100.000 kişi mevcudu bulunan evrende 383 kişinin, 1.000.000 kişilik mevcudu bulunan evrende 384 kişinin çoğunluğu temsil ettiği bilindiğinden örneklem, bu temsiliyetin sağlanacağı şekilde düzenlenmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2007).

TÜİK (2022)'e göre Sakarya ili nüfusu 1.080.080, Adapazarı-Serdivan ilçeleri nüfus toplamı ise 445.088'dir. Bu bilgilerden yola çıkarak araştırmamızda 384'ün üzerinde katılımcıya ulaşmak hedeflenmiş ve son durumda araştırmamızın katılımcı sayısı 403'e ulaşmıştır.

2.4. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Baba-ergen ilişkisinin dijital oyun bağımlılığına etkisini incelemek maksadıyla yapılan çalışmada, ergenlerin ve ailelerinin sosyo-demografik durumlarını tespit etmek için araştırmacı ve tez danışmanı tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu”, baba-ergen ilişkisini kavramak için Kaner (2000) tarafından geliştirilen “Anne-Baba-Ergen İlişkileri Ölçeği” ve ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeylerini belirlemek için Ilgaz (2015) tarafından Türkçeye çevrilen “Ergenler İçin Oyun Bağımlılığı Ölçeği” uygun bulunarak kullanılmıştır.

Araştırma çerçevesinde hazırlanmış olan anket öğrencilere uygulanmadan önce, araştırmanın hedefi, önemi ve beklenen muhtemel neticeleri hakkında bilgilendirilme yapılmıştır. Ayrıca sorulara vermiş oldukları cevapların özel veya kamu fark etmeksizin herhangi bir kurum ya da kuruluşla paylaşılmayacağı belirtilmiştir. Çalışmaya katılım, gönüllülük ilkelerine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir.

2.4.1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Araştırma kapsamında, katılımcılara yöneltilen kişisel bilgi formu, katılımcıların sosyodemografik bilgilerini (aile yapısı, okul türü, ekonomik durumu, cinsiyeti..) tespit etmek amacıyla araştırmacı ve tez danışmanı tarafından 14 soru şeklinde belirlenmiştir.

2.4.2. Anne-Baba-Ergen İlişkileri Ölçeği (AİÖ-BİÖ)

Anne-Baba-Ergen İlişkileri Ölçeği, ergen bireylerin görüşleri esas alınarak anne ve baba ilişkilerini sistematize etmek için kullanılmaktadır. Anne İlişkileri Ölçeği ve Baba İlişkileri Ölçeğinden alt ölçek puanlarının yanı sıra ayrı olarak toplam puanlarda elde edilebilmektedir. Ölçeğin bu esnek kullanımından hareketle araştırmamız kapsamında bu ölçeğin yalnızca Baba İlişkileri Ölçeği kısmı kullanılmıştır. Baba İlişkileri Ölçeği sekiz alt boyuttan (yakın iletişim, birlikte etkinlikte bulunma, duyarlılık, sevgi ve güven, izleme, normların düzenlenmesi ve beklentileri karşılama, ev kuralları) ve 37 maddeden oluşmaktadır. Cevap seçenekleri, maddelerin gerek anne gerekse baba için yanıtlanabilmesini sağlayabilmek adına ikiye bölünmüştür. Her madde için beş seçenepli (5: Her zaman, 4: Sık sık, 3: Ara sıra, 2: Nadiren, 1: Hiçbir zaman) cevap şıkkı bulunmaktadır (Kaner, 2000).

Baba İlişkileri Ölçeği'nden 37-185 arası puan alınabilmektedir. Ergenin ölçekten aldığı puanın yükselmesi, babanın çocuğuyla olan ilişkisinin güçlü olduğunu, alınan puanın düşüklüğü ise babanın çocuğu ile arasındaki ilişkinin zayıf olduğunu ifade etmektedir (Kaner, 2000).

Mevcut ölçeğin güvenilirliği Kaner (2000) tarafından Cronbach's Alfa analizi ile tespit edilmiştir. Kaner, Baba İlişkileri Ölçeğinin Cronbach Alfa katsayısını 0,93 olarak bulmuştur. Ölçeğin, bilimsel çalışmalarda kullanılabilmesi için güvenilirlik kat sayısının 0,70-0,80 arasında olması yeterli bulunmaktadır. Bu bakımdan BİÖ'nün güvenilirlik düzeyinin iyi derecede olduğunu söylemek mümkündür (Kaner, 2000).

2.4.3. Ergenler için Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (EİOBÖ)

Lemmens ve arkadaşları (2009)'nın geliştirdiği Oyun Bağımlılığı Ölçeği 7 boyutu kapsayan 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin kapsadığı 7 boyut; “belirginlik”, “sorunlar”, “durum değiştirme”, “çatışma”, “dayanıklılık”, “yoksunluk” ve “nüksetme”

şeklindedir. Ölçek beşli likert tipinde, “Asla (1), Nadiren (2), Bazen (3), Sıklıkla (4) ve Çok Sık (5)” olarak puanlanan ve toplam puan üzerinden değerlendirme yapılan bir ölçektir. Ölçekten alınan toplam puan dijital oyun bağımlılığı düzeyi ile doğru orantılıdır. Bireyin ölçekten aldığı puanın yüksekliği, dijital oyun bağımlılığının yüksekliğini ifade etmektedir. Lemmens ve arkadaşlarının geliştirdiği bu ölçek, çeşitli ülkelerde çevrili yapılarak kullanılmaktadır.

Lemmens ve arkadaşları ölçeğin güvenirlik ve geçerlik çalışmasında iki çeşit uygulama gerçekleştirmişlerdir. İlk uygulama 12-18 yaş arasındaki 644 ergenin katılımı ile ikinci uygulama ise 12-18 yaş arasındaki 573 ergenin katılımı ile gerçekleşmiştir. Veriler birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi yöntemi ile analiz edilmiş ve ölçeğin geçerliliği sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ölçeğin güvenirlik katsayısını belirten Cronbach α değerini ise 0.94 olarak bulmuşlardır.

Ölçeğin orijinal halini Türkçe’ye Ilgaz (2015), kısa formunu ise Yalçın-Irmak ve Erdoğan (2016) ve Evren ve arkadaşları (2017) uyarlamıştır. Uyarlama çalışmaları kapsamında kendileri de geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını tamamlamışlardır. Ölçeğin orijinal formunu Türkçeye çeviren Ilgaz (2015), ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmasını 265 ergenin katılımıyla gerçekleştirmiştir. Yapı geçerliliğini elde etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi uygulamış, birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizinin uyum indeksleri sonucunda, ölçeğin orijinal yapısını koruyarak Türkiye’de de geçerlik sağlayabildiği tespit etmiştir. Ölçeğin güvenirliği için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları hesaplanmış ve 0.92 olarak bulunmuştur (Ilgaz, 2015). Uyarlama neticesinde elde edilen güvenirlik katsayısı değerinin 0.92 olması ölçeğin Hollanda’daki ve Türkiye’deki grupta yakın güvenirlik değerlerini ürettiğini ortaya koymaktadır.

Yapılan geçerlik ve güvenirlik analizinden elde edilen sonuçlara bakıldığında; Ergenler İçin Oyun Bağımlılığı Ölçeği’nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik verilerinin, çalışmalarda kullanılabilecek nitelik taşıdığı görülmektedir.

2.5. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları

Araştırmanın yalnızca Sakarya ili Adapazarı ve Serdivan ilçeleri sınırları içerisinde ve altı farklı lisede yapılması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Araştırma çerçevesinde örneklem grubunu temsilen seçilen lise öğrencilerinin taraflarına ulaştırılan

anket formunu ve ölçekleri samimiyetle ve doğru bir şekilde cevaplandıracağı, ölçeklerde yer alan soruların çalışmaya katılan öğrenciler tarafından net bir şekilde anlaşılacağı ve araştırmada kullanılan ölçeklerin ilgili görülen değişkenleri güvenilir olarak ölçeceği varsayılmaktadır.

3. BÖLÜM: BULGULAR

3.1. Katılımcılara İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

Araştırmamıza katılım gösteren kişilerin cinsiyetleri incelendiğinde (Tablo 2); katılımcıların %43,4'ünün kızlardan (n=175) ve %56,6'sının erkeklerden (n=228) oluştuğu görülmektedir.

Tablo 2: Katılımcıların Cinsiyeti

	SAYI (N)	YÜZDE (%)
Kız	175	43,4
Erkek	228	56,6
TOPLAM	403	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Saha araştırması esnasında cinsiyet değişkeninin dengeli bir şekilde dağılmasına özen gösterilerek daha tutarlı sonuçlar elde edilmesi hedeflenmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların Okul Türü

	SAYI (N)	YÜZDE (%)
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	77	19,1
Anadolu Lisesi	85	21,1
Anadolu İmam Hatip Lisesi	62	15,4
Fen Lisesi	71	17,6
Özel Anadolu Lisesi	33	8,2
Spor Lisesi	75	18,6
TOPLAM	403	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmada elde edilen veriler araştırma grubunu oluşturan katılımcıların (Tablo 3), %21,1'inin (n=85) Anadolu Lisesinde, %15,4'ünün (n=62) İmam-Hatip Lisesinde, %17,6'sının (n=71) Fen Lisesinde, %19,1'inin (n=77) Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde ve kalan %8,2'sinin (n=33) ise Özel Anadolu Lisesinde eğitim aldığı görülmektedir.

Tablo 4: Katılımcıların Eğitim Derecesi

	SAYI (N)	YÜZDE (%)
9. Sınıf	36	8,9
10. Sınıf	241	59,8
11. Sınıf	126	31,3
TOPLAM	403	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çeşitli okul türlerinde eğitim alan katılımcıların %8,9'u (n=36) lise bir (9. Sınıf), %59,8'i (n=241) lise iki (10. sınıf), %31,3'ü (n=126) lise üç (11. Sınıf) düzeyinde eğitim almaktadır.

Tablo 5: Katılımcıların Kardeş Sayısı

	SAYI(N)	YÜZDE (%)
1	34	8,4
2	146	36,2
3 ve Üzeri	223	55,3
TOPLAM	403	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların kardeş sayılarının öğrenilmesi maksadıyla yöneltilen sorudan elde edilen bilgiye göre (Tablo 5); katılımcıların çoğunluğunun 3 ve üzerinde kardeşe sahip olduğu %55,3 (n=223) görülmektedir. Tek çocuk olduğunu ifade edenlerin oranı örneklemin %8,4'ünü (n=34), iki kardeş olduğunu belirtenlerin oranı ise örneklemin %36,2'sını (n=146) oluşturmaktadır.

Tablo 6: Katılımcıların Aile Tipi

	SAYI (N)	YÜZDE (%)
Çekirdek Aile	318	78,9
Geniş Aile	58	14,4
Parçalanmış Aile	27	6,7
TOPLAM	403	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların yaşadıkları aile yapıları incelendiğinde ise (Tablo 6); %78,9'unun (n=318) çekirdek aile tipinde yaşam sürdüğü görülmektedir. Geniş ailede yaşam süren katılımcılar %14,4 (n=58) oranına sahipken, ebeveynlerin birbirinden ayrı yaşadığı parçalanmış ailede tipine sahip katılımcıların oranı ise %6,7'dir (n=27).

Tablo 7: Katılımcıların Ekonomik Durumu

	SAYI (N)	YÜZDE (%)
İyi	230	57,1
İyi Değil	173	42,9
TOPLAM	403	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların ailelerinin ekonomik durumlarını tanımlama biçimleri incelediğinde (Tablo 7); katılımcıların %57,1'i (n=230) gelir durumlarının iyi olduğunu, %42,9'u (n=173) ise gelir durumlarının iyi olmadığını ifade etmiştir.

3.2. Ebeveynlere İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna bakıldığında (Tablo 8); %25,8'inin (n=104) üniversite (ön lisans veya lisans) veya lisansüstü (yüksek lisans ve/veya doktora) mezunu, % 32,3'ünün (n=130) lise mezunu, % 20,1'inin (n=81) ortaokul mezunu, %21,8'inin (n=88) ilkokul mezunu veya okur-yazar olmadığı görülmektedir.

Tablo 8: Ebeveynlerin Eğitim Durumu

Anne Eğitim Durumu

	SAYI (N)	YÜZDE (%)
İlkokul veya Altı	88	21,8
Ortaokul	81	20,1
Lise	130	32,3
Üniversite veya Üstü	104	25,8
TOPLAM	403	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Baba Eğitim Durumu

	SAYI (N)	YÜZDE (%)
İlkokul ve Altı	64	15,9
Ortaokul	63	15,6
Lise	132	32,8
Üniversite Ve Üzeri	144	35,7
TOPLAM	403	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Baba eğitim durumları değerlendirildiğinde ise %35,7'sinin (n=144) üniversite (ön lisans veya lisans) veya lisansüstü mezunu, % 32,8'inin (n=132) lise mezunu,

% 15,6'sının (n=63) ortaokul mezunu, %15,9'unun (n=64) ilkokul mezunu veya okur-yazar olmadığı görülmektedir.

Tablo 9: Ebeveyn Çalışma Durumu

Anne Çalışma Durumu		
	SAYI (N)	YÜZDE (%)
Çalışıyor	134	33,3
Çalışmıyor	269	66,7
TOPLAM	403	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Baba Çalışma Durumu		
	SAYI (N)	YÜZDE (%)
Çalışıyor	361	89,9
Çalışmıyor	41	10,1
TOPLAM	403	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Öğrencilere yöneltilen “Anneniz herhangi bir işte çalışıyor mu?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde (Tablo 9); katılımcıların %33,3'ünün (n=134) annesinin herhangi bir işte çalışmadığını, %66,7'sinin ise annesinin bir işte çalıştığını ifade ettiği, “Babanız herhangi bir işte çalışıyor mu?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde ise katılımcıların %89,9'unun babasının çalıştığını ifade ettiği görülmektedir. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde katılımcıların genelinin (3\2) annelerinin çalışmadığı ve bu veriden hareketle ailenin ekonomik geçimini önemli ölçüde babanın sağlandığı tespit edilmiştir. TÜİK (2022)'e göre Türkiye’de kadınların iş gücüne katılım oranı (%32,8) üçte bir düzeyinde olup elde ettiğimiz veri ile Türkiye ortalaması benzer nitelik taşımaktadır.

3.3. Babaların Ebeveyn Tutum ve Davranışları

Babaların çocuklarına yönelik takındığı tutum ve davranış biçimlerinin çalışmada kullanılan bağımsız değişkenler üzerinde etki göstereceği düşünüldüğü için araştırma

kapsamında katılımcılara “Babanızın ebeveyn tutumunu nasıl tanımlarsınız?” sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 10: Baba Ebeveyn Tutum ve Davranışları

	SAYI (N)	YÜZDE (%)
Otoriter\ Baskıcı	29	7,2
Demokratik	229	56,8
İlgisiz\ Kayıtsız	13	3,2
Aşırı Koruyucu	31	7,7
Aşırı Hoşgörülü	40	9,9
Tutarsız\ Dengesiz	61	15,1
TOPLAM	403	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Verilen cevaplar doğrultusunda (Tablo 10); katılımcıların arasından babasının demokratik tutuma sahip olduğunu ifade edenlerin oranı %56,8 (n=229)’dır. Bu cevap diğer tutumlar arasından en çok verilen cevaptır. Bu cevabı %15,1 (n=61) ile tutarsız\dengesiz tutum takip etmektedir. Diğer tutumların oranına bakacak olursak babasının baskıcı\otoriter tutuma sahip olduğunu söyleyenlerin oranı %7,2 (n=29), aşırı koruyucu tutuma sahip olduğunu söyleyenlerin oranı %7,7 (n=31) ve aşırı hoşgörülü olduğunu söyleyenlerin oranı ise %9,9 (n=40)’dur.

3.4. Katılımcıların Düzenli Olarak Spor Yapma Durumu

Katılımcıların düzenli olarak spor yapma durumlarının çalışmada kullanılacak olan değişkenler üzerinde etkili olabileceği düşünüldüğünden katılımcılara “Düzenli olarak spor yapıyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 11: Katılımcıların Düzenli Olarak Spor Yapma Durumu

	SAYI (N)	YÜZDE (%)
Yapıyorum	194	48,1
Yapmıyorum	209	51,9
TOPLAM	403	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Elde edilen yanıtlar doğrultusunda (Tablo 11); katılımcıların %48,1’inin (n=194) düzenli olarak spor yaptığı, %51,9’unun (n=209) düzenli olarak spor yapmadığı görülmektedir.

3.5. Katılımcıların Teknolojik Aletlere Sahip Olma Durumu

Teknolojik anlamda önemli ilerlemelerin kat edildiği, günlük ihtiyaçların dahi internet ortamından karşılandığı günümüz dünyasında, dijital ortamın sağladığı faydalardan istifade etmek üzere kullanmaya başladığımız cihazların zararlarına şahit olduğumuz zamanlara doğru ilerlemekteyiz. Araştırma kapsamında katılımcıların teknolojik aletlere sahip olma durumlarının farklı değişkenler üzerinde öneme sahip olduğu düşünülerek katılımcılara “Kendinize ait bit tablete sahip misiniz?” ve “Kendinize ait bit cep telefonuna sahip misiniz?” soruları yöneltilmiştir.

Tablo 12: Katılımcıların Teknolojik Aletlere Sahip Olma Durumu

Tablet Sahip Olma		
	SAYI (N)	YÜZDE (%)
Sahibim	116	28,8
Sahip değilim	287	71,2
TOPLAM	403	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Cep Telefonuna Sahip Olma		
	SAYI (N)	YÜZDE (%)
Sahibim	388	96,3
Sahip değilim	15	3,7
TOPLAM	403	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Elde edilen yanıtlara bakıldığında (Tablo 12); katılımcıların %28,8’i (n=116) kendisine ait bir tablete sahip olduğunu ifade ederken %71,2’si (n=287) kendisine ait bir tablete sahip olmadığını ifade etmiştir.

Aynı şekilde katılımcıların %96,3’ü (n=388) kendisine ait bit cep telefonuna sahip olduğunu belirtirken %3,7’si (n=15) kendisine ait bir cep telefonuna sahip olmadığını belirtmiştir.

3.6. Cinsiyetin Baba-Ergen İlişkisi ve Dijital Oyun Bağımlılığı Düzeyine Göre Değerlendirilmesi

3.6.1. Cinsiyet- Baba-Ergen İlişkisi

Katılımcıların sahip olduğu cinsiyetin babaları ile aralarındaki ilişkiyi hangi yönde etkilediğini analiz etmek için uygulanan bağımsız değişkenler t-testinden alınan sonuca göre (Tablo 13); cinsiyet ile BİÖ'den alınan puanlar arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 13: Cinsiyetin Baba-Ergen İlişkisine Etkisi

Bağımsız Değişkenler T-Testi					
BİÖ	Cinsiyet	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	T Değeri
Ortalama Puanları	Kız	175	126,4195	0,026	-2,239
	Erkek	228	133,2412		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ulaşılan bu sonuçla birlikte “Erkek öğrencilerin babaları ile olan ilişkileri, kız öğrencilerin babaları ile olan ilişkilerinden daha güçlüdür.” hipotezi doğrulanmıştır.

3.6.2. Cinsiyet-Dijital Oyun Bağımlılığı İlişkisi

Araştırmada, dijital oyun bağımlılığının cinsiyet değişkeni ile anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız değişkenler t-testi analizi uygulanmıştır (Tablo 14). Elde edilen sonuca göre öğrencilerin cinsiyeti ile dijital oyun bağımlılığı arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Tablo 14: Cinsiyetin Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi

Bağımsız Değişkenler T-Testi					
EİOBÖ	Cinsiyet	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	T Değeri
Ortalama Puanları	Kız	175	38,6800	,000	-5,968
	Erkek	228	48,4825		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu sonuçlara göre; erkeklerin dijital oyun bağımlılığı ortalamaları, kızların dijital oyun bağımlılığı ortalamalarından daha yüksektir. EİOBÖ puan hesaplamasına göre, ölçekten

alınan puanın yükselmesi ile dijital oyun bağımlılığı arasında doğru orantı vardır. Dolayısıyla erkeklerin dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin, kızların dijital oyun bağımlılığı düzeylerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiş ve “Erkek öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri, kız öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı düzeylerinden daha yüksektir.” hipotezi doğrulanmıştır.

3.7. Ekonomik Durum Algısının Baba-Ergen İlişkisi ve Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Değerlendirilmesi

3.7.1. Ekonomik Durum Algısı-Baba-Ergen İlişkisi

Katılımcıların evlerine giren aylık ortalama maddi geliri algılama durumları ve bu algılama biçimlerinin babalarıyla olan ilişkilerine etkisi incelemek amacıyla yapılan bağımsız değişkenler t-testi sonucunda (Tablo 15); sahip olunan ekonomik durum algısı ile baba-ergen ilişkisi arasında anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 15: Ekonomik Durum Algısının Baba-Ergen İlişkisine Etkisi

Bağımsız Değişkenler T-Testi					
	Ekonomik Durum Algısı	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	T Değeri
BİÖ Ortalama Puanları	İyi	230	132,6769	,070	1,816
	İyi değil	173	127,1272		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 16: Ekonomik Durum Algısının Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi

Bağımsız Değişkenler T-Testi					
	Ekonomik Durum Algısı	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	T Değeri
EİOBÖ Ortalama Puanları	İyi	230	42,6739	,035	-2,118
	İyi Değil	173	46,2890		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bunun aksine, uygulanan bağımsız değişkenler t-testi sonucunda (Tablo 16); katılımcıların aile içerisindeki ekonomik gelir algıları ile dijital oyun bağımlılığı arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır ($p<0,05$)

3.8. Katılımcıların Anne-Baba Eğitim Düzeylerinin Baba-Ergen İlişkisi ve Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Değerlendirilmesi

3.8.1. Anne-Baba Eğitim Düzeyi-Baba-Ergen İlişkisi

Anne Eğitim Düzeyi-Baba-Ergen İlişkisi değişkenleri arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizinden elde edilen sonuca göre (Tablo 17); anne eğitim seviyesinin ilkokul veya üniversite derecesinde olmasının ergenin babasıyla kurduğu ilişkiyi herhangi bir yönde anlamlı olarak etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır ($p>0,05$).

Tablo 17: Anne Eğitim Düzeyinin Baba-Ergen İlişkisine Etkisi

Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi					
	Anne Eğitim Düzeyi	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	F Değeri
BiÖ Ortalama Puanları	İlkokul ve altı	88	131,0455		
	Ortaokul	80	135,5635	,294	1,242
	Lise	130	128,9077		
	Üniversite ve üzeri	104	129,2886		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Baba eğitim düzeyine ilişkin yapılan tek yönlü varyans analiz testinde ise anne eğitim düzeyinde olduğu gibi baba eğitim düzeyi (Tablo 18) ile baba-ergen ilişkisi arasında da anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 18: Baba Eğitim Düzeyinin Baba-Ergen İlişkisine Etkisi

Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi					
	Baba Eğitim Düzeyi	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	F Değeri
BiÖ Ortalama Puanları	İlkokul ve altı	64	131,7813		
	Ortaokul	63	135,1429	,482	,823
	Lise	132	128,2803		
	Üniversite ve üzeri	144	129,3357		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.8.2. Anne-Baba Eğitim Düzeyi-Dijital Oyun Bağımlılığı

Anne eğitim düzeyi-dijital oyun bağımlılığı değişkenleri arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizinden elde edilen sonuca göre (Tablo 19); anne eğitim seviyesinin ilkökul veya üniversite derecesinde olmasının ergenin dijital oyun bağımlılığı düzeyini herhangi bir yönde anlamlı olarak etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır ($p>0,05$).

Tablo 19: Anne Eğitim Düzeyinin Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi

Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi					
	Anne Eğitim Düzeyi	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	F Değeri
EİOBÖ Ortalama Puanları	İlkokul ve altı	88	45,3750		
	Ortaokul	81	40,7037	,223	1,465
	Lise	130	44,8846		
	Üniversite ve üzeri	104	45,1731		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Baba Eğitim Düzeyi-Dijital Oyun Bağımlılığı değişkenleri arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizinden elde edilen sonuca göre (Tablo 20); baba eğitim seviyesinin ilkökul veya üniversite derecesinde olmasının, ergenin dijital oyun bağımlılığı düzeyini herhangi bir yönde anlamlı olarak etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır ($p>0,05$).

Tablo 20: Baba Eğitim Düzeyinin Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi

Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi					
	Baba Eğitim Düzeyi	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	F Değeri
EİOBÖ Ortalama Puanları	İlkokul ve altı	64	41,2969		
	Ortaokul	63	45,3492	,504	,783
	Lise	132	44,5152		
	Üniversite ve üzeri	144	44,7708		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu araştırmada, ebeveynlerin eğitim derecelerinin ergenlerin dijital oyun bağımlılığını ve babaları ile ilişkilerini herhangi bir yönde etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Anne

eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyinden alınan $p>0,05$ sonucu, bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir farkın bulunmadığını ifade etmektedir.

3.9. Katılımcıların Anne Çalışma Durumunun Baba-Ergen İlişkisi Ve Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Değerlendirilmesi

3.9.1. Anne Çalışma Durumu- Baba-Ergen İlişkisi

Katılımcıların annelerinin çalışma durumunun, babaları ile olan ilişkilerini hangi yönde etkilediğini tespit etmek amacıyla uygulanan bağımsız değişkenler t-testinde elde edilen sonuca göre (Tablo 21); anne çalışma durumu ile BİÖ’den alınan puanlar arasında anlamlı fark tespit edilememiştir ($p>0,05$).

Tablo 21: Anne Çalışma Durumunun Baba-Ergen İlişkisine Etkisi

Bağımsız Değişkenler T-Testi					
BİÖ Ortalama Puanları	Anne Çalışma Durumu	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	T Değeri
	Çalışıyor	134	127,2985	,164	-1,395
	Çalışmıyor	269	131,7836		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ulaşılan bu sonuçla birlikte “Annesi çalışan ergenlerin babaları ile olan ilişkileri daha iyidir.” hipotezi doğrulanamamıştır.

3.9.2. Anne Çalışma Durumu-Dijital Oyun Bağımlılığı

Araştırmada, dijital oyun bağımlılığının anne çalışma durumu üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını tespit etmek amacıyla bağımsız değişkenler t-testi analizi uygulanmış (Tablo 22), alınan sonuçta katılımcıların anne çalışma durumu ile dijital oyun bağımlılığı arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır ($p<0,05$).

Tablo 22: Anne Çalışma Durumunun Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi

Bağımsız Değişkenler T-Testi					
EİOBÖ Ortalama Puanları	Anne Çalışma Durumu	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	T Değeri
	Çalışıyor	134	46,6791	,041	2,049
	Çalışmıyor	269	43,0037		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Annesi çalışan ergen bireylerin annesi çalışmayanlara oranla dijital oyun bağımlılığı ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiş ve “Annesi çalışan ergenlerin dijital oyun bağımlık düzeyleri daha yüksektir.” hipotezi doğrulanmıştır.

3.10. Katılımcıların Babalarının Ebeveyn Tutulumlarının Baba-Ergen İlişkisi ve Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Değerlendirilmesi

3.10.1. Baba Tutumu-Baba-Ergen İlişkisi

Araştırmada katılımcıların babalarının ebeveynlik tutumunun, babaları ile olan ilişkilerine etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizinden elde edilen sonuca göre (Tablo 23); baba tutumu ile baba ilişkileri arasında anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Tablo 23: Baba Tutumunun Baba-Ergen İlişkisine Etkisi

Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi					
	Baba Ebeveyn Tutumu	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	F Değeri
BİÖ Ortalama Puanları	Otoriter\ baskıcı	29	122,6786		
	Demokratik	229	139,8515		
	İlgisiz\ kayıtsız	13	62,0000	,000	33,770
	Aşırı koruyucu	31	129,4839		
	Aşırı hoşgörülü	40	135,5500		
	Tutarsız\ dengesiz	61	109,3934		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Uygulanan Levene Testi analiz sonucunda ulaşılan $p>0,05$ değerinin değişkenler arasında varyans homojenliği sağlandığını göstermesi üzerine, hangi baba tutumlarının birbiri arasında anlamlı fark oluşturduğunu belirlemek için Tukey HSD testi yapılmıştır.

Tablo 24: Demokratik Baba Tutumunun Baba-Ergen İlişkisine Etkisi

	Baba Ebeveyn Tutumu	Ortalama Farkı (Mean Difference)	Anlamlılık Değeri (Sig.)
Demokratik	Otoriter\baskıcı	17,17296*	,011
	İlgisiz\ Kayıtsız	77,85153*	,000
	Aşırı Koruyucu	10,36766	,282
	Aşırı Hoşgörülü	4,30153	,924
	Tutarsız\Dengesiz	30,45809*	,000

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Elde edilen sonuçlarla birlikte (Tablo 24); babaları demokratik tutuma sahip ergenlerin babaları ile olan ilişkilerinin, babaları baskıcı (otoriter), tutarsız (dengesiz) ve ilgisiz (kayıtsız) tutuma sahip ergenlerden daha güçlü olduğu tespit edilmiştir. Edinilen bu sonuçla birlikte “Babaları demokratik tutuma sahip olan ergenlerin babaları olan ilişkileri, babaları baskıcı ve ilgisiz tutuma sahip olan ergenlerden daha güçlüdür.” hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo 25: Otoriter\Baskıcı Baba Tutumunun Baba-Ergen İlişkisine Etkisi

	Baba Ebeveyn Tutumu	Ortalama Farkı (Mean Difference)	Anlamlılık Değeri (Sig.)
Otoriter\ Baskıcı	Demokratik	-17,17296*	,011
	İlgisiz\ Kayıtsız	60,67857*	,000
	Aşırı Koruyucu	-6,80530	,912
	Aşırı Hoşgörülü	-12,87143	,323
	Tutarsız\ Dengesiz	13,28513	,209

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ayrıca babaları baskıcı (otoriter) tutuma sahip ergenlerin (Tablo 25); babaları ile olan ilişkilerinin, babaları ilgisiz (kayıtsız) tutuma sahip olan ergenlerden daha güçlü olduğu, babası ilgisiz (kayıtsız) tutuma sahip ergenlerin (Tablo 26) ise babaları ile olan ilişkilerinin mevcut tüm tutumlara oranla anlamlı şekilde zayıf olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 26: İlgisiz\Kayıtsız Baba Ebeveyn Tutumunun Baba-Ergen İlişkisine Etkisi

	Baba Ebeveyn Tutumu	Ortalama Farkı (Mean Difference)	Anlamlılık Değeri (Sig.)
İlgisiz\Kayıtsız	Otoriter\ Baskıcı	-60,67857*	,000
	Demokratik	-77,85153*	,000
	Aşırı Koruyucu	-67,48387*	,000
	Aşırı Hoşgörülü	-73,55000*	,000
	Tutarsız\ Dengesiz	-47,39344*	,000

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Babaları tutarsız\dengesiz tutuma sahip ergenlerin (Tablo 27); babaları ile olan ilişkilerinin, babaları ilgisiz (kayıtsız) tutuma sahip ergenlere oranla daha güçlü, babaları demokratik, aşırı koruyucu ve aşırı hoşgörülü tutuma sahip ergenlerden daha zayıf olduğu görülmüştür.

Tablo 27: Tutarsız\Dengesiz Baba Ebeveyn Tutumunun Baba-Ergen İlişkisine Etkisi

	Baba Ebeveyn Tutumu	Ortalama Farkı (Mean Difference)	Anlamlılık Değeri (Sig.)
Tutarsız\ Dengesiz	Otoriter\ Baskıcı	-13,28513	,209
	Demokratik	-30,45809*	,000
	İlgisiz\ kayıtsız	47,39344*	,000
	Aşırı Koruyucu	-20,09043*	,006
	Aşırı hoşgörülü	-26,15656*	,000

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sahip olunan baba ebeveyn tutumlarının, ergenlerin babaları ile olan ilişkilerini olumlu veya olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmış.

3.10.2. Baba Ebeveyn Tutumu-Dijital Oyun Bağımlılığı

Araştırmada, baba ebeveynlik tutumunun dijital oyun bağımlılığına etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizinden elde edilen sonuçta (Tablo 28); algılanan baba tutumu ile dijital oyun bağımlılığı arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 28: Baba Ebeveyn Tutumunun Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi

Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi					
	Baba Ebeveyn Tutumu	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	F Değeri
EİOBÖ Ortalama Puanları	Otoriter\ baskıcı	29	50,2069	,002	3,857
	Demokratik	229	41,3886		
	İlgisiz\ kayıtsız	13	46,6923		
	Aşırı koruyucu	31	42,9677		
	Aşırı hoşgörülü	40	47,9000		
	Tutarsız\ dengesiz	61	49,7377		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Uygulanan Levene Testi analiz sonucunda ulaşılan $p > 0,05$ değerinin değişkenler arasında varyans homojenliği sağlandığını göstermesi üzerine hangi baba tutumlarının birbiri arasında anlamlı fark oluşturduğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD testi yapılmıştır.

Tablo 29: Demokratik Baba Ebeveyn Tutumunun Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi

	Baba Ebeveyn Tutumu	Ortalama Farkı (Mean Difference)	Anlamlılık Değeri (Sig.)
Demokratik	Otoriter\baskıcı	-8,81825	,083
	İlgisiz\ Kayıtsız	-5,30366	,877
	Aşırı Koruyucu	-1,57910	,996
	Aşırı Hoşgörülü	-6,51135	,209
	Tutarsız\ Dengesiz	-8,34906*	,008

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Elde edilen sonuçlarla birlikte (Tablo 29); babaları demokratik tutuma sahip olan ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin, babaları tutarsız (dengesiz) tutuma sahip olan ergenlerden daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre “babaları demokratik tutuma sahip olan ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri, babaları dengesiz\ tutarsız tutuma sahip olan ergenlerden daha düşüktür” hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo 30: Otoriter\Baskıcı Baba Ebeveyn Tutumunun Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi

	Baba Ebeveyn Tutumu	Ortalama Farkı (Mean Difference)	Anlamlılık Değeri (Sig.)
Otoriter\ Baskıcı	Demokratik	8,81825	,083
	İlgisiz\ Kayıtsız	3,51459	,989
	Aşırı Koruyucu	7,23915	,550
	Aşırı Hoşgörülü	2,30690	,993
	Tutarsız\ Dengesiz	,46919	1,000

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Babası otoriter\baskıcı (Tablo 30) ve ilgisiz\kayıtsız (Tablo 31) tutuma sahip ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri ile mevcut diğer tüm baba ebeveyn tutumları arasında herhangi bir anlamlı farka rastlanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 31: İlgisiz\Kayıtsız Baba Ebeveyn Tutumunun Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi

	Baba Ebeveyn Tutumu	Ortalama Farkı (Mean Difference)	Anlamlılık Değeri (Sig.)
İlgisiz\ Kayıtsız	Otoriter\ Baskıcı	-3,51459	,989
	Demokratik	5,30366	,877
	Aşırı Koruyucu	3,72457	,985
	Aşırı Hoşgörülü	-1,20769	1,000
	Tutarsız\ Dengesiz	-3,04540	,991

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu sonuca göre “Babaları otoriter\baskıcı ve ilgisiz\kayıtsız tutuma sahip ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri, mevcut diğer tüm baba ebeveyn tutumlarına oranla daha yüksektir.” hipotezi doğrulanamamıştır.

3.11. Katılımcıların Aile Tiplerinin Baba-Ergen İlişkisi ve Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Değerlendirilmesi

3.11.1. Aile Tipi- Baba-Ergen İlişkisi

Araştırmada, katılımcıların sahip olduğu aile tipinin, baba ilişkilerine etkisinin incelenmesi ve aralarında anlamlı farklılığın olup oluşmadığının tespiti amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucuna göre (Tablo 32); sahip olunan aile tipi ile baba ilişkileri arasında anlamlı farka rastlanmıştır ($p<0,05$).

Tablo 32: Katılımcıların Aile Tipinin Baba-Ergen İlişkisine Etkisi

Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi					
BİÖ	Aile tipi	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	F Değeri
Ortalama Puanları	Çekirdek aile	318	131,7170		
	Geniş aile	58	128,9474	,038	3,299
	Parçalanmış aile	27	116,2963		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Uygulanan Levene Testi analiz sonucunda ulaşılan $p > 0,05$ değerinin değişkenler arasında varyans homojenliği sağlandığını göstermesi üzerine, hangi aile tiplerinin birbiri arasında anlamlı fark oluşturduğunu belirlemek için Tukey HSD Testi yapılmıştır.

Tablo 33: Çekirdek Aile Tipinin Baba-Ergen İlişkisine Etkisi

	Aile Tipi	Ortalama Farkı (Mean Difference)	Anlamlılık Değeri (Sig.)
Çekirdek Aile	Geniş Aile	2,76961	,800
	Parçalanmış Aile	15,42068*	,030

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Alınan sonuçlara göre (Tablo 33); çekirdek aile tipine sahip olan ergenlerin babaları ile olan ilişkilerinin, parçalanmış aileye sahip olan ergenlerden anlamlı şekilde daha güçlü olduğu bulunurken ($p < 0,05$), geniş aile yapısına sahip olan ergenler arasında anlamlı farka rastlanmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 34: Geniş Aile Tipinin Baba-Ergen İlişkisine Etkisi

	Aile Tipi	Ortalama Farkı (Mean Difference)	Anlamlılık Değeri (Sig.)
Geniş Aile	Çekirdek Aile	-2,76961	,800
	Parçalanmış Aile	12,65107	,174

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ayrıca geniş aile tipine sahip olan ergenlerin (Tablo 34) babaları ile olan ilişkilerinin, parçalanmış veya çekirdek aile tipine göre anlamlı yönde farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$).

3.11.2. Aile Tipi-Dijital Oyun Bağımlılığı

Araştırmada, katılımcıların sahip oldukları aile tipinin dijital oyun bağımlılığı düzeylerine etkisinin değerlendirilmesi ve aralarındaki anlamlı farklılıkların tespit edilmesi amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizine göre (Tablo 35); ergenlerin sahip olduğu aile tipinin dijital oyun bağımlılığı düzeylerine herhangi bir yönde anlamlı şekilde etki etmediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 35: Katılımcıların Aile Tipinin Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi

Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi					
	Aile tipi	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	F Değeri
EİOBÖ Ortalama Puanları	Çekirdek aile	318	44,3616		
	Geniş aile	58	42,6379	,662	,414
	Parçalanmış aile	27	46,0370		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.12. Katılımcıların Sınıf Düzeylerinin Baba-Ergen İlişkisi ve Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Değerlendirilmesi

3.12.1. Sınıf Düzeyi-Baba-Ergen İlişkisi

Araştırmada, katılımcıların sınıf düzeylerinin babaları ile olan ilişkilerine etkisinin incelemesi ve aralarındaki anlamlı farklılıkların tespit edilmesi amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda (Tablo 36); ergenlerin sınıf düzeylerinin babaları ile olan ilişkilerini anlamlı düzeyde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır ($p<0,05$).

Tablo 36: Katılımcıların Sınıf Düzeyinin Baba-Ergen İlişkisine Etkisi

Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi					
	Sınıf Düzeyi	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	F Değeri
BİÖ Ortalama Puanları	9. Sınıf	36	144,1944		
	10.Sınıf	241	129,7250	,012	4,449
	11. Sınıf	126	127,3889		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Uygulanan Levene Testi analiz sonucunda ulaşılan $p>0,05$ değerinin değişkenler arasında varyans homojenliği sağlandığını göstermesi üzerine hangi sınıf düzeylerinin birbiri arasında anlamlı fark oluştuğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD Testi yapılmıştır.

Tablo 37: 9. Sınıfta ğrenim Görmenin Baba-Ergen İlişkisine Etkisi

	Sınıf Düzeyi	Ortalama Farkı (Mean Difference)	Anlamlılık Değeri (Sig.)
9. Sınıf	10. Sınıf	14,46944*	,021
	11. Sınıf	16,80556*	,009

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Alınan sonuçlara göre (Tablo 37); 9. Sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin, 10. ve 11. Sınıf düzeylerinde öğrenim gören öğrencilere oranla babaları ile olan ilişkilerinin anlamlı şekilde güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ortalama farkları değerlendirildiğinde yaş ilerledikçe babayla olan ilişkinin zayıfladığını söylemek mümkündür.

3.12.2. Sınıf Düzeyi- Dijital Oyun Bağımlılığı

Araştırmada, sınıf düzeyinin dijital oyun bağımlılığına etkisinin incelemesi ve aralarındaki anlamlı farklılıkların değerlendirilmesi amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Tablo 38: Katılımcının Sınıf Düzeyinin Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi

Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi					
	Sınıf Düzeyi	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	F Değeri
EİOB Ortalama Puanları	9. Sınıf	36	40,0556		
	10.Sınıf	241	44,5021	,300	1,208
	11. Sınıf	126	44,8889		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan analiz sonucunda (Tablo 38); sınıf düzeyinin dijital oyun bağımlılığına anlamlı düzeyde etki etmediği sonucuna ulaşılmıştır ($p>0,05$).

3.13. Katılımcıların Düzenli Olarak Spor Yapma Durumlarının Baba-Ergen İlişkisi ve Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Değerlendirilmesi

3.13.1. Düzenli Olarak Spor Yapma-Baba-Ergen İlişkisi

Düzenli olarak spor yapma durumunun baba ile olan ilişkiyi hangi yönde etkilediğini tespit etmek amacıyla uygulanan bağımsız değişkenler t-testi analiz sonucunda (Tablo 39); düzenli olarak spor yapma durumları ile BİÖ'den alınan puanlar arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 39: Düzenli Olarak Spor Yapma Durumunun Baba-Ergen İlişkisine Etkisi

Bağımsız Değişkenler T-Testi					
BİÖ Ortalama Puanları	Spor Yapma Durumu	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	T Değeri
	Yapıyorum	194	131,1753	,573	,564
	Yapmıyorum	209	129,4615		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ulaşılan bu sonuçla birlikte “Düzenli olarak spor yapan ergen bireylerin babaları ile olan ilişkileri daha güçlüdür.” hipotezi doğrulanamamıştır.

3.13.2. Düzenli Olarak Spor Yapma-Dijital Oyun Bağımlılığı

Araştırmada, düzenli olarak spor yapma durumunun dijital oyun bağımlılığı üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla bağımsız değişkenler t-testi analizi uygulanmış (Tablo 40), alınan sonuca göre katılımcıların düzenli olarak spor yapma durumları ile dijital oyun bağımlılığı arasında anlamlı bir farka rastlanamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 40: Düzenli Olarak Spor Yapma Durumunun Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi

Bağımsız Değişkenler T-Testi					
EİOBÖ Ortalama Puanları	Spor Yapma Durumu	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	T Değeri
	Yapıyorum	194	45,5103	,145	1,461
	Yapmıyorum	209	43,0335		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ulaşılan bu sonuç ile birlikte “Düzenli olarak spor yapan ergen bireylerin dijital oyun bağımlılık düzeyleri daha düşüktür.” hipotezi doğrulanamamıştır.

3.14. Katılımcıların Kendilerine Ait Bir Tablete Sahip Olma Durumlarının Baba-Ergen İlişkisi ve Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Değerlendirilmesi

3.14.1. Kendine Ait Bir Tablete Sahip Olma-Baba-Ergen İlişkisi

Kendine ait bir tablete sahip olma durumunun baba ilişkilerini hangi yönde etkilediğini tespit etmek amacıyla uygulanan bağımsız değişkenler t-testi analiz sonucunda (Tablo 41); kendine ait bir tablete sahip olma durumu ile BİÖ’den alınan ortalama puanlar arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 41: Kendine Ait Bir Tablete Sahip Olma Durumunun Baba-Ergen İlişkisine Etkisi

Bağımsız Değişkenler T-Testi					
BİÖ Ortalama Puanları	Tablet Sahip Olma Durumu	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	T Değeri
	Sahibim	116	132,7414	,304	1,030
	Sahip Değilim	287	129,2937		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ulaşılan bu sonuçla birlikte “Kendisine ait bir tablete sahip olan ergen bireylerin babaları ile olan ilişkileri daha zayıftır.” hipotezi doğrulanamamıştır.

3.14.2. Kendine Ait Bir Tablete Sahip Olma-Dijital Oyun Bağımlılığı

Araştırmada, ergenlerin kendilerine ait bir tablete sahip olma durumlarının dijital oyun bağımlılığı üzerinde anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığını tespit etmek amacıyla yapılan bağımsız değişkenler t-testi analizi sonucunda (Tablo 42); kendine ait bir tablete sahip olma durumu ile dijital oyun bağımlılığı arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır ($p<0,05$). Tablet sahibi olan ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri, tablete sahip olmayan ergenlerden daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Ulaşılan bu veriden yola çıkarak, ergenlerin dijital oyun oynamak için tableti tercih etmediği yorumu yapılabilir.

Tablo 42: Kendine Ait Bir Tablete Sahip Olma Durumunun Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi

Bağımsız Değişkenler T-Testi					
EİOBÖ Ortalama Puanları	Tablete Sahip Olma Durumu	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	T Değeri
	Sahibim	116	41,0172	,010	-2,419
	Sahip Değilim	287	45,5226		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ulaşılan bu sonuç ile birlikte “Kendisine ait bir tablete sahip olan ergen bireylerin dijital oyun bağımlılık düzeyleri daha yüksektir.” hipotezi doğrulanamamıştır.

3.15. Baba-Ergen İlişkisi-Dijital Oyun Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Pearson Korelasyon analizi, değişkenlerin birbiri ile birlikte yönlü değişimini tespit eden istatistiksel bir analiz yöntemidir. İki değişken de birbirinin sebebi veya neticesi olabilir. A ve B arasında bir ilişki varsa A, B’nin veya B, A’nın bir sebebi veya sonucu olarak açıklanabilir (Balcı, 2016).

Araştırmaya katılan ergenlerin babaları ile olan ilişkilerinin dijital oyun bağımlılığı düzeylerine etkisini ve yönünü tespit etmek için değişkenler arası basit pearson korelasyon analizi uygulanmıştır (Tablo 43). Analiz sonucunda BİÖ puanları ile EİOBÖ puanları arasında negatif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bu durum, ölçeklerden birinin puanı arttıkça diğ erinin azaldığını ifade etmektedir.

Tablo 43: Baba-Ergen İlişkisi-Dijital Oyun Bağımlılığı İlişkisi

Pearson Korelasyon Analizi			
BİÖ Ortalama Puan	Pearson Korelasyonu Sig. (2-kuyruklu) Sayı (N)	BİÖ Ortalama	EİOBÖ Ortalama
		1	-,167**
			,001
EİOBÖ Ortalama Puan	Pearson Korelasyonu Sig. (2-kuyruklu) Sayı (N)	403	403
		-,167**	1
		,001	
		403	403

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Korelasyon analizi sonucunda elde edilen anlamlı fark neticesinde Baba İlişkileri Ölçeğinden alınan puanların dijital oyun bağımlılığını ne şekilde kestirebildiğini ortaya koymak adına basit doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır.

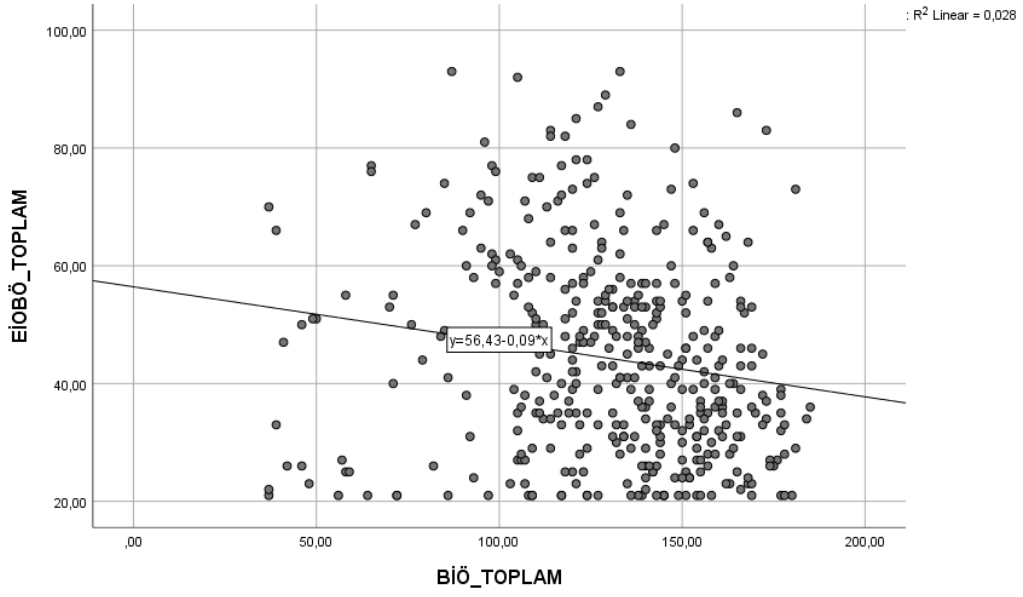
Tablo 44: Baba-Ergen İlişkisinin Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisi

BASİT DOĞRUSAL REGRESYON ANALİZİ								
Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Model Özeti		ANAOVA Sonuçları		Katsayılar		
		R	R²	F	P		B	P
BİÖ	EİOBÖ Toplam Puan	,167	,028	11,442	,001	Denklem Sabiti	56,428	,000
						BİÖ	-,093	,001
BİÖ	Çatışma	,225	,050	2,988	,005	Denklem Sabiti	141,653	,000
						BİÖ	-2,473	,002

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ulaşılan sonuç ile birlikte (Tablo 44); baba ilişkileri ile dijital oyun bağımlılığı arasında anlamlı ilişki gözlenmiş; baba ilişkilerinin, dijital oyun bağımlılığının ve EİOBÖ'nün alt boyutlarından olan 'çatışma'nın anlamlı bir yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir.

Bu durumda, ergenlerin BİÖ'den aldıkları puan arttıkça (babaları ile olan ilişkileri güçlendikçe) EİOBÖ'den aldıkları puanın azaldığı tespit edilmiştir. EİOBÖ puanlaması gereği, katılımcıların ölçekten aldığı puanın düşmesi, dijital oyun bağımlılığı düzeyinin azalması anlamına geldiğinden, ergenlerin babaları ile olan ilişkileri güçlendikçe dijital oyun bağımlılığı oranının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 1: Baba-Ergen İlişkisinin Dijital Oyun Bağımlılığına Etkisinin Dağılım Grafiği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Değişkenler arasındaki doğrusallığın test edilmesi amacıyla yapılan dağılım grafiğinde de (Saçılım Diyagramı) (Şekil 1) baba-ergen ilişkisinin dijital oyun bağımlılığına etkisi görsel olarak ifade edilmiştir. Buna göre; Baba İlişkileri Ölçeği toplam puanının, Ergenler İçin Oyun Bağımlılığı Ölçeği toplam puanlarındaki değişimin yüzde 2,8’ini, çatışma puanlarındaki değişimin ise yüzde 5,0’ini açıklayabildiği görülmüştür.

Elde edilen bilgiye istinaden “Ergenlerin babaları ile olan ilişkileri güçlendikçe dijital oyun bağımlılığı düzeylerinde azalma görülür.” hipotezi doğrulanmıştır.

SONUÇ

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, lise düzeyinde eğitim gören ergenlik çağındaki öğrencilerin babalarıyla olan ilişkilerinin, dijital oyun bağımlılığı düzeylerine etkisi cinsiyet, ekonomik durum algısı, kendine ait bir tablete sahip olma, spor yapıyor olma, ebeveyn eğitim düzeyi ve ebeveyn çalışma durumu gibi çeşitli değişkenler eşliğinde değerlendirilmiştir. Bu çalışma ve çalışma sonucunda elde edilen bulgular, baba-ergen ilişkisi çerçevesinde dijital oyun bağımlılığının ergenler üzerindeki seyri hususunda önemli ipuçları vermektedir.

Katılımcıların cinsiyet durumlarının baba ilişkilerine ve dijital oyun bağımlılığı düzeylerine hangi yönde etki ettiği incelenmiş ve cinsiyetin ergenlerin baba ilişkilerinde anlamlı fark oluşturduğu; erkeklerin babaları ile olan ilişkilerinin, kızların babaları ile olan ilişkilerinden daha güçlü olduğu tespit edilmiştir. Dijital oyun bağımlılığında da cinsiyet değişkeni anlamlı fark oluşturmuş, erkeklerin dijital oyun bağımlılığı düzeyinin kızların oyun bağımlılığı düzeyinden daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Hazar vd. (2017) tarafından yürütülen çalışmada da erkeklerin dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin kadınlara oranla anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Horzum (2011) da ilköğretim düzeyindeki erkek öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin kız öğrencilere göre anlamlı şekilde yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aktaş ve Bostancı (2021)'nın üniversite düzeyindeki öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri ve pandeminin dijital oyun oynama zamanlarına etkisini inceledikleri çalışmada da erkeklerin kızlara oranla daha fazla dijital oyun oynadığını tespit etmiştir.

Ebeveynlerin eğitim düzeyinin ergenlerin baba ilişkilerine ve dijital oyun bağımlılığına etkisi incelenmiş, buna göre; anne ve baba eğitim düzeyinin ilköğretim veya üniversite düzeyinde olmasının ergenlerin baba ilişkilerini ve dijital oyun bağımlılığı düzeylerini herhangi bir şekilde anlamlı olarak farklılaştırmadığı tespit edilmiştir. Paralel olarak Aynacı (2020)'nın anne-baba ilişkisinin davranış problemlerine ve benlik saygısına etkisini incelediği çalışmada da baba eğitim durumu ile baba ilişkisi arasında anlamlı farka rastlanmamıştır.

Katılımcıların sahip oldukları ekonomik durum algısının babaları ile olan ilişkilerine etkisi değerlendirildiğinde; sahip olunan ekonomik durum algısı ile baba ilişkileri

arasında anlamlı fark bulunamamış, bunun aksine ekonomik durum algısının dijital oyun bağımlılığını anlamlı şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Ekonomik durum algısı ‘iyi’ düzeyde olanların dijital oyun bağımlılığı seviyesinin, ekonomik durum algısı ‘iyi değil’ düzeyinde olanlara göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Benzer olarak Çavuş vd. (2016) tarafından üniversite öğrencilerinin bilgisayar oyununa bağımlılık düzeylerini araştırmak amacıyla yapılan araştırmada da ailenin gelir seviyesi arttıkça öğrencilerin bilgisayar oyun bağımlılığı düzeylerinde artış görüldüğü tespit edilmiştir.

Katılımcıların kendilerine ait bir tablete sahip olma durumlarının babaları ile olan ilişkilerine etkisi değerlendirildiğinde; tablete sahip olma durumu ile baba ilişkileri arasında anlamlı fark bulunamamış, bunun aksine tablete sahip olma durumunun dijital oyun bağımlılığını anlamlı şekilde farklılaştırdığı tespit edilmiştir. Kendisine ait tablete sahip olan ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin, tablete sahip olmayan ergenlere oranla daha düşük olduğu görülmüştür. Buradan hareketle ergenlerin dijital oyunları tablet üzerinden değil, diğer teknolojik araçlar üzerinden oynadığı yorumu yapılabilir.

Katılımcıların düzenli olarak spor yapma durumlarının baba ilişkilerine ve dijital oyun bağımlılığına etkisi incelendiğinde; düzenli olarak spor yapma durumu ile baba ilişkileri ve dijital oyun bağımlılığı arasında herhangi bir anlamlı farka rastlanamamıştır. Ancak ilgili literatür incelendiğinde aksi sonuçlarla karşılaşmış, Güvendi vd. (2019) ve Hazar vd. (2017)’nin yürüttükleri çalışmalarda, fiziksel aktiviteye katılımın artmasının oyun bağımlılığını azalttığı, Demir ve Cicioğlu (2019)’nun çalışmasında da dijital oyun oynama motivasyonu arttıkça fiziksel faaliyetlere katılım motivasyonunun azaldığı tespit edilmiştir. Literatürde yer alan araştırma bulgularının farklılaşmasında, örneklem grubunda yer alan katılımcı farklılığı, zamansal ve bireysel farklılıklar gibi faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların sınıf düzeylerinin babaları ile olan ilişkilerine etkisi incelendiğinde; sınıf düzeyi ile baba ilişkileri arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Alınan sonuçlara göre, 9. Sınıf düzeyinde öğrenim gören kişilerin 10. ve 11. Sınıf düzeylerinde öğrenim gören kişilere göre babaları ile olan ilişkilerinin anlamlı şekilde güçlü olduğunu, yaş ilerledikçe babayla olan ilişkinin zayıfladığını söyleyebiliriz. Bunun yanında sınıf düzeyi ile dijital oyun bağımlılığı arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Katılımcıların sahip oldukları aile tipinin babaları ile olan ilişkilerine etkisi incelendiğinde; aile tipi ile baba ilişkileri arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Alınan sonuçlara bakıldığında, çekirdek aile tipine sahip olan ergenlerin babaları ile olan ilişkilerinin, parçalanmış aileye sahip olan ergenlerden anlamlı şekilde daha güçlü olduğu bulunurken, geniş aile yapısına sahip olan ergenler ile diğer aile tiplerine sahip ergenler arasında anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Bunun yanında aile tipi ile dijital oyun bağımlılığı arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Anne çalışma durumunun ergenlerin baba ilişkilerine ve dijital oyun bağımlılığı düzeylerine etkisi incelenmiş, buna göre; anne çalışma durumunun baba ilişkisini anlamlı şekilde etkilemediği ancak dijital oyun bağımlılığını anlamlı şekilde etkileyerek artırdığı tespit edilmiştir. Buradan hareketle “Annenin çalışıyor olması, çocuğun dijital oyun bağımlılığını olumsuz şekilde etkilemektedir.” denilebilir. Çakır (2021)’ın liselilerin yalnızlık ve dijital oyun bağımlılığı ilişkisini incelediği çalışmada, anneleri çalışan ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiş ve bu durumu şöyle açıklamıştır: “Anneler kaliteli bir işe sahip olduklarında daha yoğun oluyorlar ve bu sebeple çocukları üzerindeki kontrolü kaybediyorlar.”

Babaların çocuklarına karşı sergilediği tutum ve davranış biçimlerinin çocukları ile olan ilişkilerine etkisi değerlendirildiğinde; babaların sahip oldukları tutum ile ergenlerin baba ilişkileri arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Babaları demokratik tutuma sahip olan ergenlerin babaları ile olan ilişkilerinin, babaları baskıcı (otoriter), tutarsız (dengesiz) ve ilgisiz (kayıtsız) tutuma sahip ergenlerden daha güçlü olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, babaları tutarsız\dengesiz tutuma sahip ergenlerin babaları ile olan ilişkisinin, babaları ilgisiz (kayıtsız) tutuma sahip ergenlere oranla daha güçlü, babaları demokratik, aşırı koruyucu ve aşırı hoşgörülü tutuma sahip ergenlerden daha zayıf olduğu görülmüştür. Ayrıca babaları baskıcı (otoriter) tutuma sahip ergenlerin babaları ile olan ilişkilerinin, babaları ilgisiz (kayıtsız) tutuma sahip olan ergenlerden daha güçlü olduğu, babası ilgisiz (kayıtsız) tutuma sahip ergenlerin babaları ile olan ilişkilerinin ise mevcut tüm tutumlara oranla anlamlı şekilde zayıf olduğu göze çarpmaktadır.

Benzer bir anlamlı fark, katılımcıların babalarının sahip olduğu tutum ile dijital oyun bağımlılığı düzeyinde de karşımıza çıkmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre, babası demokratik tutuma sahip olan ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin, babası

tutarsız (dengesiz) tutuma sahip ergenlerden daha düşük olduğu görülmüştür. Ancak bununla birlikte babaları otoriter (baskıcı) ve ilgisiz (kayıtsız) tutuma sahip ergenlerin dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin, mevcut diğer tüm baba ebeveyn tutumları arasında herhangi bir anlamlı fark oluşturmadığı tespit edilmiştir. Ancak Hassan ve Fatima (2021) tarafından Pakistan’da baba ebeveynlik tarzları ile oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemek üzere yapılan çalışmada ulaşılan sonuç ise babaların otoriter ve izin verici ebeveynlik tutumunun oyun bağımlılığı ile pozitif anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu, baba ebeveynlik tarzlarının oyun bağımlılığı davranışını etkilediği yönündedir.

Araştırmanın temel problemini oluşturan ergenlerin babalarıyla olan ilişkileri ile dijital oyun bağımlılığı ikilisinin birlikte hareket etme düzeyini ve yönünü tespit etmek üzerine yapılan değişkenler arası basit (ikili) pearson korelasyon ve basit doğrusal regresyon analizinden; ergenlerin babalarıyla olan ilişkileri ile dijital oyun bağımlılığı düzeyleri arasında istatistiksel açıdan negatif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmış ve Baba İlişkileri Ölçeği toplam puanının Ergenler İçin Oyun Bağımlılığı Ölçeği toplam puanlarındaki değişimin yüzde 2,8’ini açıklayabildiği görülmüştür. Bu analizler ile birlikte ergenlerin babalarıyla olan ilişkilerinin dijital oyun bağımlılığı düzeylerini etkilediği ve babayla olan ilişkinin güçlenmesinin dijital oyun bağımlılığını azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle “Baba-ergen iletişimin güçlenmesi dijital oyun bağımlılığını azaltan etkenlerden biridir. Ayrıca baba-ergen ilişkilerinin zayıflaması dijital oyun bağımlılığını artıran değişkenler arasında gösterilebilir.” denilebilir. Dijital oyun bağımlılığı ve baba-ergen ilişkisine ait elde edilen sonuçlar literatürde daha önce yapılmış araştırmalarla da benzerlik göstermektedir. Jeong vd. (2020) tarafından Kore’de gerçekleştirilen ve dijital oyun bağımlılığına baba-çocuk bağlanmasının kısmi aracılık etkisini ölçmeyi amaçlayan 12 aylık bir takip çalışmasının sonucunda, zayıf baba-çocuk bağlanması görülen çocuklarda dijital oyun bağımlılığı tanı kriterlerini karşılamada artış tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında ebeveynlerin, özellikle babaların, çocuklarının dijital oyun bağımlılığını geliştirme riskini azaltmak için çocukları ile bağ kurmaya çalışmaları önerilmektedir. Ni vd. (2017) tarafından patolojik İnternet kullanımını etkileyen faktörlerin tespiti amacıyla yapılan çalışmada babaların aşırı koruyucu ebeveynlik tarzının ve baba tarafından reddedilmenin patolojik internet kullanım riskini artırdığı tespit edilmiştir.

Ergenlerin babaları ile olan ilişkileri ve dijital oyun bağımlılığı düzeyleri arasında tespit edilen negatif yönlü anlamlı ilişki, ilgili araştırmacılar ve politikacılar için önemli bir referans kaynağı oluşturmaktadır. Nitekim Kim vd. (2018) tarafından Kore’de yapılan, ergenlerde dijital oyun bağımlılığı riskinde ebeveyn-çocuk iletişim biçimlerinin aracılık etkisini araştırmayı amaçlayan çalışmada elde edilen verilere göre, baba-çocuk iletişim tarzı ile dijital oyun bağımlılığı riski arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuş ancak anne-çocuk iletişim tarzının aracı etkisi olmadığı tespit edilmiştir.

Birçok bağımlılık çeşidinde olduğu gibi dijital oyun bağımlılığının da kişisel-sosyal sebeplerinden en önemlisi bireyin yakın çevresinde ilgisizliğe, tutarsız ilişkiye veya ebeveyn yoksunluğuna maruz kalmasıdır. Bilişsel anlamda baba ile sağlıklı bir iletişim ağının kurulması, kişinin davranış ve duygu sistemlerini doğru yönetmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda da özümsemiş, yakın ve güvenli bir baba-çocuk ilişkisi geliştirmek, ergenin boşlukta ve değersiz hissetme duygularına iyi gelmektedir. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de özellikle ergenlik döneminde olan kişiler arasında son dönemde giderek yaygınlaşan dijital oyun bağımlılığına karşı, güçlü bir baba ilişkisi önleyici bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

Öneriler

Dijital oyun bağımlılığı diğer bağımlılık çeşitlerine nispetle daha az zararlı görülmektedir. Bu kanaatin oluşmasında dijital oyun bağımlılığının yıkıcı etkilerinin hemen fark edilememesi, doğurduğu sonuçların maddi kayıp oluşturmaması ve dijital oyunların toplum tarafından kumar, alkol ya da tütün kadar tehlikeli olarak tanımlanmaması rol oynamaktadır. Oysa günümüzde araştırmacılar dijital oyun bağımlılığını, davranış bağımlılığı arasında yer alan kumar bağımlılığı ile aynı kategoriye koymakta, birçok hastane ekran bağımlılığı ile ilgili klinik açmakta ve hasta kabul etmektedir. Bu bağımlılık türü ile mücadelede ailelerin, eğitimcilerin, kanun koyucuların, medyanın ve araştırmacıların sorumluluk üstlenmeleri gerekmektedir.

Dijital oyun bağımlılığı büyük oranda aile ortamında, ebeveyn tutumları ve aile yapısına bağlı olarak kısmen de akran etkisi ile gelişme gösteren bir bağımlılık türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim sağlıklı bir aile yapısı ve aile içi iletişim, sağlıklı ebeveyn-çocuk ilişkisinin de yollarını açmaktadır. Ancak bugüne kadar çocuğun gelişimindeki etki düzeyine vurgu yapılarak yalnızca annenin odağa alınması, çocuğun

dünyasında babanın oluşturduğu doldurulamaz boşluğun fark edilmemesine ve belirgin hasarlar bırakmasına sebep olmuştur. Baba ile iletişim düşüncelere, duygulara ve ana odaklanıp bireyin duygusal ve sosyal gelişimini desteklemektedir. Nitekim bu çalışma ile birlikte babaların, çocuklarına yönelik tavır, tutum ve ilgi düzeylerinin bağımlılığa sebep olacak düzeyde etkili olduğu çalışmanın kapsamı gereği istatistiksel olarak ortaya konulmuş ve babaların çocukları üzerindeki etkisinin fark edilmesi sağlanmıştır. Ancak literatürdeki eksikliğin giderilmesi ve bu çerçevedeki çalışmaların artırılması önerilmektedir.

Babaların çocuklarına yönelik tutumları ve onlarla kurdukları ilişki, çocuklarda dışsal davranış problemlerine yol açtığı gibi davranış bağımlılıklarına da sebep olmaktadır. Ayrıca çalışmamızda da çocuklarıyla yeterli düzeyde ilgilenmeyen ve yakın bir ilişkisi bulunmayan babaların (ilgisiz-kaygısız) çocuklarında, diğer tüm baba tutumlarına oranla daha ciddi sorunlarla karşılaşacağı tespit edilmiştir. Dolayısıyla babaların, çocuklarına karşı ilgili bir tutum sergilemesi, okul ve arkadaş çevresi hakkında bilgi sahibi olması, sevgisini göstermesi ve güven vermesi oldukça önemlidir. Bu nedenle bireylerin dijital bağımlılık seviyelerini azaltabilmek, sağlıklı ve bilinçli dijital araç kullanımlarını artırabilmek için özellikle baba ilişkileri güçlendirilmelidir. Dolayısıyla baba eğitim programları yaygınlaştırılmalı, babaların nitelik kazanması sağlanmalıdır. Bu programlar ilk aşamada bilinç oluşturmak maksadı ile iş çevrelerinde hizmet içi eğitimler, seminerler, konferanslar yoluyla yaygınlaştırılmalı ve politikalar yoluyla desteklenmelidir. Bu eğitim programlarına ek olarak babaların, özellikle duyguyu ifade etme noktasında da gerek toplum gerekse kültür dolayısıyla sıkıntı yaşadıkları ve bu konuda beceri geliştirmeye ihtiyaç duydukları düşünülmektedir. Bu odakta programların geliştirilmesi ve duyguyu ifade etme davranışının işlevi hakkında bilinçlenmeleri baba-çocuk ilişkisinin sağlıklı düzeyde ilerlemesini sağlayacaktır.

Dijital oyun bağımlısı çocuğu olan babaları, rehabilitasyon sürecinin bir parçası haline getirmek tedavinin başarısını artıracak unsurlardan biridir. Dolayısıyla babaların kendilerini değişimin bir parçası olarak tanımlamaları sağlanmalı ve rehabilitasyon sürecine babaların aktif katılımları desteklenmelidir. Babayla ortak bir rehabilite planı geliştirmenin süreci kolaylaştıracağı ve hızlandıracağı düşünülmektedir. Ancak elbette bağımlılık gibi oldukça kapsamlı bir konuda sadece tek bir unsurun baskınlığından söz etmek mümkün değildir. Dijital bağımlılıkla mücadele de bireyin kendisi, ailesi, okuduğu

okul ve içinde bulunduğu toplum olmak üzere tüm ortamlarda bütünsel bir bakış açısının geliştirilmesi gerekmektedir.

Çocuklarının dışsal davranışlarında etki sahibi olan babaların, özellikle ev ortamında kendilerini dijital araçlardan alıkoyacak bilinçte olmaları ve çocuklarına ekran yerine farklı alternatifler sunmaları gerekmektedir. Bu doğrultuda; çocukların dijital kullanımlarına yönelik babaların tutumlarını yönlendiren, bilinç düzeylerini artıran dijital babalık eğitimlerinin düzenlenmesi önerilmektedir. Bilinçli dijital araç kullanımına yönelik yetişkinlere eğitim verilmelidir. Tüm aile bireylerinin katılımıyla kaliteli ve bilinçli zaman geçirmelerine imkân sağlayacak ortamlar oluşturulmalı ve aile dinamiğinin güçlenmesi sağlanarak farklı yönelimler engellenmelidir.

Araştırmamız kapsamında annenin çalışıyor olmasının da dijital oyun bağımlılığını desteklediği tespit edilmiştir. Modern sanayi toplumlarında kadının iş hayatında olmasına yönelik canhıraş yapılan desteklerin, çocuğa rağmen değil, çocukla birlikte, çocuk odaklı yapılması, materyalist sistemin ötesine geçilerek insan odaklı politikaların geliştirilmesi önerilmektedir. Ayrıca savunulan, arzu edilen ve idealize edilmiş “çalışan anne” modelinin bir asır sonra milletimize sunacağı fayda, gençlerimize katacağı olumlu\olumsuz izler objektif şekilde tespit edilmelidir.

Aile ortamından sonra bireylerin okul ortamında da bilinçli dijital araç kullanımını geliştirebilmeleri için kullanım amaçlarına yönelik farkındalık çalışmaları yapılmalıdır. Çocukla ve ergenle çalışan meslek gruplarının -özellikle sosyal hizmet uzmanlarının- dijital oyun bağımlılığının belirtileri hususunda farkındalık düzeylerinin yüksek olması, bu konuda gereksinim duyulması halinde bu meslek gruplarının çeşitli hizmet içi eğitimler alması önerilmektedir. Bu konuda okul sosyal hizmeti uygulaması hayata geçirilmeli ve derslerde bağımlılıkla ilgili şikâyetleri bulunan çocuklar öğretmenler tarafından okulun sosyal servis birimine yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Böylelikle okul ortamında bağımlı olan çocukların takibini yaparak, bağımlı olmayan çocukların da bağımlı olması engellenebilir. Ayrıca dijital oyun bağımlılığı konusu eğitim müfredatlarında yer almalı ve bir patoloji olduğu çocuklara erken yaşta öğretilmelidir.

Tütün, madde, alkol veya kumar bağımlılıkları ile ilgili binlerce araştırma yapılmış olmasına rağmen dijital oyun bağımlılığı ile ilgili yapılan araştırmalar yeterli düzeyde değildir. Politika geliştiriciler, kanun koyucular ve medya, dijital oyun bağımlılığını

kamuoyuna aktarmalı ve bu bağımlılık çeşidinin zararlı etkilerini vatandaşa ulaştırmalıdır. Bu bilinçle daha nitelikli araştırmaların yapılması bağımlılık ile mücadelede ve müdahale yöntemlerinin gelişmesinde oldukça önem arz edecektir.

Davranışsal bağımlılıklardan biri olan dijital oyun bağımlılığının tanı ölçütleri belirlenmiş olmasına karşın ülkemizde yaygınlığı tam olarak bilinmemekte, müdahale ve rehabilitasyon hizmetleri yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda dijital oyun bağımlılığı başta olmak üzere davranış bağımlılıkları ile mücadelede uzmanlaşmış sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve sağlık çalışanı sayısı da yetersizdir. Bu alanda meslek elemanlarının uzmanlaşmasının sağlanması ve davranış bağımlılarına yönelik özel müdahale birimlerinin açılması önerilmektedir. Dijital oyun bağımlılığı konusu üzerine araştırmacılar tarafından yapılacak olan kapsamlı ulusal ve uluslararası araştırmaların sayısı artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abalı, O. (2006). Ergenlik Dönemi Ve Sorunları. Epsilon Yayıncılık. İstanbul
- Acar, A. E. (2011). Kronik Hastalıkların, Hastaların Aile İşlevleri Ve Yaşam Doyumları Üzerine Etkisi. Doctoral Dissertation, Deü Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ackerman, Bp, Brown, Ed, D'eraimo, Ks ve Izard, Ce (2002). Dezavantajlı Ailelerin Çocuklarında Anne İlişkisi İstikrarsızlığı Ve Okul Davranışları. Gelişim Psikolojisi, 38 (5), 694.
- Akbulut, Y. (2013). Çocuk Ve Ergenlerde Bilgisayar Ve İnternet Kullanımının Gelişimsel Sonuçları. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(2).
- Akkaş, İ. (2019). Teknoloji Bağımlılığı. Salon Yayınları. İstanbul
- Aktaş, A. M. (2004). Aile Terapisinde Sosyal Hizmet Yaklaşımı. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 7(7).
- Aktaş, B., & Bostancı, N. (2021). Covid-19 Pandemisinde Üniversite Öğrencilerindeki Oyun Bağımlılığı Düzeyleri Ve Pandeminin Dijital Oyun Oynama Durumlarına Etkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 22(2), 129-138.
- Aktaş, H. (2022). Ergenlerde Özdenetim Becerilerinin Akıllı Telefon Bağımlılığına Etkilerinin İncelenmesi Çorlu Örneği. Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli
- Aktürk, İ. (2021). Madde Bağımlısı Bireylerin Ailelerinde Babanın Temsili Ve Konumu Üzerine Nitel Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Abd. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Aktürk, İ., ve Bozdoğan, Ö. F. (2020). Bağımlılık Tedavisinde Sosyal Hizmet Uzmanının Tedaviyi Sürdürme Ve İyileşme Açısından Etkisinin Değerlendirilmesi: Ön Çalışma.
- Alacahan, O. (2010). Aile Birliğini Oluşturan Faktörler Ve Unsurlar. Cü İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 11 (1), 289-298.
- Alibeyoğlu, T. (2009). Baba Destek Programının (Badep) Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Allen, S., & Daly, K. (2007). The Effects Of Father Involvement: An Updated Research Summary Of The Evidence Inventory. Guelph, Ontario, Canada: Centre For Families, Work & Well-Being, University Of Guelph.
- Altınköprü, T. (2015). Genç Kız Psikolojisi Ve Cinselliği. Hayat Yayınları. İstanbul

- American Psychiatric Association [Apa] (2013). Diagnostic And Statistical Manual Of Mental Disorders (Dsm-5). 5th Ed. American Psychiatric Association: Washington
- Andic, S., & Batıgün, A. D. (2021). Development Of İnternet Addiction Scale Based On Dsm-5 Diagnostic Criteria: An Evaluation İn Terms Of İnternet Gaming Disorder. *Turk Psikiyatri Dergisi*, 32(1), 33.
- Andic, S., & Batıgün, A. D. (2021). Development Of İnternet Addiction Scale Based On Dsm-5 Diagnostic Criteria: An Evaluation İn Terms Of İnternet Gaming Disorder. *Turk Psikiyatri Dergisi*, 32(1), 33.
- Aral, N. (2022). Dijital Dünyada Çocuk Olmak. *Trt Akademi*, 7(16), 1134-1153.
- Arslan, G., & Balkıs, M. (2014). Ergenlikte Görülen Problem Davranışlar Ve Aile Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sdu International Journal Of Educational Studies*, 1(1), 11-23.
- Arslan, K. (2021). Sosyal Hizmet Uygulamalarında Aile Dayanıklılığına Etki Eden Faktörler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 365-374.
- Ary, D. V., Duncan, T. E., Duncan, S. C., & Hops, H. (1999). Adolescent Problem Behavior: The İnfluence Of Parents And Peers. *Behaviour Research And Therapy*, 37(3), 217-230.
- Aslan, A., & Karakuş Yılmaz, T. (2017). Türkiye'de Güvenli İnternet Kullanımına Yönelik Gerçekleştirilen Uygulamalar. *Dumlupınar University Journal Of Social Science/Dumlupınar Üniversitesi Soysyal Bilimler Dergisi*, (53).
- Aslıtürk, Cem. Sağlıklı Aile, Evlilik Ve Terapi, (Çevrimiçi) [Http://Www.İyipsikolog.Com/Haberler/382/Psikolog_Cem_Asliturk.Html](http://www.İyipsikolog.Com/Haberler/382/Psikolog_Cem_Asliturk.Html)
- Aşantugrul, N. (2020). Bilişsel-Davranışçı Yaklaşım Dayalı Psikoeğitim Programının Ergenlerin Sosyal Medya Bağımlılık Düzeylerine Etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir*
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C. Ve Hilgard, E. R. (1995). *Psikolojiye Giriş. Sosyal Yayınları. İstanbul.*
- Ayas, T. (2012). Lise Öğrencilerinin İnternet Ve Bilgisayar Oyun Bağımlılık Düzeylerinin Utangaçlıkla İlişkisi.
- Ayaz, A. B., Ayaz, M., Fiş, N. P., & Güler, A. S. (2012). Gençlerdeki Somatorform Bozukluklarda Kaygı Düzeyi, Annenin Bağlanma Biçimi Ve Aile İşlevselliği. *Klinik Psikiyatri*, 15(2), 121-128.
- Ayaz, M. B. (2018). *Sanal Bağımlılık. İdeal Akademi Yayınları, İstanbul.*

- Aybak, T. (2021). Ergenlik Dönemindeki Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşadıkları Sorunlar, İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Aydemir, B. (2020). Ergenlerde İnternet Bağımlılığı Belirtileri İle Bağlanma Özellikleri, Arkadaş İlişkileri Ve Öz Denetim Becerileri Arasındaki İlişki. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Aydın, B. (2010). Çocuk Ve Ergen (3. Bapsikolojisi).İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım
- Aydoğmuş, K. (2003). Ana-Baba Okulu. (10. Basım).”Baba-Çocuk İlişkisi”, Oya Güngörmüş, Remzi Kitabevi, 245-254.
- Aynacı, C. (2020). Lise Öğrencilerinde Anne-Baba-Ergen İlişkilerinin Benlik Saygısı Ve Davranış Problemlerine Etkisinin Okul Sosyal Hizmeti Bağlamında İncelenmesi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Bakınay, E. Çüntay, S. (2010). Baba Çocuk İlişkisi. Aylık Bilgi Bülteni. Psikolojik Danışmanlık Eğitim Ve Grup Çalışmaları Merkezi. Sayı 26.
- Balıkçı, R. (2018). Çocuklarda Ve Ergenlerde Oyun Bağımlılığı Ve Agresif Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Barber, B. & Olsen, S. (2005). Parental Support, Psychological Control, And Behavioral Control: Assessing Relevance Across Time, Culture, And Method. Monographs Of The Society For Research In Child Development, 70.
- Barber, B. L., & Eccles, J. S. (1992). Long-Term Influence Of Divorce And Single Parenting On Adolescent Family-And Work-Related Values, Behaviors, And Aspirations. Psychological Bulletin, 111(1), 108.
- Bayer, A. (2013). Değişen Toplumsal Yapıda Aile. Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 4(8), 101-129.
- Bayraktar, Z. (2022). İnterseks-Hermafrodit Ve Eşcinsel. Motto Yayınları (3. Baskı). İstanbul
- Bekar, B. (2018). Dikkat Eksikliği Ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Ve Olmayan Çocuklarda Bilgisayar Oyun Bağımlılığı. Hasan Kalyoncu Üniversitesi. 1-91
- Bektaş, M. (2018). “Davranışsal Bağımlılık Tanımı, Türleri Ve Sınıflandırılması”. H. Ateş(Ed.) Ve A. Koçak (Ed.). Bir Kamu Politikası Olarak Bağımlılıkla Mücadele. Nobel Yayıncılık, Ankara, 147-158.
- Belli, M., Akçay, N., & Yılmaz, Hb (2021). Geçmişten Günümüze Değişen Babalık Rolü Ve Çocuk Gelişimine Katkıları. Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 8 (2), 366-371.

- Berzonsky, M. D. (2000). Theories Adolescence. J. Adams (Ed). Adolescent Development: The Essential Reading. Oxford, Uk: Blackwell Published Ltd
- Bienvenu, M. J. (1970). Measurement Of Marital Communication. The Family Coordinator, 19(1), 26-31.
- Boylu, A. A., & Öztop, H. (2013). Tek Ebeveynli Aileler: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. Sosyoekonomi, 19(19).
- Boylu, A. A., & Öztop, H. (2013). Tek Ebeveynli Aileler: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. Sosyoekonomi, 19(19).
- Bozkurt, H., Şahin, S., Zoroğlu, S. (2016). “İnternet Bağımlılığı: Güncel Bir Gözden Geçirme”. Journal Of Contemporary Medicine, 6 (3): 235-247.
- Bozkurt, Veysel. 2011. Değişen Dünyada Sosyoloji. Ekin Basım Yayın Dağıtım. Bursa.
- Bronstein, P. Ve Cowan, C. P. (1988). Fatherhood Today: Men’s Changing Role In The Family. Canada: John Wiley And Sen. Inc
- Brooks, F. M., Chester, K. L., Smeeton, N. C., & Spencer, N. H. (2016). Video Gaming In Adolescence: Factors Associated With Leisure Time Use. Journal Of Youth Studies, 19(1), 36-54.
- Bulut, I. (1993). Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi. Ankara: Başbakanlık Kadın Ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- Bulut, I. (1990). Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı. Özgüzelış Matbaası, Ankara.
- Bükün, Z. (2021). Sosyo-Kültürel Ortamların Babalık Doyumu Üzerindeki Etkisi.İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aile Danışmanlığı Ve Eğitimi Abd., Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Bülbül, H., Tunç, T., Aydil, F. (2018). Üniversite Öğrencilerinde Oyun Bağımlılığı: Kişisel Özellikler Ve Başarı İle İlişkisi. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11 (3), 97-111
- Chou, C., & Lee, Y. H. (2017). The Moderating Effects Of İnternet Parenting Styles On The Relationship Between İnternet Parenting Behavior, İnternet Expectancy, And İnternet Addiction Tendency. The Asia-Pacific Education Researcher, 26, 137-146.
- Cloutier, R. (1982). Ergenlik Psikolojisinde Kuramlar, Çeviri: Bekir Onur. Theories De L' Adolescence, Psychologie De L'adolescence. Geaten Morin Editeur: Quebec. <http://Dergiler.Ankara.Edu.Tr/Dergiler/40/491/5805.Pdf>
- Collins, D., Jordan C., Ve Coleman, H. (2013). Aile Sosyal Hizmetine Giriş: Brooks/Cole, Cengage Learning, Belmont, Ca. A: Brooks/Cole, Cengage Learning, P.68–99

- Coltrane, S. (1990). Birth Timing And The Division Of Labor İn Dual –Earner Families: Exploratory Findings And Suggestions For Future Research. *Journal Of Family Issues*, 11(2) , 157-181.
- Coltrane, Scott. "Father-Child Relationships And The Status Of Women: A Cross-Cultural Study." *American Journal Of Sociology* 93.5. 1988: 1060-1095.
- Cook, E. C. (2020). Understanding The Associations Between Helicopter Parenting And Emerging Adults' Adjustment. *Journal Of Child And Family Studies*, 29, 1899-1913.
- Coşkun, R., Altunışık, R., Yıldırım, E. (2019). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Sakarya Yayıncılık, Sakarya.
- Coşkunsever, A. (2022). Gelişim Ve Din Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi Ve Temel Problemleri. *Türk Din Psikolojisi Dergisi*, (5), 47-80.
- Cui, M., Allen, J. W., Fincham, F. D., May, R. W., & Love, H. (2019). Helicopter Parenting, Self-Regulatory Processes, And Alcohol Use Among Female College Students. *Journal Of Adult Development*, 26, 97-104.
- Çabuklu, Y. (2007). *Toplumsal Kurgular Ve Cinsiyetçilik*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Çakır, V. D. (2021). Analysis Of The Digital Game Addiction Of High School Students In Terms Of The Relationship Between Loneliness And Internet Parenting Styles, And Investigation Of Digital Game Addiction According To Various Demographics, A Thesis Submitted To The, Graduate School, Başakşehir Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Çalbayram, N. (2013). *Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Babalarda Babalık Rollerine İlişkin Farkındalık Yaratma*. Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Abd., Doktora Tezi. Kayseri
- Çalış, N. (2019). *Ergenlik Döneminde Bulunan Öğrencilerin Aile İlişkilerinin Okul Yaşamına Yansımaları Ve Okul Sosyal Hizmeti* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çantaoglu, E. (2022). *Okul Öncesi Çağındaki Çocukların Dijital Oyun Bağımlılığı İle Rekabet Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Mersin
- Çapcıoğlu, İ. (2018). Sekülerleşen Toplumda Bireyselleşen Aile. *Turkish Studies*, 13(2), 19-34.
- Çavuş, S., Ayhan, B., Tuncer, M. (2016). "Bilgisayar Oyunları Ve Bağımlılık: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Alan Araştırması". *İletişimkuram Ve Araştırma Dergisi*, 43: 265-289.
- Çivilidağ, A. (2013). *Gelişim Süreci Odağında Ergenlik Psikolojisi*. Nobel Yayıncılık, Ankara.

- Danış, M. Z., & Sülü, C. (2016). Modernleşme Sürecinde Aile Ve Sosyal Hizmet: Güçlendirme Yaklaşımı Perspektifinden Yapısal Bir Analiz. *Tarih Okulu Dergisi*.
- Delfabbro, P., King, D. L., & Carey, P. (2021). Harm Severity İn Internet Gaming Disorder And Problem Gambling: A Comparative Study. *Computers İn Human Behavior*, 124, 106898.
- Delibalta, A. (2020). Yetişkin Erkeklerin Babalık Rolü Algıları. Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Abd., Yüksek Lisans Tezi. Mersin
- Demir, S., & Çelebi, Ş. (2017). Tek Ebeveynli Ailelerin Sorunları: Nitel Bir Araştırma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 111-128.
- Demircioğlu, H., Şahin, Ft Ve Günindi, Y. (2011). Anne Babaların Görüşlerine Göre Aile İşlevleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (1), 92-106.
- Dick G (2004a) Men's Relationships With Their Fathers. *Journal Of Emotional Abuse* 4: 61– 84.
- Doğan Keskin. A. (2019). Oyun Bağımlılığı Müdahale Programının ergenlerin Oyun Bağımlılığı Ve Oyun Motivasyonu İle Duygusal Davranışsal Sorunlarına Ve Annelerinin Düşüncelerine Etkisinin İncelenmesi. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara
- Dönmez, A. (2021). Geç Ergenlikte Ayrılık Ve Depresif Sorunsal: Projektif Testlerle Değerlendirme. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Duman, N. (2014). Prof.Dr. Gönül Erkan’a Armağan Sosyal Hizmet Ve Mülakat. Işıkhana, V. (Ed). Ankara: Hacettepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü. Duyan, V. (2010). Sosyal Hizmet, Temelleri, Yaklaşımları Ve Müdahale Yöntemleri. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın N0:16.
- Duman, S. (2016). Ergenlerin Problemlı İnternet Kullanımı İle Akademik Başarı Ve Ertelemeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dursun, A. & Eraslan Çapan, B. (2018). Ergenlerde Dijital Oyun Bağımlılığı Ve Psikolojik İhtiyaçlar. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19 (2) , 128-140
- Ebeoğlu, M. (2021). Ergenlik Döneminde Baba Katılımının İncelenmesi: Ekolojik Sistemler Kuramı Perspektifi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi. İzmir.
- Eker, F. F. (1994). Babaların Çocuk Bakımı Ve Ev İşlerine Katılım Düzeyleri Ve Belirleyicileri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Ekici, S. (2019). Evde Sağlık Hastalarına Bakan Hasta Yakınlarının Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi (Tıpta Uzmanlık Tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ellis, B.J., Bates, J.E., Dodge, K.A., Fergusson, D.M., Horwood, J.L., Pettit, G.S. And Woodward, L. (2003) ‘Does Father Absence Place Daughters At Special Risk For Early Sexual Activity And Teenage Pregnancy?’, *Child Development* 74(3):801–21.
- Erbil, N. Divan, Z., & Önder, P. (2006). “Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerin Tutum Ve Davranışlarının Etkisi”, *Aile Ve Toplum Eğitim Kültür Ve Araştırma Dergisi*, 3(10), 7-15.
- Erdem, S. (2019). Baba Kimliğimim İnşasının Nesiller Bağlamında Karşılaştırmalı Analizi: Sembolik Etkileşimci Bakış Açısıyla Nitel Bir İnceleme. Kırıkkale Üniversitesi, Doktora Tezi, Kırıkkale
- Ergeshkyzy, A. (2012). Aile İçi Roller Ve Manevi Yaklaşım. Ankara.
- Ergin, D. Y. (1994). Örneklem türleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(6), 91-102.
- Erzincanlı, Y. (2022). Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Tiplerine Göre Dijital Bağımlılık Ve Bilinçli Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Erzurum
- Farchakh, Y., Haddad, C., Sacre, H., Obeid, S., Salameh, P., & Hallit, S. (2020). Video Gaming Addiction And Its Association With Memory, Attention And Learning Skills In Lebanese Children. *Child And Adolescent Psychiatry And Mental Health*, 14(1), 1-11.
- Farrell, A. D., & White, K. S. (1998). Peer Influences And Drug Use Among Urban Adolescents: Family Structure And Parent–Adolescent Relationship As Protective Factors. *Journal Of Consulting And Clinical Psychology*, 66(2), 248.
- Ferguson, C. J., Coulson, M., & Barnett, J. (2011). A Meta-Analysis Of Pathological Gaming Prevalence And Comorbidity With Mental Health, Academic And Social Problems. *Journal Of Psychiatric Research*, 45(12), 1573-1578.
- Fiske, J. Kitle İletişim Çalışmalarına Giriş. Ankara: Ark Yayınları, 1996.
- Fleming, M. J., Greentree, S., Cocotti-Muller, D., Elias, K. A., & Morrison, S. (2006). Safety In Cyberspace: Adolescents' Safety And Exposure Online. *Youth & Society*, 38(2), 135-154.
- Floros, G., & Siomos, K. (2013). The Relationship Between Optimal Parenting, Internet Addiction And Motives For Social Networking In Adolescence. *Psychiatry Research*, 209(3), 529-534.

- Flouri, E. Ve Buchanan, A. (2004). Early Father's And Mother's Involvement And Child's Later Educational Outcomes. *British Journal Of Educational Psychology*, 74(2), 141-153.
- Flouri, E., & Buchanan, A. (2003). The Role Of Mother Involvement And Father Involvement In Adolescent Bullying Behavior. *Journal Of Interpersonal Violence*, 18(6), 634-644.
- Garbarino J (1999) *Lost Boys: Why Our Sons Turn Violent And How We Can Save Them*. Free Press, New York, Ny.
- Gladding, S. T. (2012). Aile Terapisi Tarihi, Kuram Ve Uygulamaları. *Keklik İ, Yıldırım İ, Editörler*, 2, 5-285.
- Goldwasser, S. W. (1993, March). Relationships, Mothers & Daughters, Fathers & Daughters: A Key To Development To Competence. Paper Presented At The Meeting Of The Southeastern Psychological Association, Atlanta, Ga.
- Govind, P. Ve Stein, Rek (2004). Tek Ebeveynli Ailelerde Yaşayan Anaokulu Çocukları İçin Davranış Ve Akademik Başarı Arasındaki Karşıtlık. *Gelişimsel Ve Davranışsal Pediatri Dergisi*, 25 (5), 376.
- Görgülü, T. (2019). Mcmaster Aile İşlevleri Modeli Ve Gömleği Yırtık Kırmızı Gül Öyküsü'nün Mcmaster Modeli Temelinde İncelenmesi. *Türk Araştırmaları - Dil Ve Edebiyat*, 14(1), 99 - 114.
- Griffiths, M (2010) "The Role Play Of Context İn Online Gaming Excess And Addiction: Some Case Study Evidence", *International Journal Of Mental HealthAnd Addiction*, 8,1,119–25.
- Griffiths, M. (1999). Internet Addiction: Fact Or Fiction?. *The Psychologist*.
- Griffiths, M. D., Davies, M. N., And Chappell, D. (2003). Breaking The Stereotype: The Case Of Online Gaming. *Cyberpsychology & Behavior*, 6(1), 81-91.
- Gugliandolo, M. C., Costa, S., Kuss, D. J., Cuzzocrea, F., & Verrastro, V. (2020). Technological Addiction İn Adolescents: The İnterplay Between Parenting And Psychological Basic Needs. *International Journal Of Mental Health And Addiction*, 18, 1389-1402.
- Güloğlu, M.F. (2017). Baba Otoritesinin Yeniden Üretimi: Baba Destek Programı (Badep). Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji ABD, İstanbul.
- Gündoğdu, Y. B. (2016). "Psikanalitik Kişilik Kuramlarına Göre Gelişim Ve Değişimin İmkânı". *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 11(17): 373-404.

- Güneş, N. Ve Demircioğlu, H. (2018). O-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Annelerin Aile İşlevlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 19 (1), 1087-1106
- Güngörmüş Ö, O(1986). Baba Yoksunluğunun Benlik Kavramına Etkisi Ve Babasız Öğrencilerin Problemlerinin Hangi Alanlarda Yoğunlaştığının Saptanması, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Güngörmüş Özkardeş, O. (2010). Baba Olmak. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Güngörmüş, Ö. O. (2012). Baba Olmak. H. (Editör), Ana Baba Okulu (Cilt 17.Basım, S. 128). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Günlü, A. (2017). Ergenlerde İnternet Ve Problemlı İnternet Kullanım Davranışının İncelenmesi (Doctoral Dissertation, Anadolu University (Turkey)).
- Gür, B. S. Ve Kurt, B. (2011). Türkiye’de Ailelerin Eğitim İhtiyaçları. Aile Ve Toplum, 27(7), 33-62.
- Gürsu, O. (2011). Ergenlik Döneminde Psikolojik Sağlık Ve Dindarlık İlişkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gürsu, O. (2012). “Ergenlerde Psikolojik Sağlığın Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi”. Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 5 (1): 110-130.
- Hagedorn, W. B., & Young, T. (2011). Identifying And Intervening With Students Exhibiting Signs Of Gaming Addiction And Other Addictive Behaviors: Implications For Professional School Counselors. Professional School Counseling, 14(4), 2156759x1101400401.
- Hagedorn, W. B., & Young, T. (2011). Identifying And Intervening With Students Exhibiting Signs Of Gaming Addiction And Other Addictive Behaviors: Implications For Professional School Counselors. Professional School Counseling, 14(4), 2156759x1101400401.
- Hakala, P. T., Rimpelä, A. H., Saarni, L. A., And Salminen, J. J. (2006). Frequent Computer-Related Activities Increase The Risk Of Neck–Shoulder And Low Back Pain In Adolescents. The European Journal Of Public Health, 16(5), 536-541.
- Han, J., Seo Y., Hwang, H Ve Diğ. (2019). “Efficacy Of Cognitive Behavioural Therapy For Internet Gaming Disorder”. The Journal Of Analytical Psychotherapy, 27(2): 203-213.
- Harper, C. C., & Mclanahan, S. S. (2004). Father Absence And Youth Incarceration. Journal Of Research On Adolescence, 14(3), 369-397.

- Harris, K. M., Furstenberg, F. F., & Marmer, J. K. (1998). Paternal Involvement With Adolescents In Intact Families: The Influence Of Fathers Over The Life Course. *Demography*, 35, 201-216.
- Hassan, K., & Fatima, H. (2021). Association Between Father Parenting Styles And Game Addiction With The Mediating Effect Of Aggression Among College Students. *International Journal Of Behavioral Sciences*, 15(2), 96-100.
- Hazar, M. (2011). Sosyal Medya Bağımlılığı: Bir Alan Çalışması. *İletişim, Kuram Ve Araştırma Dergisi*, 32, 151-175.
- Hetherington, M.E., Bridges, M. And Insabella, G.M. (1998) ‘What Matters? What Does Not? Five Perspectives On The Association Between Marital Transitions And Children’s Adjustment’, *American Psychologist* 53(2): 167–84.
- Holman Wd (1998) The Fatherbook: A Document For Therapeutic Work With Father-Absent Early Adolescent Boys. *Child Adolesc Soc Work J* 15: 101– 115.
- Horzum, M. B. (2011). “İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi”. *Eğitim Ve Bilim Dergisi*, 36 (159): 56-68.
- Hwang, W., Fu, X., Kim, S., Jung, E., & Zhang, Y. (2023). A Multidimensional Construct Of Helicopter Parenting And College Students’ Game And Social Media Addictive Behaviors: A Cross-Cultural Study In South Korea And China. *Frontiers In Psychology*, 13, 1022914.
- Hyson, M.C. Ve Izard, C.E. (1985). Continuities And Changes İn Emotion Expressions During Brief Separation At 13 And 18 Months. *Developmental Psychology* 21, 1165-1170.
- İlgaz, H. (2015). Ergenler İçin Oyun Bağımlılığı Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Çevrimiçi İlköğretim Eğitimi*, 14 (3), 874-884.
- İrmak, A. I Ve Erdoğan, S. (2016). “Genç Ve Genç Erişkinlerde Dijital Oyun Bağımlılığı: Güncel Bir Bakış”. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27 (2): 128-137.
- İnal, Y. Ve Çağıltay, K. (2005). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Oynama Alışkanlıkları Ve Oyun Tercihlerini Etkileyen Faktörler. *Ankara Özel Tevfik Fikret Okulları, Eğitimde Yeni Yönelimler Iı Eğitimde Oyun Sempozyumu*, Ankara (Pp. 71-74).
- Jackson, D., & Mannix, J. (2004). Giving Voice To The Burden Of Blame: A Feminist Study Of Mothers’ Experiences Of Mother Blaming. *International Journal Of Nursing Practice*, 10(4), 150-158.
- James A. Holstein & Jay Gubrium (1999) What Is Family?, *Marriage & Family Review*, 28:3-4, 3-20,

- Jensen, P.S., Grogan, D., Xenakis, S.N. And Bain, M.W. (1989) ‘Father Absence: Effects On Child And Maternal Psychopathology’, *Journal Of The American Academy Of Child And Adolescent Psychiatry* 28(2): 171–5.
- Jeong, E. J., Kim, D. J., Lee D, M. (2017). “Why Do Some People Become Addicted To Digital Games More Easily? A Study Of Digital Game Addiction From A Psychosocial Health Perspective.” *International Journal Of Human–Computer Interaction*, 33(3): 199-214.
- Jeong, H., Yim, H. W., Lee, S. Y., Lee, H. K., Potenza, M. N., Jo, S. J., & Son, H. J. (2020). A Partial Mediation Effect Of Father-Child Attachment And Self-Esteem Between Parental Marital Conflict And Subsequent Features Of İnternet Gaming Disorder İn Children: A 12-Month Follow-Up Study. *Bmc Public Health*, 20(1), 1-10.
- Kabacoff, R. I., Miller, I. W., Bishop, D. S., Epstein, N. B., & Keitner, G. I. (1990). A Psychometric Study Of The McMaster Family Assessment Device İn Psychiatric, Medical, And Nonclinical Samples. *Journal Of Family Psychology*, 3(4), 431-439.
- Kabasakal, Z. T. (2005). Aile İçindeki Şiddetin Çocuktaki Uyum Sorunlarıyla Bağlantısı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18).
- Kafalı, M. S. (2021). Akran Zorbalık Durumlarına Göre Ergenlerin Algıladıkları Babalık Rollerinin Karşılaştırılması. *Biruni Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, , İstanbul.
- Kakaliçoğlu, C. (2021). Modern Toplumda Değişen Toplumsal Roller Bağlamında Babalık Ve Babalık Deneyimleri: İstanbul Örneği. *Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul
- Kaner, S. (2000). ‘Kontrol Kuramına Dayalı Ana-Baba Ergen İlişkileri Ölçeği Geliştirme Çalışması’, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 33, Sayı: 1, Ss. 67-75
- Kapız, S. (2002). İş-Aile Yaşamı Dengesi Ve Dengeye Yönelik Yeni Bir Yaklaşım: Sınır Teorisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (3),139-153
- Karabulut, H. (2017). Ergenlerin Saldırgan Davranışları, Baba Katılımı Ve Baba Katılımının Yordayıcıları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Abd., Doktora Tezi*. İstanbul
- Karacaoğlu, D. (2019). Çocuklarda Bilgisayar Oyun Bağımlılığı İle Aile İlişkileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Master's Thesis, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı).

- Karakoyun, K. (2011). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Atılganlık Düzeyleri İle Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi (Doctoral Dissertation, Deü Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Karakuş, B., Özdengül, F. Görmüş, Z. Ve Şen, A. (2021). Bağımlılık Fizyopatolojisine Genel Bakış KTO Karatay Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Dergisi, 2 (3), 158-166
- Karasar, N., 2009. Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Katırcıoğlu, D. Ö. (2021). İnternet Ve Oyun Bağımlılığı Olan Ergenlerin Ebeveynlerinde Mizaç Özelliklerinin Değerlendirilmesi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Meram Tıp Fakültesi, Çocuk Ve Ergen Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Konya.
- Kır, İ. (2006). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10(36), 381-404.
- Kim, E., Yim, H. W., Jeong, H., Jo, S. J., Lee, H. K., Son, H. J., & Han, H. H. (2018). The Association Between Aggression And Risk Of Internet Gaming Disorder İn Korean Adolescents: The Mediation Effect Of Father-Adolescent Communication Style. Epidemiology And Health, 40.
- King DL, Adair C, Saunders Jb, Delfabbro Ph (2018b). Clinical Predictors Of Gaming Abstinence İn Help-Seeking Adult Problematic Gamers. Psychiatry Research, 261: 581-588.
- Kocayörük, E. (2010). Ergen Gelişiminde Aile İşlevleri Ve Aile Katılımı, Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi, 4 (33), 37-45.
- Koç, H. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Problem Çözme Yaklaşımlarının Çözüm Odaklı Yaklaşım Ve Mizah Tarzları Açısından İncelenmesi (Doctoral Dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).
- Koç, M. (2004). “Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi Ve Genel Özellikleri”. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 17 (2): 231-256.
- Köknel, Ozcan, Türk Toplumunda Bugünün Gençliği, Bozok Basımevi, İstanbul, 1970.
- Köroğlu, E. (2013). Dsm-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı. İstanbul.
- Köse, B., G. (2016). Geçmişten Günümüze Aile. (Ed.) Nurşen Adak. Değişen Toplumda Değişen Aile Sosyolojik Tartışmalar içinde. 2. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kurubiçak, Ş. (2010). 4-12 Aylık Bebeği Olan Babaların, Babalık Rolü Algısı İle Bebek Bakımına Katılımı Arasındaki İlişki. Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doğum Ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya
- Kuss Dj, Griffiths Md (2012a). Online Gaming Addiction İn Children And Adolescents: A Review Of Empirical Research. Journal Of Behavioral Addictions, 1(1): 3-22

- Kuzucu, Y. (2011). Değişen Babalık Rolü Ve Çocuk Gelişimine Etkisi [The Changing Role Of Fathers And Its Impact On Child Development]. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 79-89.
- Lamb, M. E. (1975). Fathers: Forgotten Contributors To Child Development. *Human Development*, 18(4), 245-266.
- Lamb, M. E. (1982). Paternal Influences On Early Socio-Emotional Development. *Journal Of Child Psychology And Psychiatry*, 23(2), 185–190.
- Lamb, M. E. (1997). Fathers And Child Development: An Introductory Overview And Guide. *The Role Of The Father In Child Development*. (Ed. By M. E. Lamb). New York: John Wiley, Sons, Inc, 1-21.
- Lamb, M. E. (2000). The History Of Research On Father Involvement: An Overview. *Marriage & Family Review*, 29(2-3), 23-42.
- Lamb, M. E. (2001). Male Roles In Families “At Risk”: The Ecology Of Child Maltreatment. *Child Maltreatment*, 6(4), 310-313.
- Lamb, M.E. (1987). The Emergent American Father. İçinde Lamb, M. E. (Ed.) *The Father Role: A Cross-Cultural Perspective*, 1–26, Hillsdale, Nj: Lawrence Erlbaum.
- Lang, K. And Zagorsky, J.L. (2001) ‘Does Growing Up With A Parent Absent Really Hurt?’, *Journal Of Human Resources* 36(2): 253–73.
- Leadbeater, B. J. R., Way, N., & Raden, A. (1996). Why Not Marry Your Baby's Father? Answers From African American And Hispanic Adolescent Mothers.
- Lee, E. J., & Kim, H. S. (2018). Gender Differences In Smartphone Addiction Behaviors Associated With Parent–Child Bonding, Parent–Child Communication, And Parental Mediation Among Korean Elementary School Students. *Journal Of Addictions Nursing*, 29(4), 244-254.
- Lee, P. S., Leung, L., Lo, V., Xiong, C., & Wu, T. (2011). Internet Communication Versus Face-To-Face Interaction In Quality Of Life. *Social Indicators Research*, 100, 375-389.
- Lemmens, J. S., Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2009). Development And Validation Of A Game Addiction Scale For Adolescents. *Media Psychology*, 12(1), 77 - 95.
- Levant Rf (1992) Toward The Reconstruction Of Masculinity. *J Fam Psychol* 5: 379–402.
- Lisak D, Beszterczey S (2007) The Cycle Of Violence: The Life Histories Of 43 Death Row İnmates. *Psychol Men Masc* 8: 118– 128.
- Love, H., May, R. W., Cui, M., & Fincham, F. D. (2020). Helicopter Parenting, Self-Control, And School Burnout Among Emerging Adults. *Journal Of Child And Family Studies*, 29, 327-337.

- Mackey, W. C., & Coney, N. S. (2000). The Enigma Of Father Presence İn Relationship To Sons' Violence And Daughters' Mating Strategies: Empiricism İn Search Of A Theory. *The Journal Of Men's Studies*, 8(3), 349-373.
- Maraşlı, A. (2006). Eğitimde Ve Hayatta Çocuğumu Nasıl Yönlendirebilirim, İstanbul: Nesil.
- Mcginley, M., & Davis, A. N. (2021). Helicopter Parenting And Drinking Outcomes Among College Students: The Moderating Role Of Family Income. *Journal Of Adult Development*, 28, 221-236.
- Mcgonigal J (2011). *Reality Is Broken: Why Games Make Us Better And How They Can Change The World*. Penguin Books, Ny. P: 4-6.
- Mercan, Z. Ve Tezel Şahin, F. (2017). Babalık Rolü Ve Farklı Kùltürlerde Babalık Rolü Algısı. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*. 2(2): 1-10.
- Miller, E. D. (2013). Why The Father Wound Matters: Consequences For Male Mental Health And The Father-Son Relationship. *Child Abuse Review*, 22(3), 194-208.
- Miller, I. W., Ryan, C. E., Keitner, G. I., Bishop, D. S., & Epstein, N. B. (2000). The McMaster Approach To Families: Theory, Assessment, Treatment And Research. *Journal Of Family Therapy*, 22(2), 168-189.
- Miller, P., Hargreaves, J., Curtis, A. And Zinkiewicz, L. (2013), The Association Between An Abusive Father-Son Relationship, Quantity Of Alcohol Consumption, And Male-To-Male Alcohol-Related Aggression. *Alcohol Clin Exp Res*, 37: 1571-1576.
- Morgan A, Mcatamney A (2009) *Key Issues İn Alcohol-Related Violence (Research İn Practice No. 4)*. Australian Institute Of Criminology, Canberra, Act.
- Mussatayeva, M. (2018). Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Kadınların Evlilik Doyumu İle Aile İşlevlerinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Mustafaoğlu, R Ve Yasacı, Z. (2018). “Dijital Oyun Oynamanın Çocukların Fiziksel Ve Ruhsal Sağlığı Üzerine Olumsuz Etkileri”. *Bağımlılık Dergisi*, 19 (3): 51-58.
- Mustafaoğlu, R Ve Yasacı, Z. (2018). “Dijital Oyun Oynamanın Çocukların Fiziksel Ve Ruhsal Sağlığı Üzerine Olumsuz Etkileri”. *Bağımlılık Dergisi*, 19 (3): 51-58.
- Mutlu, E. (2015). Madde Bağımlılığının Tedavisinde Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rol Ve İşlevleri: Ankara Numune Eğitim Ve Araştırma Hastanesi Alkol Ve Madde Bağımlılığı Tedavi Ve Eğitim Merkezi Örneği. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 0 (5), 16-23
- Müftüoğlu, N. (2012). Ergenin Kaygıları, Soruları, Arayışları. Türkiye Aile Sağlığı Ve Planlaması Vakfı, İçinde: Ergenlik: Büyümenin Ve Değişimin Anlamı. İstanbul: Maydanöz Matbaa Ve Reklamcılık San Ve Tic. Ltd. Şti.

- Nazlıgöl, M. D Ve Yılmaz, A. E. (2019). “Oyun Bağımlılığı Ve Egzersiz Bağımlılığına Davranışsal Bağımlılık Çerçevesinden Bir Bakış”. *Bağımlılık Dergisi*, 20 (2): 97-108.
- Nelson, L. J., Padilla-Walker, L. M., & Son, D. (2019). Helicopter Parenting, Parental Control, And Moral Development During Emerging Adulthood. *The Oxford Handbook Of Parenting And Moral Development*, 355-373.
- Ni, X., Qian, Y., & Wang, Y. (2017). Factors Affecting Pathological Internet Use Among Chinese University Students. *Social Behavior And Personality: An International Journal*, 45(7), 1057-1068.
- Noyan Co, Enez Darçın A, Nurmedov S, Yılmaz O, Dilbaz N (2015). Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinin Kısa Formunun Üniversite Öğrencilerinde Türkçe Geçerlilik Ve Güvenilirlik Çalışması. *Anatolian Journal Of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16(1): 73-81.
- Nugent K. Cultural And Psychological Influences On The Father’s Role In Infant Development, *Journal Of Marriage And The Family* 1991; 53: 475-485
- Onur, B. (2014). *Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm* (10. Basım). Ankara: İmge Kitabevi.
- Ozankaya, Özer, (1999), *Toplumbilim*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Özçelik, M. F. (2022). *Ergenlerde Dijital Oyun Bağımlılığı Ve Dindarlık İlişkisi Gaziantep Örneği*. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Psikolojisi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya
- Özdal, F., Ve Neriman, Aral (2005). Baba Yoksunu Olan Ve Anne-Babası İle Yaşayan Çocukların Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 255-267.
- Özgür, H. (2019). Online Game Addiction Among Turkish Adolescents: The Effect Of Internet Parenting Style. *Malaysian Online Journal Of Educational Technology*, Volume 7 - Issue 1, 47-68
- Özgüven, İbrahim Ethem (2009), *Evlilik Ve Aile Terapisi*, Ankara: Pdrem (Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yayını)
- Özyürek, A., & Basar, G. (2021). Ergenlerde Ahlaki Olgunluk, Aile Aidiyeti Ve Ergen-Ebeveyn İlişkilerinin İncelenmesi. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 247-265.
- Paquette, D. (2004). Theorizing The Father-Child Relationships: Mechanisms And Developmental Outcomes. *Human Development*, 47, 193–219
- Parman, T. (2006). Ailenin Yaşamsal Döngüsünde Ergenlik Krizinin Yeri. *Yansıtma: Psikopatoloji Ve Projektif Testler Dergisi*, Ergenlik, 5-6, 11-16.

- Pedersen, F. A., Rubenstein, J. L., & Yarrow, L. J. (1979). Infant Development In Father-Absent Families. *The Journal Of Genetic Psychology: Research And Theory On Human Development*, 135(1), 51-61.
- Pedersen, P. (1987). Ten Frequent Assumptions Of Cultural Bias In Counseling. Report No Isbn 1-56109-000-X Pub Date 90 Contract R188062011, 3.
- Perez, C. M., Jordan, H. R., Nicholson, B. C., Mohn, R. S., & Madson, M. B. (2021). Protective Behavioral Strategies Mediate The Relationship Between Overparenting And Alcohol-Related Consequences Among College Students. *Substance Use & Misuse*, 56(4), 510-516.
- Pfiffner, L. J., Mcburnett, K., & Rathouz, P. J. (2001). Father Absence And Familial Antisocial Characteristics. *Journal Of Abnormal Child Psychology*, 29, 357-367.
- Phares, V., & Compas, B. E. (1992). The Role Of Fathers In Child And Adolescent Psychopathology: Make Room For Daddy. *Psychological Bulletin*, 111(3), 387.
- Pleck, J. H. (2012). Integrating Father Involvement In Parenting Research. *Parenting*, 12(2-3), 243-253.
- Polat G. Madde Bağımlılığı Tedavisinde Sosyal Hizmet Mesleği. *Okmeydanı Tıp Dergisi* 2014; 30(2), 143-148.
- Poyraz, M. (2007). Babaların Babalık Rolünü Algılamalarıyla Kendi Ebeveynlerinin Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Abd., Yüksek Lisans Tezi. Ankara.*
- Punyanunt-Carter, N. M. (2007). Using Attachment Theory To Study Communication Motives In Father-Daughter Relationships. *Communication Research Reports*, 24(4), 311-318.
- Robbins, T. W., & Clark, L. (2015). Behavioral Addictions. *Current Opinion In Neurobiology*, 30, 66-72.
- Roberts, R. E. L., Bengston, V. L. (1993). Relationships Parents, Self-Esteem And Psychological Well-Being In Young Adulthood. *Social Psychology Quarterly*, 56 (5), 263-277.
- Rohner, R. P., & Veneziano, R. A. (2001). The Importance Of Father Love: History And Contemporary Evidence. *Review Of General Psychology*, 5(4), 382-405.
- Rumpf, H. J., Achab, S., Billieux, J., Bowden-Jones, H., Carragher, N., Demetrovics, Z., ... & Poznyak, V. (2018). Including Gaming Disorder In The Icd-11: The Need To Do So From A Clinical And Public Health Perspective: Commentary On: A Weak Scientific Basis For Gaming Disorder: Let Us Err On The Side Of Caution (Van Rooij Et Al., 2018). *Journal Of Behavioral Addictions*, 7(3), 556-561.
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik İmkânsız İktidar: Ailede Piyasada Ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis.

- Santrock, Jw Ve Warshak, Ra (1979). Kız Ve Erkek Çocuklarda Baba Velayeti Ve Sosyal Gelişim. *Sosyal Sorunlar Dergisi* , 35 (4), 112-125.
- Sarı, C. (2008). Ergenlerin Psikolojik Belirti Düzeyleri Ve Uyumlarını Yordayan Bazı Değişkenler. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Sarkadi, A., Kristiansson, R., Oberklaid, F., Bremberg, S. (2008). Fathers' Involvement And Children's Developmental Outcomes: A Systematic Review Of Longitudinal Studies. *Acta Paediatr*, 97, 153–158.
- Seçkin, S. (2015). Ergenlerde Ebeveynlerden Algılanan İlgi/Kabul İle Ergenin Sosyal Uyum Ve Dürtü Kontrol Düzeyi Arasındaki İlişki. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Selman, A. (2018). Aile-Din İlişkisi Ve Aile İçi Roller. *Akademia Doğa Ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(1), 13-20.
- Sever, M (2002) Toplumsal, Kültürel Bağlamda Babalık Kurgu Ve Pratiklerinin Çocuk Eğitimine Etkileri. (Üç Kuşak Babalar Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma)Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sherry, J. L. (2001). Theeffects Of Violent Video Games On Aggression: A Meta-Analysis. *Human Communicationresearch*, 27(3), 409-431.
- Siegal, M. (1987). Are Sons And Daughters Treated More Differently By Fathers Than By Mothers?. *Developmental Review*, 7(3), 183-209.
- Silverstein, L. B., & Auerbach, C. F. (1999). Deconstructing The Essential Father. *American Psychologist*, 54(6), 397.
- Soyhanoğlu, S. (2020). Sosyal Hizmetin Doğasında Kanıta Dayalı Uygulama. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4(1), 39-43.
- Spruijt, B. M., Van Den Bos, R., & Pijlman, F. T. A. (2001). A Concept Of Welfare Based On Reward Evaluating Mechanisms In The Brain: Anticipatory Behaviour As An Indicator For The State Of Reward System. *Applied Animal Behaviour Science*, 72(2), 145–171.
- Spruijt, E., Degoede, M. And Vandervalk, I. (2001) 'The Well-Being Of Youngsters Coming From Six Different Family Types', *Patient Education And Counselling* 45(4): 285–94.
- Steinberg, L. (2013). Ergenlik (F. Çok, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Stromwall, L. K. Ve Hurdle, D. (2003). "Psychiatric Rehabilitation: An Empowerment-Based Approach To Mental Health Services." *Health And Social Work*, 28 (3): 206-214.

- Su, B., Yu, C., Zhang, W., Su, Q., Zhu, J., & Jiang, Y. (2018). Father–Child Longitudinal Relationship: Parental Monitoring And Internet Gaming Disorder İn Chinese Adolescents. *Frontiers İn Psychology*, 9, 95.
- Sümer, N., Gündoğdu-Aktürk, E., Helvacı, E. (2010). Anne-Baba Tutum Ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13 (25), 42-59.
- Şahin, H. (2012). Beş Altı Yaşında Çocuğu Olan Babaların Babalık Rolünü Algılamaları İle Aile Katılım Çalışmalarını Gerçekleştirmeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Abd., Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Şalcı, O. (2020). Baba Destek Eğitim Programının Babalık Rolü Algısına Ve Okul Öncesi Eğitim Alan Çocukların Oyun Becerilerinin Gelişimine Etkisinin İncelenmesi. Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Abd., Yüksek Lisans Tezi. Karabük.
- Şenormancı, Ö., Konkan, R., & Sungur, M. Z. (2010). İnternet Bağımlılığı Ve Bilişsel Davranışçı Terapisi. *Psychiatry*, 11, 261-268.
- Şimşek, E Ve Yılmaz, T. K. (2020). “Türkiye’de Yürütülen Dijital Oyun Bağımlılığı Çalışmalarındaki Yöntem Ve Sonuçların Sistematiik İncelemesi”. *Kastamonu Education Journal*. 28 (4): 1851-1866.
- Şimşek, E., & Yılmaz, T. K. (2020). Türkiye’de Yürütülen Dijital Oyun Bağımlılığı Çalışmalarındaki Yöntem Ve Sonuçların Sistematiik İncelemesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(4), 1851-1866.
- Tahincioğlu, C. (2020). Çok Oyunculu Çevrim İçi Video Oyunu Bağımlılığı Olan Yetişkinlerde Bağımlılık Şiddeti İle Dissosiyatif Belirtiler Ve Çocukluk Çağı Travmalarının İlişkisi. Doğuş Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul
- Tallman, M.; Pasley, K. ; Buehler, C. (1993). Developing A Middle – Range Teory Of Father İnvolvement Postdivorce. *Journal Of Family Issues*, 14(4), 550 – 571.
- Tapan, M. G. (2022) Bağımlılık Tedavisi Alanında Klinik Sosyal Hizmet Süpervizonu: Mesleki Gelişim, Yeterlilikler Ve Süpervizyonun Önemi. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, (20), 112-133.
- Tarhan N, Nurmedov S (2011). Bağımlılık. Timaş Yayınları, İstanbul.
- Tarhan. N Ve Nurmedov, S. (2018). Bağımlılık Sanal Veya Gerçek. Timaş Yayıncılık, İstanbul.
- Taş, İ. (2023). The Relationship Between Parental Emotional Abuse And İnterpersonal Competence And Digital Game Addiction: A Path Analysis. *Indian Journal Of Psychiatry*, 65(1), 45-51.

- Tekkurşun Demir, G. (2021). Spora Yönelik Tutum, Dijital Oyun Bağımlılığı Farkındalık Ve Eğilimler: X, Y İle Z Kuşağının Karşılaştırılması. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara
- Telli, A. A. (2014). 3-6 Yaş Grubu Çocuğu Olan Babaların Babalık Rolü Algısı Ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ebelik Abd., Yüksek Lisans Tezi. Erzurum.
- Tezel Şahin, F. (2003). Çocuk Gelişimi Ve Eğitiminde Rolü. M. Sevinç (Ed)Erken Çocuklukta Gelişim Ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar (S. 69). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Tezel Şahin, F. , Akıncı Coşgun, A. & Aydın Kılıç, Z. N. (2017). Babaların Çocuklarıyla Vakit Geçirme Durumlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 37 (1) , 0-0.
- Tezel, Ş. F. Ve Özbey, S. (2007). Aile Eğitim Programlarına Baba Katılımının Önemi. Toplum Ve Sosyal Hizmet, 18(1), 39-48.
- Tin, N. (2022). Türkiye’de Modernleşme Sürecinde Babalık Rolünün Yeniden Üretimi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Abd., Yüksek Lisans Tezi. Manisa.
- Tutkun, C. (2017). Fark Yaratan Babalar Eğitim Programının (Fayab) Babaların Çocuklarıyla İlişkilerine, Tutumlarına Ve Baba Katılımına Etkisi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Abd., Doktora Tezi. Ankara.
- Tüik, İstatistiklerle Aile 2021, <https://Data.Tuik.Gov.Tr/Bulten/Index?P=Istatistiklerle-Aile-202145632#:~:Text=T%C3%9c%C4%B0k%20kurumsal&Text=Adrese%20dayal%C4%B1%20n%C3%Bcfus%20kay%C4%B1t%20sistemi,3%2c23%20ki%C5%9fiye%20d%C3%Bc%C5%9ft%C3%Bc%C4%9f%C3%Bc%20g%C3%B6r%C3%Bcld%C3%Bc.&Text=T%C3%Bcrkiye'de%202021%20y%C4%B1l%C4%B1nda%20ortalama,46%20ki%C5%9fi%20ile%20%C5%9e%C4%B1nak%20oldu>. Erişim Tarihi: 19.01.2023, 05.20
- Türkoğlu, D. (2013). Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Babaların Babalık Rollerini Algılamaları İle Eşlerinden Gördükleri Desteğin Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Abd. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Uzun, H. (2016). Baba Eğitim Programının Baba-Çocuk İlişisine Ve Anaokuluna Devam Eden Çocukların Sosyal Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

- Uzun, P. M. (2019). Babalık Rol Algısının Baba Katılımı Üzerindeki Etkisinde Eş Desteğinin Aracılık Rolünün İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Ve Ev Yönetimi Eğitimi Abd., Yüksek Lisans Tezi. Konya.
- Vadlin, S., Åslund, C., Hellström, C., & Nilsson, K. W. (2016). Associations Between Problematic Gaming And Psychiatric Symptoms Among Adolescents In Two Samples. *Addictive Behaviors*, 61, 8-15.
- Valcke, M., Schellens, T., Van Keer, H., & Gerarts, M. (2007). Primary School Children's Safe And Unsafe Use Of The Internet At Home And At School: An Exploratory Study. *Computers In Human Behavior*, 23(6), 2838-2850.
- Whang, L. S. M., Lee, S., And Chang, G. (2003). Internet Over-Users' Psychological Profiles: A Behavior Sampling Analysis On İnternet Addiction. *Cyberpsychology & Behavior*, 6(2), 143-150.
- Who (2018). International Classification Of Diseases For Mortality And Morbidity Statistics (11th Revision).
- Wu, C. S. T., Wong, H. T., Yu, K. F., Fok, K. W., Yeung, S. M., Lam, C. H., & Liu, K. M. (2016). Parenting Approaches, Family Functionality, And İnternet Addiction Among Hong Kong Adolescents. *Bmc Pediatrics*, 16(1), 1-10.
- Yalçın, S., & Bertiz, Y. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Oyun Bağımlılığının Etkileri Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Bilim Eğitim Sanat Ve Teknoloji Dergisi*, 3(1), 27-34.
- Yalçın-Irmak A, Erdoğan S (2016). Ergen Ve Genç Erişkinlerde Dijital Oyun Bağımlılığı: Güncel Bir Bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27: 1–11.
- Yalçınöz. B. (2011). Çocuk Olmaktan Baba Olmaya: Türkiye'deki Babalarda Kuşaklararası Bir Karşılaştırma (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi)
- Yanardağ, M. Z., Bilge, M., & Yanardağ, U. (2020). Davranış Bağımlılığına Sahip Müracaatçılara Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları Üzerine Bir Tartışma. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(4), 551-560.
- Yang, X., Zhu, L., Chen, Q., Song, P., Wang, Z., (2016). Parent Marital Conflict And Internet Addiction Among Chinese College Students: The Mediating Role Of Father-Child, Mother-Child, And Peer Attachment. *Computers In Human Behavior*, 59: 221-229
- Yavuzer, H. (2000). Ana-Baba Ve Çocuk. (13. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yavuzer, H. (2001). Doğum Öncesinden Ergenlik Sorunu Çocuk Psikolojisi (25. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2007). Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Genişletilmiş 2. Basım, Ankara: Detay Yayıncılık

- Yıldırım, E. Ve Canatan, K. (2009). Aile Sosyolojisi. Açılım Kitap, İstanbul.
- Yıldız, Ö. (2019). Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 5-6 Yaşında Çocuğu Olan Babaların Babalık Rolü Algıları İle Empatik Eğilimlerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Ve Ev Yönetimi Abd., Yüksek Lisans Tezi. Konya.
- Yiğit. E Ve Günüç. S (2020).” Çocukların Dijital Oyun Bağımlılığına Göre Aile Profillerinin Belirlenmesi”. Yüzüncüyıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17: 144-174.
- Young, K. S. (1999). Internet Addiction: Evaluation And Treatment. Bmj, 319 (Suppl S4).
- Yörükoğlu Atalay. 2000. Çocuk Ruh Sağlığı, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Zeybekoğlu, Ö. (2013). Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık Ve Aile. Mediterranean Journal Of Humanities, 3(2), 297-328.

EK

Ek 1: Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurul Raporu

	T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ Etik Kurulu	
Sayı : E-61923333-050.99-197656 Konu : 52/30 Ebrar MERDE		08.12.2022
Sayın Ebrar MERDE		
İlgi : 01.12.2022 tarihli ve E--000-0 sayılı yazınız.		
Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 07.12.2022 tarihli ve 52 sayılı toplantısında alınan "30" nolu karar ile Ebrar MERDE'nin başvurusu uygun görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur. Bilgilerinizi rica ederim.		
Prof. Dr. Bayram TOPAL Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanı		
Ek: Karar Yazısı (1 sayfa)		
Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Doğrulama Kodu : BSPKSM24ZE Pin Kodu :15862 Belge Takip Adresi : https://turkiye.gov.tr/ebd/yk-c5783d&cd-BSPKSM24ZE&eS-197656 Adres: Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi: Bilgi için: Hanife Babacan sakaryayuniversitesi@hs01.kep.tr Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu Telefon No:0264 295 50 00 Faks No:0264 295 50 31 e-Posta:ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ:www.sakarya.edu.tr		

Ek 2: Sakarya Valiliği Araştırma Onayı

T.C.
SAKARYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-29065503-44-68117627
Konu : Anket Uygulama izni Talebi
(Ebrar MERDE)

11/01/2023

VALİLİK MAKAMINA

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. İsmail AKYÜZ'ün danışmanlığını yürüttüğü Sosyal Hizmet yüksek lisans programı öğrencisi Ebrar MERDE'nin "Baba-Ergen ilişkisinin Dijital Oyun Bağlılığına Etkisinin incelenmesi" konulu çalışması yapma talebi Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü'nün 28.12.2022 tarihli ve 67100311 sayılı yazıları ile bildirilmiştir.

Söz konusu çalışmanın ekteki değerlendirme formunda belirtilen okullarda eğitim öğretilimin aksamamasına engel vermeden gönüllülük esasına dayalı olarak, okul yönetiminin belirleyeceği zaman ve aralarda 2022-2023 eğitim öğretim yılında uygulanması, çalışmada sadece ekteki mühürlü soruların kullanılması ve yasal gerekliliğin ilgili okul müdürlüğüne yerine getirilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ahmet Duran YÜCE
Millî Eğitim Müdürü V.

OLUR
Murat KARASU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek 3: Kişisel Bilgi (Anket) Formu

1. Cinsiyetiniz: K (...) E (...)

2. Okulunuz:

3. Sınıfınız:.....

4. Kardeş Sayınız (Siz Dahil) :

5. Annenizin Eğitim Durumu

Okur-Yazar Değil() İlkokul() Ortaokul() Lise() Üniversite() Lisansüstü()

6. Babanızın Eğitim Durumu

Okur-Yazar Değil() İlkokul() Ortaokul() Lise() Üniversite() Lisansüstü()

7. Aile tipiniz nedir?

Çekirdek Aile () Geniş Aile () Parçalanmış Aile ()

8. Ailenizin ekonomik durumunu nasıl tanımlarsınız?

Çok iyi(...) İyi(...) Orta(...) Kötü(...) Çok Kötü(...)

9. Babanızın çalışma durumu nedir?

İşçi () Memur () Özel Sektör () Kendi İş /İşletmesi var () Emekli () İşsiz()

10. Babanızın size karşı tutumu nasıldır? (Tek Seçenek İşaretleyiniz)

Otoriter\Baskıcı() Demokratik\İlgili ve Hoşgörülü () İlgisiz\Kayıtsız () Aşırı Koruyucu ()

11. Anneniz çalışıyor mu?

Evet () Hayır ()

12. Düzenli olarak spor yapıyor musunuz?

Evet () Hayır ()

13. Kendinize ait bir cep telefonunuz var mı?

Evet () Hayır ()

14. Kendinize ait bir tabletiniz var mı?

Evet () Hayır ()

Ek 4: Anne-Baba-Ergen İlişkileri Ölçeği

		ANNE					BABA				
		Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman	Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
1.	Arkadaşlarımla gezmeye gittiğimde, nerede olduğumla ve ne yaptığım ile ilgilenir.						()	()	()	()	()
2.	Okuldan sonra hemen eve gelmeyeceksem, nerede ve kimlerle olacağımı söylememi ister.						()	()	()	()	()
3.	Kimlerle arkadaşlık ettiğimi bilir.						()	()	()	()	()
4.	Hangi filmi izlediğimle ya da hangi kitabı okuduğumla ilgilenir.						()	()	()	()	()
5.	Eve geç geldiğimde nerede ve kimlerle olduğumu merak eder.										
6.	Nerede ve kimlerle olduğumu bilmek onun için önemlidir.						()	()	()	()	()
7.	Gittiğim yerden belirli bir saatte dönmemi ister.						()	()	()	()	()
8.	Okuldaki davranışlarımı ve başarılarımı sürekli izler.						()	()	()	()	()
9.	Ödevlerimi zamanında yapıp yapmadığım ile ilgilenir.						()	()	()	()	()
10.	Evdeki kurallara uymamı ister.						()	()	()	()	()
11.	Zamanında yatmama özen gösterir.						()	()	()	()	()
12.	Arkadaşlarımla gezmeye gitmek için onun onayını almam gerekir.						()	()	()	()	()
13.	Sofrada hep birlikte olmamıza özen gösterir.						()	()	()	()	()
14.	Bana önem verir ve güvenir.						()	()	()	()	()
15.	Beni sever.						()	()	()	()	()
16.	Bana sevgisini gösterir.						()	()	()	()	()
17.	Kendimi ona yakın hissedirim.						()	()	()	()	()
18.	Onun tavsiyelerine uyarım.						()	()	()	()	()
19.	Sorunlarıma ilgi gösterir ve dinler.						()	()	()	()	()
20.	Onu hoşnut etmek benim için önemlidir.						()	()	()	()	()
21.	Yetişkin biri olduğumda onu sık sık görmek isterim.						()	()	()	()	()

22.	Benimle ilgili ne düşündüğü benim için önemlidir.		()	()	()	()	()
23.	Ondan ayrı kalma bana zor geliyor.		()	()	()	()	()
24.	Yaptığım bir şey kendimi suçlu hissetmeme neden olduğunda, bunu onunla konuşurum.		()	()	()	()	()
25.	Ona bir sırrımı açtığımda kendimi huzursuz hissetmem.		()	()	()	()	()
26.	Ne zaman başım sıkışsa ya da derde girse bunu onunla konuşurum.		()	()	()	()	()
27.	Arkadaşlarımla olan sorunlarımı ona açarım		()	()	()	()	()
28.	Öğretmenlerimle aramın nasıl olduğunu onunla konuşurum.		()	()	()	()	()
29.	Hoşlandığım kızla/erkekke ilgili duygularımı ve düşüncelerimi onunla konuşurum.		()	()	()	()	()
30.	Bir hata yaptığımda ya da suç işlediğimde bunu ona anlatırım.		()	()	()	()	()
31.	Sorunlarımı onunla konuşmak beni hep rahatlatır.		()	()	()	()	()
32.	Onu hayal kırıklığına uğratmamak benim için önemlidir.		()	()	()	()	()
33.	Onun beklentilerini karşıladığımı düşünüyorum.		()	()	()	()	()
34.	Onun istediği gibi bir olduğumu düşünüyorum.		()	()	()	()	()
35.	Onunla birlikte gezmeye gitmekten hoşlanırım.		()	()	()	()	()
36.	Onunla birlikte evde bir şeyler yapmaktan hoşlanırım.		()	()	()	()	()
37.	Onunla beraber sinema, tiyatro gibi yerlere gitmekten hoşlanırım.		()	()	()	()	()
38.	Onunla birlikte sohbet etmekten hoşlanırım.		()	()	()	()	()
39.	Onunla birlikte oyun oynamaktan hoşlanırım.		()	()	()	()	()

Ek 5: Ergenler İçin Oyun Bağımlılığı Ölçeği

	ASLA	NADİREN	BAZEN	SIKLIKLA	ÇOK SIK
1) Tüm gün boyunca oyun oynamayı düşündünüz mü?					
2) Boş zamanlarınızın çoğunu oyunlara mı harcadınız?					
3) Bir oyuna bağımlı olduğunuzu hissettiniz mi?					
4) Düşündüğünüzden daha uzun süre oyun oynadınız mı?					
5)Oyunlara harcadığınız süre giderek arttı mı?					
6)Oynamaya başladığınızda kendinizi durduramadığınız oldu mu?					
7)Gerçek hayatı unutmak için mi oyun oynadınız?					
8)Stres atmak için oyun oynadınız mı?					
9)Kendinizi daha iyi hissetmek için oyun oynadınız mı?					
10) Oyun için ayırdığınız zamanı azaltmayı başaramadınız mı?					
11) Başka kişiler oyun için harcadığınız süreyi azaltmayı deneyip başarısız oldular mı?					
12) Oyun için harcadığınız süreyi azaltmayı deneyip başarısız oldunuz mu?					
13) Oyun oynayamadığınız zamanlarda kötü hissettiniz mi?					
14) Oyun oynamadığınız için sinirlendiğiniz oldu mu?					
15) Oyun oynayamadığınız zamanlarda stresli oldunuz mu?					
16) Oyunlara harcadığınız zaman konusunda diğer insanlarla (aileniz, arkadaşlarınız vb) tartıştınız mı?					
17) Oyun oynadığınız için başkalarını (aile, arkadaşlar, vs) ihmal ettiğiniz oldu mu?					
18) Oyunlara harcadığınız zaman konusunda yalan söyledığınız oldu mu?					
19) Oyunlara harcadığınız süre uykusuz kalmanıza sebep oldu mu?					
20) Oyun oynamak için diğer önemli aktivitelerinizi (okul, iş, spor vb.) ihmal ettiniz mi?					
21) Bir oyunu uzun bir süre oynadıktan sonra kendinizi kötü hissettiniz mi?					

Ek 7: Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin İzin Talepleri ve İzinleri

1. Ergenler İçin Oyun Bağımlılığı Ölçeği İzin Talebi

Merhaba Hale Hanım, ben Sakarya Üniversitesi Sosyal Hizmet bölümü yüksek lisans öğrencisiyim. Dr. Öğr. Üyesi İsmail Akyüz danışmanlığında "**Baba-Ergen İlişkisinin Oyun Bağımlılığına Etkisi**" başlıklı yüksek lisans tezim kapsamında çevirisini yaptığınız "**Ergenler İçin Oyun Bağımlılığı**" ölçeğini lise düzeyindeki gençlere uygulayarak ergenlerin babalarıyla olan ilişki düzeyinin oyun bağımlılığına etkisini ölçmeyi amaçlıyoruz. Ölçeğin kullanımının rızanız dahilinde olması bizim için önem arz etmektedir. Araştırmamız için ölçeğinizi kullanabilir miyiz? İzin vermeniz halinde ölçeğin kullanım bilgisini ve ölçek sorularını dosya hhalinde tarafıma ulaştırırsanız sevinirim. teşekkür ederim. iyi çalışmalar.

Hale Ilgaz 4 Eki
Alıcılar: ben ✓

Sayın Merde merhaba,

Öncelikle izin aldığınız için teşekkür ederim. Ölçeği çalışmanızda referans göstererek kullanabilirsiniz.

Ölçekle ilgili ek ufak bir bilgi vermek istiyorum.

Mebdeli versiyonda ufak bir tinea profil bato

2. Anne-Baba-Ergen İlişkileri Ölçeği İzin Talebi

Merhaba Sema Hanım, ben Sakarya Üniversitesi Sosyal Hizmet bölümü yüksek lisans öğrencisi Ebrar Merde.
Dr. Öğr. Üyesi İsmail Akyüz danışmanlığında " **Baba-Ergen İlişkisinin Oyun Bağımlılığına Etkisi** " başlıklı yüksek lisans tezim kapsamında " **Ana- Baba-Ergen İlişkileri Ölçeği** "nizi lise düzeyindeki gençlere uygulayarak ergenlerin babalarıyla olan ilişki düzeyinin oyun bağımlılığına etkisini ölçmeyi amaçlıyoruz. Ölçeğin kullanımının rızanız dahilinde olması bizim için önem arz etmektedir. Araştırmamız için ölçeğinizi kullanabilir miyiz? İzin vermeniz halinde ölçeğin kullanım bilgisini tarafıma ulaştırırsanız sevinirim. teşekkür ederim. iyi çalışmalar.

Sema Kaner 4 gün önce

Alıcılar: ben ✓

Merhaba Ebrar,
Gecikme için kusura bakma.
Ekte ilgili dosya bulunmakta.
Ölçeğimi kullanmanın koşulu; tezin bitince tezinin bir örneğini, tez çalışman makaleye/bildiriye/postere dönüşünce de onun bir örneğini bana yollaman. İyi çalışmalar.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Ebrar MERDE	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	Fen-Edebiyat Fakültesi
Bölümü	Sosyal Hizmet
Makale ve Bildiriler	
1. Durğun, A. ve Merde, E. (2023). Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Analizi. Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD), 9(18), 38-62.	